

**Vasaroljunk
rendeljük:**

FÜSZERT:

Szabadnál, Klapka Gy.-ut 14.

Szeidlénél, Mussolini-ut 24.

RUHATISZTÍTÁST:

Pappnál, Mussolini-ut 68.

ILLATSZERT, PIPERECIKKET

BODÓ drogériában

Mussolini-ut 23. szám.

BŐRÁRUT:

Luptáknál, Péczely-tér.

ÓRÁT, ÉKSZERT

Vargánál, Klapka Gy.

FOTÓ- ÉS MŰS.

CIKKET:

Nováknál, Nádor-utca 1.

VASÁRUT

BÁDOGOS ÉS LAKATOS

MUNKÁT:

Gyalókaynál, Klapka ut.

Sircznél, Péczely tér.

SZOBÁT FESTESSÜNK:

Keszivel Petőfi S.-u. 52.

Olcsó! Megbízható!

LUPTÁK BÉLA

bőráruháza és cipőfelsőrész gyár-
tása KOMÁROM.

Fióközlét: Tata, Ács.

Telefon: Komárom, 78.

Novák Béla fotoszaküzletében
amatőr és szakmunkák kidolgo-
zása — szemüvegek, látszerek
hőmérők — öngyújtók — pipák.

Komárom, Nagigmándi-ut
és Uri-u. sarok.

**A legolcsóbb bevásárlási
forrás!**

Hiszek Géza cipész

Klapka György-út 8.

A legdivatosabb mérték utáni re-
deléseket, valamint javításokat
olcsóbb árban vállalja.
Nagy készlet.

Új-Szőnytől Komáromig
A komáromi ipar,
iparosok, kereskedők
és vendéglősök története
(1896-1951)

Igazán

inger Ferenc

gőzre berendezett kelmefestő,
vegy- és fehérnemű tisztító
üzeme **Komárom**,
Klapka György-út 24.

Guczky István

uri szabó, Szent Imre u. 7.

A legkényesebb igényeket kilé-
gitő férfi szövetekben bő válasz-
ték van.

Csanády László

uri szabó

Komárom, Klapka Gy.-út.

LUKESCH Illatszert

Komárom, Uri-u. 2.

Bel- és külföldi pipereáruk, gur-
betegapolási cikkek. Bőröndök,
lők, ajándék és dísz tárgyak na-
lasztékban.

Stühmer cukorkák.

Özv. Nyári Lajos

kézimunka üzlete **KOMÁR**

Klapka György-út 62.

Előnyomda, csipkék, függöny
ágyterítők készítése és párnák
tirozása.

Vig István

női szabó

Szent Imre utca 11.

Rezbár Pál

borbély és fodrász

Igmándi-út 15

A nagyérdemű közönség szí-
párlfogását kéri.

Legát Kálmán

vegyeskereskedő

Nagigmándi-ut 12.

Szabad Pál

vegyeskereskedő

Klapka György ut

Morvay Ernő

órás és ékszerész

Komárom, Igmándi-u

Órák, ékszerek és dísz tá-
javítását jótállás mellett váll

Lakásába **Kalór** kályhát és **Rába** tűzhelyet vegyen. Gyári lerakat:

Gyalókay vaskereskedés, Komárom.

SIRCZ JÁNOS Komárom, vízvezeték- és csatornázási vállalkozó, épület bádog

Épület- és géplakatos üzem.
Vas- és fémcszerezőgyártás.

"Eternit" csövek, lapok és kémény-
toldók állandó raktára

Gyárt saját készítésű modell-
leivel mindenféle beton

Új-Szőnytől Komáromig

A komáromi ipar, iparosok, kereskedők és vendéglősök története (1896-1951)

Tartalomjegyzék

I. Új-Szöny (A kezdetektől 1896-ig)	3-8
II. Komárom-Újváros (1896 – 1920): Ipartörténet.	4-15
III. Magyar-Komárom (1920 – 1938): Épül a város.	16-17
1. Közigazgatási -, sport -és kulturális intézmények	18-22
2. Oktatási intézmények	23-24
3. Egyházi intézmények.	25-27
IV. A komáromi iparosok, kereskedők és vendéglősök története (1896-1951)	
1. Ipartestület	28-30
2. Iparosok	31-64
3. Kereskedők	65-73
4. Vendéglősök	74-79
5. Az államosítások	80

A komáromi Klapka György Múzeum
Katalógusai VI.

Új-Szőnytől Komáromig A komáromi ipar, iparosok, kereskedők és vendéglősök története (1896-1951)

Kiállítás Új-Szöny és Komárom egyesülésének 110. évfordulójára

A kiállítást támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Írta: Számadó Emese
Borító terv: Ölveczky Gábor

Archív képek, fotók, tárgyak, dokumentumok:

Klapka György Múzeum,
Komáromi Fiókleveztár,
Jókai Mór Városi Könyvtár,
Komárnói Területi Levéltár,
Dr. Alföldi Kálmán (Győr),

Argai Éva, Balogh Tamásné, Barassó Lajosné, Bárdos Dezső (Győr), Bencsik Ferencné, Berka István, Csik György(†), Gőgh Imréné, Hajnal-család, Farkas-család, Fehérvári Lajosné, Fridrichné

Papp Jutka, Halupka József, Homonnai József,

Dr. Hámoriné Gyalókey Edit, Horváth István, Kacz Endre, Kecskés Lászlóné,
Keszi Jenő, Kárpáti Ferenc, Kóhalmi István, Lippayné Barassó Julianna,

Lupták Károly, Oszter Károly, Pethes Antal, Péntes Lászlóné, Pintér Zsuzsanna,
Sircz-család, Sisak Józsefné, Reiner Ilona, Szabados Józsefné, Szolcsányi Csaba, Viola Ágoston,
Windeisen Zoltán

Kiállítást rendezte:
Horsa Istvánné, Számadó Emese

Anyaggyűjtés:
Horsa Istvánné, Bilkó István, Számadó Emese

Kiadja: Komárom Város Önkormányzata
Felelős kiadó: Zatykó János polgármester
Nyomdai kivitel: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.
Komárom, 2006

ISSN 1588-9467
ISBN 963 229 792 X

I. Új-Szőny (A kezdetektől 1896-ig)

Komárom és térsége minden történelmi korszakban kiemelkedő kereskedelmi és stratégiai szerepet játszott, egyrészt a Dunán itt lévő kedvező átkelési lehetőség, másrészt a római kor óta a folyón haladó vízi és a mellette vezető nagy jelentőségű szárazföldi közlekedési útvonalak miatt.

Dél-Komárom mai területe 1977-ben alakult ki, keleti városrésze, Szőny hozzákapcsolásával. Nyugati városrésze, Koppánymonostor már 1932-től része közigazgatásilag. E településrészek Komáromhoz csatolásának történelmi gyökerei vannak, akárcsak a Duna bal partján fekvő Komárommal való kapcsolatának, melynek eredményeként a két település évtizedekig két alkalommal is egy város volt. Hogy ezt mennyire így gondolták az egyesülés időpontjában – melynek ugyan a történései belevesztek a millenniumi ünnepekbe –, arra bizonyosság a Komáromi Lapoknak az 1896. július 1-jei hivatalos egyesülés előtti utolsó számának vezércikke:

„Néhány nap még és új korszak nyílik meg városunk és régi jó szomszédunk, Új-Szőny község előtt. Nagy, emlékezetes momentum ez mindkét község életében. Komárom fejlődésének útja megnyílik a Duna jobb partja felé, Új-Szőny pedig megszűnik létezni mint nagyközség; de csak azért, hogy mint egy önálló törvényhatósági joggal bíró szabad kir. Város alkotórésze támadjon fel és ébredjen új életre, mely bizonyára eddigi existenciájánál szebb, jobb és boldogabb leszen.[...] Helyzetük, múltjuk, érdekeik, törekvéseik régtől egymásra találtak már e két szomszédos községet, úgy, hogy különállásuk valósággal természetellenes volt.”¹

A Duna két partján kialakult települések a különböző történelmi korszakokban különböző neveken váltak ismertté. A Duna északi partján fekvő települést hívták Komáromnak, Rév-Komáromnak, jelenleg szlovákul Komárnonak; a folyó déli partján létrejött településeket kronológiai sorrendben haladva nevezték: a nyugati részt Koppánmonostornak, Pusztamonostornak, jelenleg Koppánymonostornak; a központi magot Rév-Komáromnak(!), Révnek, Új-Szőnynek, a történelmi Komárommal való egyesülése után a tőle való megkülönböztetesként Új-Komáromnak, és Komárom-Újvárosnak, jelenleg Komáromnak; a keleti településrészt pedig Szőnynek, Ó-Szőnynek és ma megint Szőnynek.

Új-Szőnynek, amely valamivel kisebb területen feküdt mint ma a Csillagerőd, Igmándi erőd és Monostori erőd által bezárt terület, hasonló történelme van mint Komáromnak:

A 11. században a mai Csillagerőd területén létrejött picinyke település, Rév-Komárom lakói tulajdonképpen a rév körüli teendőket látták el, vagyis a Dunán a komáromi várba történő biztonságos átkelésért feleltek. A települést a „*törökök pusztították el a XVI. században.*”² „*1592-ben a komáromi várbirtok összeírásában a következő elpusztult helyiségek jeleztek: Révkomárom a mai [1586-ban épült] csillagsánc táján...*”³

1 Komáromi Lapok, 1896. június 27.

2 Baranyay József: Hol feküdt az igazi Rév-Komárom? In: Kalandozások Komárom vármegyében. Tatabánya 1998, 122.

3 Gyulai Rudolf: Törökvilág Komárom megyében. Komárom, 1894

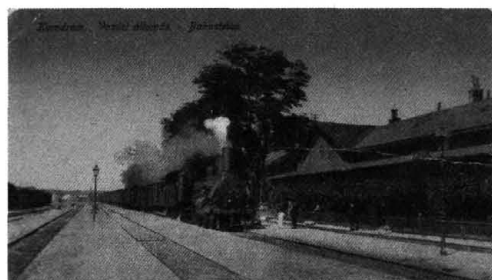
A török kort követően kb. 1 km-re nyugatra újabb település alakult ki, nagyjából a mai Erzsébet híd helyén felépült repülőhíd környékén. Rév – vagy „Trajectus”, ahogy latin nevén az oklevelek említik – 1777-ig közigazgatásilag Szőnyhöz tartozott, ekkor Új-Szőny néven önálló községgé vált.

Egyetlen fennmaradt épülete a hídfő keleti lábának közelében 1659-ben a gróf Zichy-család által épített kényelmes vendégfogadó. Talán ez az épületegyüttes látszódik Friedrich Bernhard Werner 18. század első felében (feltehetően 1732-ben) készült, Komáromot ábrázoló rézkarcán.

Részlet a rézkarcból

A metszeten a Duna jobb partján egy több házból álló épületkomplexum látható. Akár ezt a fogadót ábrázolja Werner, akár nem, mindenesetre a későbbiekben átépítették, mivel a ma is álló épület, amelyet az Igmándi utca felőli főhomlokzatán elhelyezkedő két lépcsősora miatt a régi komáromiak még ma is csak „lépcsős kocsmának” emlegetnek, egy 1956. évi műleírás szerint 18. század végi barokk stílusú, földszintes, U-alakú árka-dos tornáccal körülvett udvarház.⁴ Ezt a házat tehát méltán mondhatjuk a mai Dél-Komárom valószínűleg legrégebbi épületének.⁵ A szőnyi plébánia összeírásai könyvében 1764-ben 34 idevalósi családot találunk, 242 lélekkel.⁶

A szabadságharcban szinte teljesen elpusztult Új-Szőny fejlődését a vasútnak köszönhetette: 1856-ban kötötték össze a Győr-Bécs vasútvonallal, 1860-ban Székesfehérvárral, 1884-ben Budapesttel. 1891-ben pedig megnyílt az Almásfüzitő-Esztergom vonal is. A vasút létesítésével nagyobb számú vasutas telepedett le a településen.

A komáromi vasútállomás 1927-ben

Igényeik kielégítésére idővel iparosok, kereskedők érkeztek a környékről és a Duna túlsó partjáról. Az erődépítkezések folytatása (1850 – 1878) is élénkítette a település életét, mivel az építkezésekhez mesteremberek tucatjai érkeztek, családjaikkal együtt és közülük többen letelepedtek Új-Szőnyben. Az erődépítkezésekhez érkezett pl. Bazsánt József ácsmester is a feleségével, a cseh-német határon fekvő Jičínből és telepedett le Kisszőnyben. Gyermekei, unokái aztán tovább vitték az ácsszakmát. A mesteremberek mellett a megjelenő katonaság, illetve családtagjaik is növelték a település lélekszámát, amelynek a 19. század végén egy katolikus (1763, ill. 1887) és egy református (1890) isko-

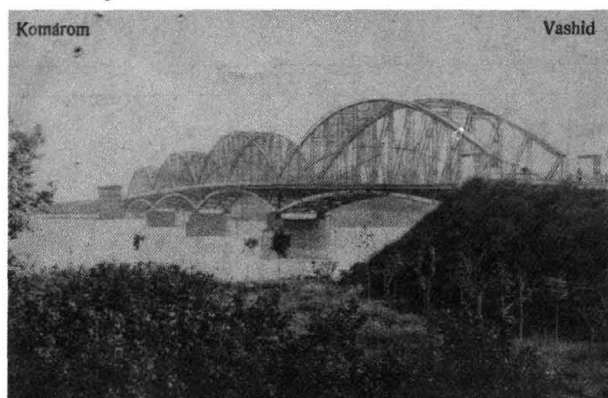
4 A műleírás a Komáromi Klapka György Múzeum Adattárában található.

5 Kecskés László: Komárom, Komárom, 1985, 28.

6 Néhai Weninger Ernő volt szőnyi esperesplébános följegyzései. Gépelt kézirat, én. In: Klapka György Múzeum Könyvtára

lája, valamint az 1891-ben épült, Szent István tiszteletére szentelt katolikus temploma volt. 1868-ban mindösszesen ötszázan laktak területén, közülük is legtöbben a szőnyi uradalomban dolgoztak napszámosként. Az 1890. évi népszámlálás szerint lakossága már 1800 fő volt.

A Duna jobb partján így kialakult jó közlekedési feltételek és az iparosodás meglévő feltételei (terület, jó közúti és vasúti közlekedés) vonzóerőt gyakoroltak a balparti Rév-Komárom számára. Ahhoz azonban, hogy érdemi lépéseket tegyenek a két település egyesülésével kapcsolatban, először meg kellett teremteni a Dunán való állandó átkelés lehetőségét.

Komáromnál a Duna két partja között 1589-ig csak komppal lehetett közlekedni. Ekkor Pálffy Miklós várkapitány hajóhidat építtetett a vár és a Szent Péter palánk (a mai Csillagerőd) között. Ezt váltotta fel 1741-ben egy repülőhíd, amely azonban már nagyjából a mai közúti híd környékén közlekedett, 1838-ban pedig egy újabb hajóhíd.

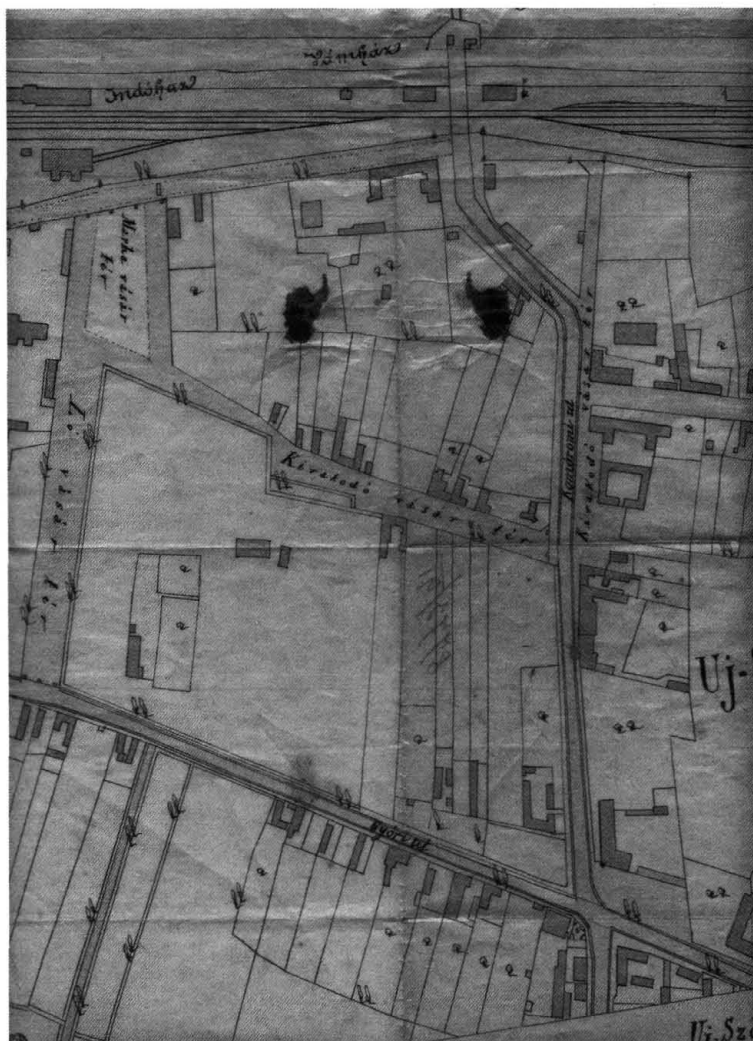
Az Erzsébet híd déli hídfője az 1900-as évek elején

Az állandó híd szükségessége már az 1870-es években felmerült, ám megvalósulása még váratott magára az állam és a város közti konszenzus hiányában. A híd általános terveit Feketeházy János MÁV főmérnök készítette, az építést a Gregersen G. és Fiai cég végezte. Az Erzsébet híd átadására 1892. szeptember 1-jén éjfélkor került sor.

Ám Új-Szőny község lakosainak befogadása továbbra sem volt probléma nélküli. Egy szabad királyi város polgárának lenni ugyanis nem csak kiváltságokkal jár, de kötelességeket is jelent. Egy-két új lakos befogadása, polgárrá válása nem okoz gondot, ám egy másik településé már igen.

Az egyesülésről szóló tárgyalások már 1895-ben megindultak, több témakörben is: pl. a tisztviselők és alkalmazottak illetményei; a pótdózási kötelezettségek (Komárom Duna jobb parti része adózás tekintetében a város IV. kerületeként szerepel majd); italmérési és fogyasztási adó, húsvágási jogosultság, vágódíjak; vásár-és piactartás (Új-Szőny 1891. évi térképén a mai Szent László utca déli felén „ló vásár tér”, északi részén „marha vásár tér”, a mai Bajcsy-Zsilinszky úton, illetve az Igmándi út keleti oldalán „kirakodó vásár tér” volt); kövezetvám és vámsorompók (Komárom szabad királyi város kövezetvám-szedési joga a provisorium idején jött létre, valószínűleg 1862-ben⁷); katonai beszállásolás; vagyonleltár (ez utóbbiba tartoznak a községi ingatlanok, vagyis az utcák és terek, melyek elnevezésében és elrendezésében változásokra került sor.).

⁷ Számadó Emese: A komáromi kövezetvámról. In: Koppánmonostori kalendárium 2005

Új-Szőny 1891. évi
térképe

Komárom szabad királyi város 1896. május 30-án tartott rendes közgyűlése részletesen szabályozta az egyesüléssel járó fenti teendőket: „A nagyméltóságú m. kir. Belügyminisztériumnak f. évi márczius 31-én 63701/895 sz. a kelt magas rendeletével Új Szőny községnek Komárom szab. kir. várossal egy városi községgé való egyesítése elrendeltetése, kimondatott, hogy az egyesítés tényleges hatálya 1896. évi július hó 1-ével kezdődik. ... Kimondatott továbbá a hivatkozott rendeletben, hogy 1896. évi július hó 1-én Új-Szőny község elnevezése megszűnik és a városnak most már Duna jobb parti része a bal parti résszel együtt Komárom szab. kir. város törvény hatóságának területét képezni, a mely területen lakó polgárok egyenlő jogokat élveznek.”⁸

⁸ 1896. május 30-án tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. 4240/896 sz. tanácsi javaslat. In: Štatny okresnyy archiv v Komarne. A térkép a Komáromi Fiókleveltár gyűjteményéből származik.

1896-ban Új-Szőny önálló önkormányzattal, jegyzővel, orvossal rendelkezett. A jegyző, Penthe József állásban maradt, a községi iskolák is megmaradtak, a közbiztonság céljából pedig egy rendőrőrmestert és négy közrendőrt alkalmaztak, akiket az átvett község-házában helyeztek el. Az egyesülés után a polgármester az 1899. évi helyhatósági választásokig továbbra is Tátray József királyi tanácsos maradt. A városi törvényhatósági bizottságba természetesen új-szőnyi tagokat is választottak⁹; és a községi pótadót is megállapították¹⁰. A település falusias utcáit is szabályozni kellett.¹¹

A közgyűlés 1896. október 13-án tartott ülésén az alábbiak szerint határozott Komárom-Újváros utcái és terei új elnevezéséről: a hídról Nagyigmánd felé vezető Komáromi utat Igmándi útnak; az Ószőny felé vezető Országútnak; az addigi Alsó- és Felsőutcat Gyár utcának; a Kisteret, mely a hídlejáró és a Gyár utca alsó része között helyezkedett el, Erzsébet térnek; az Igmándi úttól a községháza mellett a templomon túli házig vezető utat Iskola utcának; az addigi Pityó teret, a Gyár utcától az Országútig Vásártérnek nevezték. A házak számozása folyószám szerint történt.¹²

„Az egyesítés folytán a város területére érkező járművek után az egyesítés napjától kezdve a kövezetvám szedés joga a város közönségét megilletvén, utasítatik a tanács, hogy a Duna jobbparti részén a város határán alkalmas helyeken a szükséghez képest vámsorompókat állítson fel a szükséges vámházakkal; egyidejűleg ezen teendők ellátására két vámszedői állás rendszeresíttetik.”¹³ A város bejáratánál megépültek a vámházak is: a kövezetvám-sorompók mellé először csak ideiglenes fa bódékat állítottak fel, ezeket azonban hamarosan szilárd anyagból épült házak váltották fel, a következő helyeken: Ó-Szőny felé az Országút (ma Mártírok útja) déli oldalán, a mai OTP helyén; Igmánd felé az Igmándi út nyugati oldalán (a mai Marek József utca sarkán), Ács felé pedig az Országút és Gyár utca kereszteződésében.¹⁴

Az egyesítéstől kezdve Újváros fejlődése bizonyos szempontból töretlennek mondható. Mutatja ezt a lélekszám emelkedése is: 1901-ben még csak 1839 fő volt itteni lakos¹⁵, 1910-ben már majdnem a kétszerese, 3523 fő. Igaz, a betelepülő lakosság – legalábbis a városatyák panaszai szerint – nem mindig felelt meg teljes mértékben a kívánalmaknak: „Az újvárosi népesség szaporodása legnagyobb mértékben tekintélyt nem ismerő és teljes szabadsággal élni akaró idegen elemek betelepülése által történik.”¹⁶ Ez a megállapítás azonban azért sem volt túl tisztességes, mivel Komárom a jobbparti városrésznek – ahogy azt mindjárt láthatjuk is – az ipari üzemek befogadását szánta feladatul.

9 Komárom szabad királyi város közönségének 1896. május 30-án tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyvéből. 4240/896 sz. tanácsi javaslat. In: Statny okresnyy archiv v Komarne

10 Komárom szabad királyi város közkölségelőirányzata 1897.- évre. Klapka György Múzeum történeti dokumentumgyűjteménye

11 Komárom szabad királyi város közönségének 1896. május 30-án tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyvéből. 4240/896 sz. tanácsi javaslat. In: Statny okresnyy archiv v Komarne

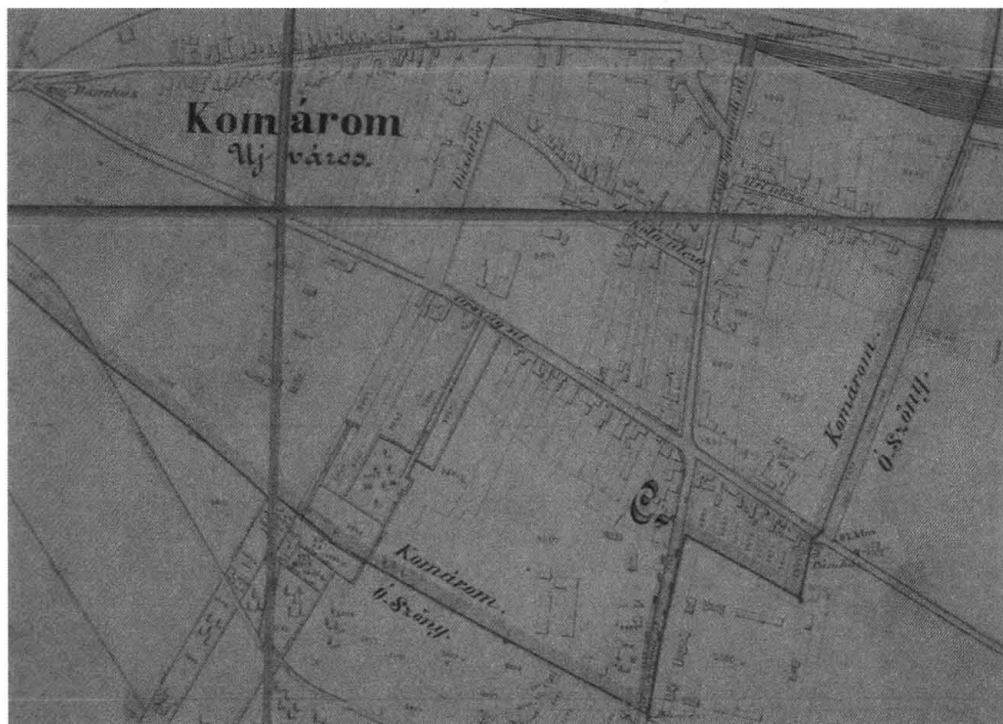
12 Kürthy Anna – Tóth Krisztina: Komárom és Szőny képviselő-testületi jegyzőkönyveinek kivonatai, 1879-1950. Esztergom, 2004, 11-12.

13 Komárom szabad királyi város közönségének 1896. május 30-án tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyvéből. 4240/896 sz. tanácsi javaslat. In: Statny okresnyy archiv v Komarne

14 Számadó Emese: A komáromi kövezetvámról. In: Koppánmonostori kalendárium, 2005

15 Komáromban 14886, Monostoron 486-an laktak. In: Komáromi Lapok, 1901. február 2. 5/7

16 Komárom város 1902. évi jegyzőkönyve, 21. számú határozat. In: Statny okresnyy archiv v Komarne

Komárom-Újváros 1911. évi térképe (részlet)¹⁷

A három erőd katonasága mellett színesítette az életet az 1907-re megépült méntelep méneskari állománya, valamint az 1908-ra elkészült Frigyes főherceg lovassági laktanya már nagyon várt huszárai (az 1910. évi népszámlálás szerint az egyesített Komáromban összesen 3474 fő katona állomásozott).¹⁸

Radetzky-huszárok a laktanya előtt

Méneskari katonák a Méntelep előtt¹⁹

¹⁷ Klapka György Múzeum térképtára

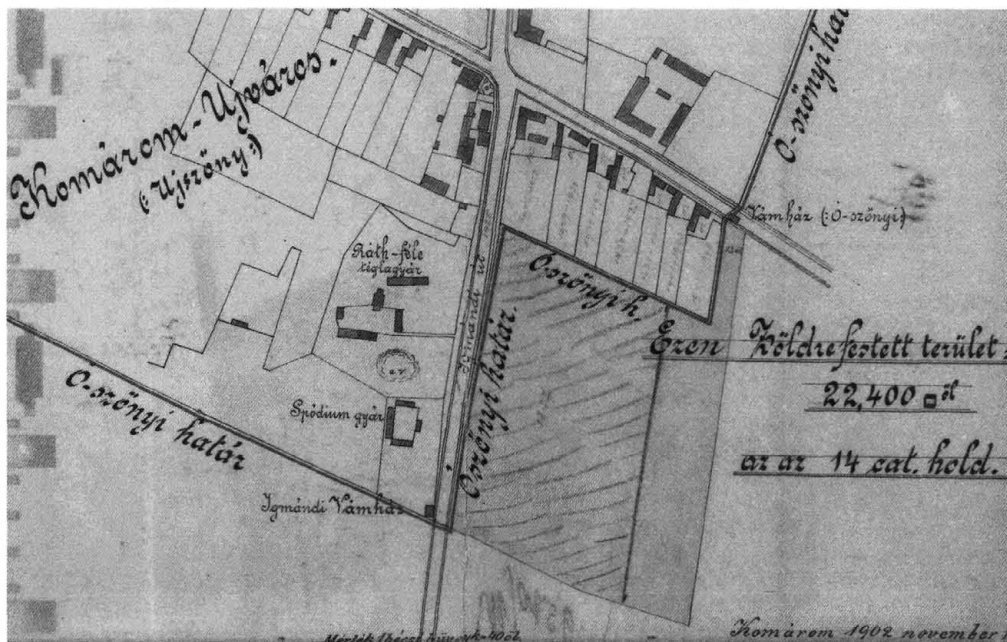
¹⁸ Számadó Emese: A komáromi méntelep és az I. Osztályú lovassági laktanya 100 éve. In: Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 11. Tata 2004, 171-208

¹⁹ Mindkét képeslap Dr. Alföldi Kálmán képeslapgyűjtő tulajdon

II. Komárom-Újváros: Ipartörténet (1896 – 1920)

„Városunk fejlődésének, anyagi jólétének és gyarapodásának egyik feltétele a
gyárak felállítása és ipari vállalatok létesítése.”²⁰

Új-Szőny – későbbiekben Komárom-Újvárosként az egyesült Komárom déli városrésze – a 19. század végétől az iparosodás útján haladt. Hozzájárult ehhez egyrészt az, hogy 1850-ben a Monarchián belül eltörölték a vámokat, hogy 1856-ban megindult a vasúti fejlődés és természetesen az évszázados, Budapestet Béccsel összekötő szárazföldi és olcsó vízi útvonalak. Az ipar megtelepedését szorgalmazta a városban állomásozó nagyszámú katonaság, mint felvevőpiac is. Éppen ezért Komárom vezetősége 1896-ban – látva a déli városrész fenti előnyeit – továbbra is itt határozta meg a nagyipar elhelyezését. Mindezek következtében 1909-ben²¹ már az alábbi üzemek működtek Komárom déli felében: gőzfűrész-telep, selyemgyár, lengyár, gőzmalom, asztalosműhely gőzgéppel. Ezeken kívül 1895-től Ráth Károly budapesti lakos téglagyárat üzemeltetett, a későbbi lengyár területén,²² 1902-ben pedig már egy spódiumgyár is volt ugyancsak ezen a helyen.²³

Komárom 1902. évi térképe (részlet)²⁴

20 Komáromi Hírlap, 1900. május 26, 3.

21 Komáromi Hírlap, 1909. (3.sz.) 5.

22 Kürthy Anna – Tóth Krisztina: Komárom és Szőny képviselő-testületi jegyzőkönyveinek kivonatai, 1879-1950. Esztergom, 2004, 11. A téglagyár helyszíne az 1902. évi várostérképen is látható.

23 Komárom-Újváros 1902. évi térképe. In: Štatny okresny archiv v Komarne

24 In: Štatny okresny archiv v Komarne

A déli városrészben a legrégebbi ipari létesítmény az 1880-ban alapított „Milch Emmanuelné és Milch N.” gőzfűrésztelepe volt.

GŐZFŰRÉS

GŐZMALOM ÉS FAKERESKEDÉS

Özv. MILCH E.-NÉ ÉS MILCH N.
KOMÁROM-UJVÁROS

Vasutállomás: KOMÁROM

Sürgőny cím: Gőzfűrész Komárom

Interurban telefon: Komárom 39

Girószám: a Magyar Nemzeti Bank
győri fiókjánál

M. k. postatakarékp. clearing számla 11741

A cég gőzmalmot is üzemeltetett, faki-termeléssel, fa-és építőanyag-kereskedéssel foglalkozott: ácsok számára végeztek fűrészelési munkát, építési vállalatokkal dolgozott, hídépítést, parkettakészítést és fahajók építését vállalta. Kisbéren fióközemeltetett. A telep 1892-ben leégett, de újból felépült és folytatta termelését. A századfordulón már 130 főt foglalkoztatott és

gyermekmunkát is alkalmaztak: *„Gyermekmunka akadt itt bőven. Részben a gépek mellett anyagot kézhez adni vagy elhordani, másrészt a placcon a parketta-anyagok válogatás, összerakása méret és minőség szerint.”*²⁵ Ekkoriban a telep vezetője Milch Viktor, a tulajdonos Amerikát is megjárta fia volt. Az első világháború után az üzem csődbe jutott és 1928-ban leállt a termelés: ennek okai elsősorban a megrendelések drasztikus csökkenésében és a gazdag Felvidéki nyersanyagbázis megszűnésében keresendők.

A Fatelep és a Szövőgyár (régi asztalosárugyár) elhelyezkedése (1932)²⁶

25 Dobi István: Vallomás és történelem. Budapest 1962, I. kötet, 42-52. Dobi István 1898. december 31-én született Szőnyben. 12 éves korában a gőzfűrész telepre került gyermekmunkásként.

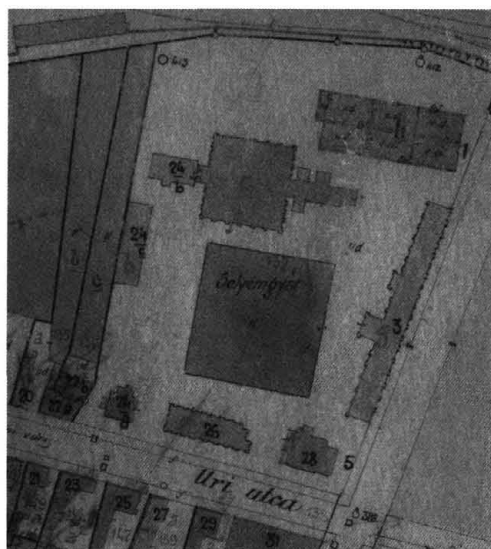
26 Klapka György Múzeum Térképtára

Selyemgombolyító gyár felállításáért Győr, Baja, Lugos és Komárom egyaránt vetélkedett. Bezeredy Pál selyemtenyésztési felügyelő megkeresésére 1900. május 24-én Sárközy Aurél főispán elnöklete alatt a város bizottsági tagjai értekezletre jöttek össze. Bezeredy a várostól 120-180 öl terület megvásárlását tervezte 70.00 koronaért. Számításai szerint a felállítandó üzem 300-400 munkást foglalkoztatna, keresetük pedig évi 40.000 korona lenne. Évi 80.000 korona haszonnal lehet számolni, nem beszélve arról, hogy a munkások itt költenék el fizetésüket, amely a helyi iparosok és kereskedők forgalmát növelné, valamint a lakosság bekapcsolódhatna a nyersanyag, vagyis a selyemhernyó tenyésztésébe.²⁷ Egy hónap múlva már a telkeket is kijelölték, majd kiderült, hogy a terület gidres-gödrös és a Duna közelsége miatt gyakran vízzel telített, ezért fel kell tölteni, amely azonban megnövelte a költségeket.²⁸

A selyemgyár – képeslap és 1932. évi város-térkép²⁹

Az üzem végül 1901-ben kezdte meg a termelést, a vasút mögötti Úri utcában, az állam által a várostól 14.000 koronaért megvásárolt 4.800 négyszögöl területen. A gyár bérlője a Henckell du Boisson Co. Londoni cég volt. Az üzem 156 orsóját 25 HP-s gőzgép hajtotta. A gyárban évente 70-80.000 kg száraz gubó került feldolgozásra, melyből 20.000 kg nyersselyemfonalat nyertek.³⁰ Az üzemeltetés azonban állandó nyersanyag gondokkal küszködött, mivel az ipar csak a magántermelőkre építette a nyersanyagellátást. Egy 1907. évi adat szerint 122 fő vállalkozóból csak 113 foglalkozott nyersanyagtenyésztéssel. Ez azonban nem fedezte az üzem évi 150.000 kg-os gubószükségletét. A gyár átlag 300 főnek adott munkát: a munkások a város és a környék lányából-asszonyaiból kerültek ki, szakmunkásokként Olaszországból hoztak munkásnőket, aki azonban 1915-ben – az országok közti háborús ellentétek miatt – hazamentek. 1908-ban a fonoda 115.000 korona munkadíjat fizetett ki. A komáromi selyemgyár is az első világháború következtében ment csődbe: nyersanyag – és munkaerőgondjai miatt 1920-ra beszüntette termelését. Az épületek egy ideig még álltak, a vasút második világháborús bombázásai során azonban egy részük megsemmisült. Egyetlen meglévő épülettömbje jelenleg társasházként működik.

27 Hetessy Lidia: A komáromi üzemek története a századfordulótól 1945-ig. Komárom, é.n. Kézirat a Klapka György Múzeum Adattárában.

28 Komáromi Hírlap, 1900. június 28. és július 28.

29 A képeslap .... Tulajdona, a térkép a KGYM Térképtárából származik

30 Komáromi Híradó, 1908 (12.sz.) 5.o.

A gyáripar és kézműipar versenye hozta létre a komáromi asztalosok összefogásával létrejött **asztalosáru-gyárat** 1903-ban, a vasútállomás mögött. Ízlésesen, jó faanyagból bútorokat, ablakkereteket, tulipános ládákat készített, országos és külföldi megrendelésekre is dolgozott. A gyár az első világháború után, a már említett nyersanyag-és felvevőpiaci gondok miatt beszüntette működését. Helyén 1921-ben **szövőüzemet** létesített a Fiedler János Lenipari Vállalkozás. A 100 főt foglalkoztató üzem 1935-ig működött.³¹

A szudéta-német származású Johann Fiedler 1902 decemberében fordult Komárom városához³² **lenkikészítő üzem** létesítése céljából. A városi pénzügyi és ellenőrző bizottság 1903. február 5-i ülésén előnyösnek találta a javaslatot és a cég számára felajánlották az Igmándi út nyugati oldalán, a város határában álló Glanz-féle téglaházi telepet és vele szemben a báró Solymossi tulajdonában lévő területet.

Fiedler az őszönyi 320. sz. tkv.-ben szereplő ingatlant, a Glanz-féle telepet választotta, a rajta lévő épületekkel együtt, *„dacára annak, hogy több mint fele igen mély agyaggödörökből áll, s ezek feltöltése tetemes költségbe kerül.”*³³ (A másik területen, amely hasonló terepi adottságokkal bírt, később a Méntelep épült fel.) A gyári főépület építési engedélyét 1903. november 2-án adták ki és egy év múlva már meg is kezdte működését.

A termelés profilja a lenkidolgozás, lenfonás, fonalfehéértés és lencsnagyártás volt. A munkaerőt a helyiek és környékeliek adták, mellettük azonban folyamatosan tartózkodtak itt osztrák, cseh, belga és román szakmunkások, akik részére a fő-és raktárépület mellé lakóépületet is emeltek. Az üzem, hosszú története során többször átalakult, napjainkban Hungarolen néven részvénytársaságként működik, mint a térség egyik legjelentősebb lenfonódája. Magas színvonalú termékeivel versenyképes áron ellátja mind a hazai piacot mind pedig egyre bővülő külföldi vevőkörét. Vizes és félvizes fonási eljárással francia és belga alapanyagból tisztán len tartalmú fonalat gyártanak, szövödei és műszaki célra.

31 Iparlajstrom.in: Komáromi Fiókleveztár

32 Gombkötő Gábor: A komáromi lenárugyár története 1904 – 1979, 15-16., Komárommegyei Hírlap (továbbiakban: K.H.) 1935. augusztus 31, 3.

33 Komárnói Területi Levéltár 1474/1903, 8190/1903 és 8462/1903

A malom 1946-ban

Vági Jakab **Hengermalma** 1905-ben épült meg. Az alapító elgondolása az volt, hogy a gyengébb minőségű dunántúli gabonából őrölt hátsó lisztnek jó felvevő piaca lesz a Monarchia. Ez a malom egyrészt a kis kapacitású gyári malmok közé tartozott, másrészt a magyarországi malmok átlagos lóerejét tekintve, a környéken jelentős malomnak számított. A malom meghajtóerejét széntüzelésű kazánnal fűtött gőzgép adta.

A malomban búza, rozs, árpa és tengeri terményfajták kerültek őrlésre. A malomnak több tulajdonosa is volt, kiemelkedik közülük az első világháború alatti konjunktúrát kihasználó Mészáros Mihály. Azt tervezte, hogy a városban levő laktanyát saját kenyérgyárában sült kenyérral látja el. Ehhez felvásárolt 30 hold földet, hogy az ott termelt gabonát saját malmában őrölje meg és aztán maga süssön belőle kenyeret. A vállalkozás azonban megbukott, mivel a Honvédelmi minisztérium kötelezte a laktanyát, hogy maga lássa el magát kenyérral és a környék pékjei is tiltakoztak a terv ellen. A kenyérgyárnak szánt épületben így nem kenyeret sütöttek, a 30 m magas kémény pedig a később a malom mögött létesült vasöntödéből vezette el a füstöt.

1918-ban a malom leégett, de 1919-ben teljesen újjáépült, 1921-ben pedig tovább bővítették: építették hozzá a 32 vagonos silót. Az 1920-as évek elején épült egy 7 rendszerű, napi másfél vagonos kapacitású rozsmalom is a régi mellé.

1928-ban a pannonhalmi apátság szerezte meg a részvények többségét, ettől kezdve ők voltak a tulajdonosok és tőlük kellett bérbe venni a malmot. A szinte évente egymást váltó bérlők fő célja a gyors meggazdagodás volt, ennek érdekében gyakran becsapták az őrletőket és gyenge minőségű lisztet állítottak elő.

1947-ben tulajdonosa, a pannonhalmi Szent Benedek rend főapátja Oszter Sándor győri molnármestert kérte meg a szakvélemény készítésére, s ezt követően bérbe vette a malmot: „Az 1947. július 17-én kelt malombérleti szerződés és pótmegállapodás alapján a bérleti jog 1947. július 1. napjától 1957. június 30. napjáig terjedő 10 évre Oszter Sándor molnármester malombérlő győri lakos javára bekebeleztetik, egyben az előbérleti jog feljegyeztetik.” Az új bérlő azonnal nekikezdett a teljesen leromlott malom felújításába. A szerelés adminisztratív ügyeit fia, Oszter Károly végezte. A malom melletti gépgyárban és öntödében készültek a vasipari munkák. A malmot öt hónap alatt, mintegy 200.000 Ft ráfordítással hozták rendbe. A pénz Oszter Sándor számára az 1949. évi államosítás miatt végleg elveszett.³⁴ A malom a rendszerváltás után részvénytársasággá alakult, jelenleg Pannonmill Rt. néven, a legmodernebb technológiával működik.

³⁴ Oszter Károly szíves közlése, akinek ez úton is köszönetet mondunk a tájékoztatásért, valamint a rendelkezésünkre bocsátott fényképekért és dokumentumokért.

A korszak egyik legnevezetesebb vállalkozása az **Igmándi keserűvíz palackozó és elosztótelepének** a létrehozása³⁵ volt, mely állandóan 30-40 munkást foglalkoztatott. 1863-ban Nagyigmánd község közlegelőjén talált sós víz gyógyhatását Schmidthauer Antal gyógyszerész, a komáromi Salvator Patika tulajdonosa fedezte fel. A területet bérbe vette és „A forrást Schmidthauer Antal kútnak képezte ki, amelyből a vizet palackokba merítette és egyenként vagy ládába csomagolva került a forgalomba”.³⁶ A patikában magát a sót „1/4 fontos czélszerű fadobozokban” 70 krajczárért, a Schmidthauer Antal által készített gyógyhatású pezsgőporokat „12 port tartalmazó csinos papír dobozban” 1 forintért, a gyógyvizet pedig „három meszelyt foglaló és rendes módon bedugaszolt palackokban” 25 krajczárért árulták.³⁷

A keserűvíz nagybani árusítása azonban kétség kívül Schmidthauer Antal fia, Schmidthauer Lajos gyógyszerész nevéhez fűződik, aki a komáromi palackozót 1913-ban építtette az Igmándi út 1. szám alatt. Az építkezésért Hajagos Andor okleveles építőmester volt a felelős. Komárom-Újváros főutcáján, a vasút közvetlen szomszédságában, a Dunai kikötő közelében létesített palackozó és szétküldési telep lehetővé tette, hogy a már külföldön is ismert kiváló hatású gyógyvíz vasúton és hajón is az ország minden részébe és külföldre is könnyűszerrel szállítható legyen.³⁸

Európa
legtöményebb keserűvize az
Igmándi.
Elég 3 ujjnyi.
Eredeti nagy üveg 1.- pengő
kis üveg -.65 fillér
fogyasztási adóval együtt.
Csalódik, ha Igmándi helyett mást fogad el.

1939

A keserűvíz-telep képeslapon³⁹

Schmidthauer Lajos 1928-ban Komárom szabad királyi város tanácsától engedélyt kapott, hogy a telep „esővízejtő csöveit Sircz János szerelőmester közbenjöttével a becsatolt tervek szerinti módon a közcsatornába beköttesse”.⁴⁰ A telep palackozó terme ma is létezik, 1965 óta a Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. tulajdonában van.⁴¹

35 Számadó Emese – Dr. Vértés László: „A tiszta ész logikájának gyakorlati alkalmazása” Az Igmándi keserűvíz nyomában. In: Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 8. Tata 2001, 297-323. Az azonos című időszaki kiállítás 2000/2001 fordulóján volt látható a múzeumban.

36 Dr. Dobos Irma: Az Igmándi keserűvíz. in: Vízkutatás. A vízkutató és Fúró Vállalat Híradója. 1982. 5. 11.

37 Verebéli József: A nagy-igmándi ásványvíz. in: Tárcza, 1865, 265 - 268

38 Főszek: O'sváth Andor: Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék multja és jelene. 1938, 637.

39 Hidi László 2000. évi ajándéka a múzeum számára

40 Komárom szabad királyi város 648/1928 számú határozata in: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveltára. Sircz János 1921-ben önálló mester lett a bádgos-és szerelőiparban. A korszak legnevesebb komáromi iparos volt. Munkája nyoma a mai napig látható a város régi közintézményein, csatornafedőin.

41 Számadó Emese – Dr. Vértés László: „A tiszta ész logikájának gyakorlati alkalmazása” Az Igmándi keserűvíz nyomában. In: Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 8. Tata 2001, 297-323

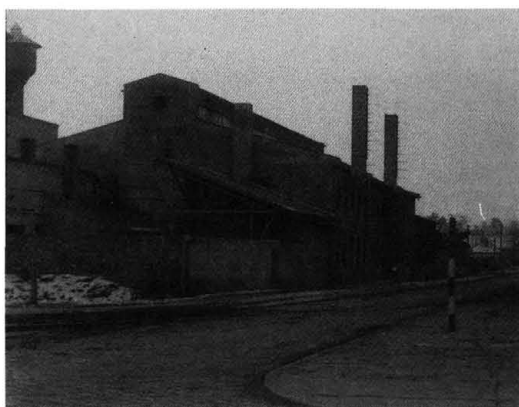
Erwerth és Társai Textilipari Gépgyár és Vasöntöde alapítóit Fiedler János hívta Magyarországra és a komáromi vállalkozás közös tőkével indult 1923-ban.

ERWERTH ÉS TÁRSAI
TEXTILGÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
KOMÁROM.

Telefon: 34. szám.
Postatakarékpénztári sz. 22214.

Az alapítók: Posselt Hugó és Tschöp Rudolf, akik 2/6-2/6 arányban voltak tulajdonosok, tulajdonképpen a szudéta-német területen már működő Erwerth-cég rokonai (Tschöp felesége Erwerth-lány volt, Posselté pedig a Fiedlerék rokona) voltak.

A cégből Erwerth és Fiedler 1/6-1/6-ot részt bírtak. A gyár textiltégek, alkatrészek, vasöntvények készítésével és forgalomba hozatalával, gépek, eszközök javításával és ezzel kapcsolatos üzletek lebonyolításával foglalkozott. A kemencével, kéménnyel felszerelt épületet, amelyben a termelés beindult, eredetileg a szomszédos malom tulajdonosa, Mészáros Mihály kenyérgyárnak építtette. A vasöntödéhez csak kisebb átalakításokat kellett rajta eszközölniük.

Az üzemben lakatosműhely, mintasztalos-műhely, és öntöde működött. Az első években az üzem a régi lengyári gépek felújítását és javítását végezte, majd számos megrendelést kapott az ország legkülönbözőbb területeiről. Az üzemben kezdetben 18, majd átlagosan 22-30 fő dolgozott. Az adminisztrációt és könyvelést a német származású Tangl Mária végezte. A gyár tulajdonosai 1944-ben disszidáltak és az üzemet Pősz József mintasztalosra hagyták.⁴²

⁴² Hetessy Lidia: A komáromi üzemek története a századfordulótól 1945-ig. Komárom, é.n. Kézirat a Klapka György Múzeum Adattárában.

III. Magyar-Komárom: Épül a város (1920 – 1938)

Mint láttuk, az egyesülés után Komárom-Újváros elsősorban az előző részben tárgyalt ipari fejlődést mondhatta magáénak. Az egykori Új-Szőnyből közel 15 év alatt Komárom iparnegyede vált, a városiasság igen alacsony szintű feltételeivel: közigazgatási, iskolai, vallásgyakorlási hiányosságait azonban szervesen kiegészítették a balparti városrészben található közintézmények.

1919 januárjában a csehszlovák hadsereg elfoglalta a város északi részét. Ezt az állapotot a trianoni békeszerződések szentesítették és a városrész Komárno néven a Csehszlovák Köztársaság része lett. Az 1921-ben tartott népszámlálási adatok szerint az elcsatolt Komárom lakossága 17715 fő volt, ebből 13584 magyar, 729 német, 2411 szlovák és cseh, 128 zsidó és 29 egyéb nemzetiségű.

A város déli része, Komárom (vagy ahogy „Csehkomaromból”, azaz Komárnóból hívták, Magyar-Komárom) néven önálló törvényhatósági jogú város lett, mely 1923-ig Csonka Komárom Vármegye székhelye is volt. Ezen ipartelep azonban lakosai, vezetői szerveztségének köszönhetően, a trianoni békediktátum okozta traumán ugyan talán soha túl nem jutva, ugyanakkor előre nézve, az 1930-as évek közepére itt, a Duna jobb partján felépítettek egy igazi kisvárost, annak minden infrastruktúrájával, közigazgatási, oktatási, vallási és kulturális követelményeivel együtt. Tették ezt a csehszlovák katonai megszállás következtében áttelepült hivatalnokokkal (mint pl. dr. Toóth Zsigmond kijelölt, majd 1925-től dr. Alapy Gáspár választott polgármesterrel), valamint a fejlődés, a munka reményében idetelepült iparosokkal, kereskedőkkel karöltve. Az önálló városi lét kezdetén szinte minden közintézmény ideiglenes helyeken kezdett működni: magánházakat, a katonai barakkokat, a méntelepet, egyszóval minden szóba jöhető helyet felhasználtak a köz céljaira.

„Amikor korai árvaságra jutottunk és elvesztettük minden kultúrintézményünket, megkezdődtek a városfejlesztési törekvések.” – írta Hayda Jenő városi főmérnök 1936-ban. S hogy milye fejlesztéseket vittek végbe, azt a továbbiakban részletezi: „Megalakulnak az egyes felekezetek egyházközségei .... Egymásután épülnek a templomok és imaházak. A tanügy szolgálatában sorra emelkednek az új iskolák, óvodák ... A közművelődés terén társadalmi egyesületek alakulnak ... állandó mozgófényképszínház létesül, előadások tartására alkalmas helyiségek épülnek, ahol hivatásos és műkedvelő szereplők rendeznek színielőadásokat és hangversenyeket ... Az anyagi kultúra terén a városépítés keretében a városfejlesztéshez szükséges területekkel bővül a város határa és egészséges általános szabályozási terv készül a város egész területéről ... gondoskodás történik a köz- és magánvilágítás biztosításáról, a tűzoltóság intézményének megszervezéséről, a szükséges közhivatalok és intézmények felállításáról és megfelelő elhelyezéséről. ... A lakáskultúra érdekében bérlakásokat létesít a közület ... a magánépítkezést nagyszámú házhely létesítése segítik elő ... A közegészségügy terén ... megalakul a mentőállomás ... Az ipari és kereskedelmi kultúra érdekét szolgálja a számos középítkezés és azokkal kapcsolatos közszállítás ...”⁴³

43 Hayda Jenő. Városfejlesztési törekvések. In: Komárommegyei Hírlap 1936. január 4, 1. Az újság következő, január 11-i számában még a város előtt álló feladatokról is szót ejt a főmérnök.

És hogy valóban milyen fantasztikus teljesítményt vitt véghez ez a város, azt az alábbi, 1929-ben kelt újságcikk-részlet is érzékelteti „Érdeklődésünk természetes tárgya a testvér-városnak: Magyar Komáromnak gyors ütemben előre lendülő fejlődése. Ebben a városban hatalmas középítkezések folynak. Az iparos és munkáskezek mind foglalkoztatva vannak kora tavasztól késő télig. ... Magyar Komáromban virágzó kultúrélet folyik és számos egyesület működik. A város emelkedésének nagyvonalú programját Alapy Gáspár kormányfőtanácsos polgármester dolgozta ki és szorgalmazza annak keresztülvitelét. A lakosság szociális helyzete tűrhető és az életszínvonal is jobb, mint a balparti városban.”⁴⁴

Alapy Gáspár polgármestersége tíz éves jubileumán a Komárommegyei Hírlap az alábbiakat írta:

„Mi volt ez a kis városconk tizegynehány évvel ezelőtt? A régi, Újszöny nevezetű kis-község maradványa, a nagy Komárom vasútállomása, két gyártelep s néhány lakóház. A lakosság száma azóta megháromszorozódott, több mint ötszáz új lakóház épült, hivatalok, intézmények sora demonstrálja az élni akarást s életlehetőséget s magyar Komárom szabad királyi városa, megtépázva s megcsonkítva bár, de fennén hirdeti a határon túl és innen élő minden magyaroknak, hogy a szorgalmas, szívós, céltudatos munkán rajta van a magyarok Istenének áldása.

Kétségtelen, hogy az új magyar Komárom kialakulásában oroszánrésze van Alapy Gás-

pár polgármester tevékenységének. Az ő teremtmő és szervező tehetsége nyomta rá bélyegét az új város alkotásaira. ... Széles látókörű, invenció, kis közületének a nagy országos érdekekbe való beilleszténi tudása s e mellett törhetetlen lokálpatriotizmusa ezek voltak azok a fegyverek, amelyeket Alapy Gáspár mindig művészi tökéletességgel forgatott.... Néhai Klebelsberg Kunó gróf mondotta róla egy ízben szellemes bonhomióval, de rendkívül találóan: Alapy Gáspár ott fenn Budapesten, a központi hatalmasságok előtt a legkellemetlenebb polgármesterek közé tartozik: őt nem lehet lerázni.”⁴⁶

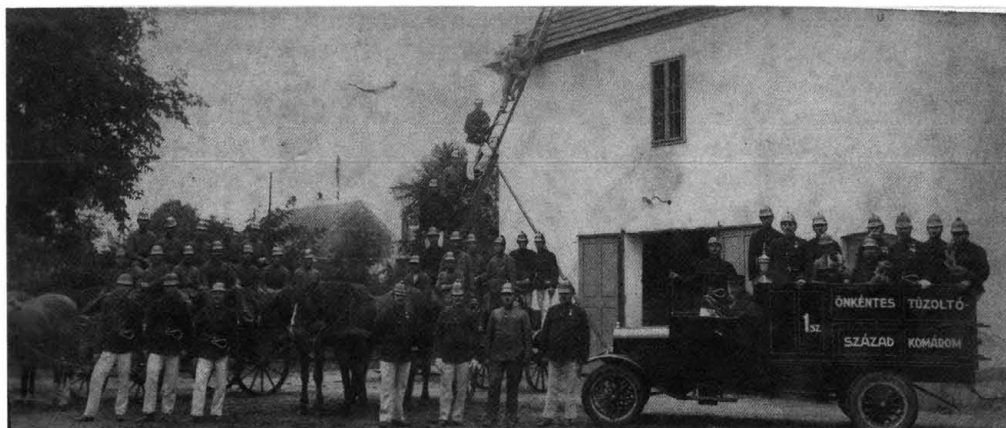
Alapy Gáspár⁴⁵

44 Komáromi Lapok 1929. január 5.

45 A festmény az észak-komáromi Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma tulajdona

46 Tomanóczy József dr.: Alapy Gáspár in: Komárommegyei Hírlap, 1935. május 18,1.

1. Közigazgatási -, sport és kulturális intézmények

A Komáromi Önkéntes Tűzoltóegylet telephelye és tűzoltó-felszerelése a város északi felében volt, így az csehszlovák fennhatóság alá került. Az önkéntes tűzoltóság újjászervezését elsőként Fiedler János, a lengyár tulajdonosa, valamint Szapora György és Fehér Lajos volt tűzoltók kezdeményezték. A komáromi önkéntes tűzoltóság 1920-ban alakult újjá 25 taggal, Komáromi Önkéntes Tűzoltó Testület néven. 1926-ban tűzoltószertárukat is felszentelték a Klapka György úton, az ún. Tűzoltóközben. Zászlójukat 1931-ben szentelték fel, Alapy Gáspárné zászlóanya segédletével.

Az államrendőrségi palota épületét az Igmándi úton Kellner Józseftől vásárolt telken Gerstenberger Ágost és Árvé Károly budapesti műépítészek tervei alapján építtette Komárom szabad királyi város közönsége. Az építkezések, az építési napló bejegyzése szerint 1927. augusztus 12-én kezdődtek. A legfőbb kiviteli munkák (föld, kőműves, elhelyező, vasbeton, burkolati, műkö, szigetelő, cserépfedő, üveges, villanyszerelő, szobafestő, kályhák, parkettpadló) fő vállalkozója Brüll Ignác⁴⁷ és társa, Balla György építési vállalkozók voltak. Felelős megbízottjuk Jamrischka Miksa építész, munkavezetőjük Nesztl József volt. Az építésvezetői teendők ellátására a város Tangl Endre építőmestert kérte fel. Az ácsmunkákat Beck Károly komáromi ácsmester, az asztalos, lakatos, üveges és mázoló munkákat Papp Gábor és Petőcz János helybéli asztalosmesterek, a bádigos, vízvezeték-szerelési és csatornázási feladatokat, valamint fürdő-és WC berendezési munkáit Sircz János komáromi iparos végezte.⁴⁸ Az

47 Brüll Ignác eredetileg tóvárosi vállalkozó, mivel azonban az 1920-as években számos szőnyi és komáromi munkája akadt, Komáromban is létesített telephelyet.

48 Mérnöki hivatal 178/1929. Komáromi Fióklevéltár

építkezések felülvizsgálatára 1928. szeptember 7-én került sor, a lakhatási engedély kiadására 1929. október 22-én.⁴⁹

A magyar-komáromi városháza és pénzügyigazgatóság hatalmas és monumentális épülete szemben az új polgári iskola palotájával épült, a város leendő központján. A város ugyanis csak Szőny község felé tudott terjeszkedni, ezért a szőnyi állami országút mindkét oldalán levő uradalmi földeket az Országos Földbirtok Bíróság kisajátította özvegy gróf Gyürky Viktornétól a város javára. Ezen a vonalon több száz ház épült, s 1930-ra a város keleti határa már a Székesfehérvár felé menő vasútvonalig terjedt. Ám a város déli és nyugati határait is kiterjesztették: Az Igmándi erőd két oldalán kiépült, Szőnyhöz tartozó Kisszőnyt 1922-ben, a nyugati szélén Koppánmonostort 1932-ben csatolták át Komáromhoz. A vámházakat 1930-ban az új határokra helyezték: a szőnyt a székesfehérvári vasút nyugati oldalára, az Országút déli felére; az igmándit az Igmándi erőd déli oldalán, az út keleti felére; a monostort pedig a győri vasút nyugati oldalán lévő domb-ra, az út déli oldalára.⁵⁰

A komáromi városháza terveit szintén Gerstenberger és Árvé készítették. A részletes munkákat egy bizottság adta ki a polgármester vezetésével. A bizottsága tagjai között szerepelt még Jánossy Károly pénzügyigazgató, valamint dr. Zsindely Ferenc miniszteri titkár, író is.

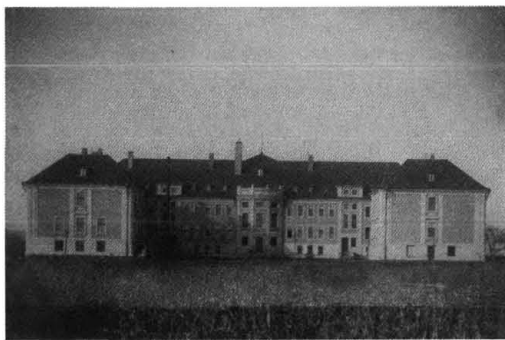
„A bizottság igyekezett arra, hogy az ipari munkákat lehetőleg komáromi iparosok kapják meg, amit Alapy Gáspár polgármester is teljes erővel támogatott. Ennek eredménye azután az, hogy az egyes munkáknál a helyi ipari cégek ajánlatai egyenlő összegek mellett mindenütt előnyben részesültek.” Az építési munkák 1928. április 19-én, a húsvéti ünnepek után, az alapárkok kiadásával kezdődtek, s több mint félmillió pengőbe kerültek. A kivitelezők a következők voltak: „1. A föld, kőműves, vasbeton és elhelyező munka, üveges munka, vászonredőny munka 303.401 pengő ... értékben Soukal és Hajagos építési vállalkozóknak adatott ki. 2. Az ácsmunka 34987 pengő ... értékben Beck Károly ácsmesternek. 3. A bádógosmunka, vízvezeték és szerelő munka 23268 pengő értékben Sircz János bádogos és szerelő mesternek. 4. A cserepező, burkoló és parkettamunkát 34979 pengő értékben Palatinus és Gerla építővállalkozóknak jutott. 5. Az asztalos, lakatos és mázoló munkát 58400 pengő értékben Petőcz János és társai (Fejei Géza, Horváth István, Papp Gábor) kapták meg. 6. A szobafestő és fal-mázoló munkát Sztratyil Ferenc iparos nyerte el. 7. A villamosberendezési munkálatokat (világítás és csengők) 3391 pengő értékben Könnyű Dániel és Társa vállalkozók nyerték. 8. A kőfaragó munkára Komáromi Kálmán és társa által beadott 44995 pengős ajánlat az ellenajánlatok beérkezéig függőben maradt.” (A munkát végül ő kapta meg.) A lakhatási engedélyt 1929. december 18-án adta meg a polgármester.⁵¹ Az építési munkák ideiglenes átvételére 1929. december 28-án került sor.

„A városháza közelébe egész bizonyosan új házak fognak épülni, mert ez lesz a városnak a centruma és ennek közelében épül fel a járásbíróság új épülete is. [...] A város fejlődésének kétségtelenül a városháza építése adja meg a legnagyobb lökést.

49 7293/1929 pm. Komáromi Fiókleveltár

50 Számadó Emese: A komáromi kövezetvámról. In: Koppánmonostori kalendárium, 2005

51 9286/1929 Komárom város pm. In. Komáromi Fiókleveltár

A járásbírói székházat, fogházat a Kun Miklós örökösaitól, valamint Milch Bertalan és nejétől vásárolt telken építette fel Komárom város közönsége.

Az építkezés 1929. május 1-jén indult, s a város ugyanazon év október 26-án vette át az elkészült épületet. Az egyes munkák építési munkái után a vállalkozók jótállási határideje lejárta után, 1930. december 29-re írták ki a munkák utóvizsgálatát.⁵⁴

Komárom-Újváros

Polgári és Vasúti társaskör

A közelmúltban pár év alatt a hatalmas katolikus lányiskola, az izr. templom, a református templom és lelkészlak, valamint iskolák, az államrendőrség új palotája, a pénzügyi épületek nőtték ki a földből és az állandó építkezés a munkanélküliséget teljesen eltüntette. Magyar Komáromban nemcsak hogy nincsen munkanélküli, hanem munkáshiány van. Az új építkezéseknél is sok munkás talál elhelyezkedést és munkaalkalmat.⁵²

A versenytárgyalási hirdetmény kiírására 1929. március 27-én került sor, melynek eredményeként az építési munkák fővállalkozója Brüll Ignác lett, képviselője ez alkalommal is Jamrischka Miksa építész volt. A bádigos munkák kivitelezője Jelinek Béla, az üveges munkákat Borbély Gusztáv, a cserépkályhamunkákat Halász Ferenc és Gyalókay Kálmán, a vízvezetési és csatornázási munkákat Sircz János, a villamos szerelési munkákat Kerti és Farkas vállalkozók végezték.⁵³

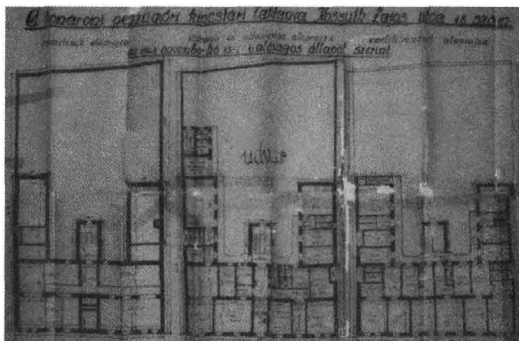
A Komárom-Újvárosi Vasúti Altishti Társaskört 1899-ben alapították a vasúti altisztek. 1908-tól a városrész polgári elemeit is felvették a tagok közé, neve ekkor Komáromi Vasúti és Polgári Társaskör lett. Elnöke ekkor, 1936-ban bekövetkezett haláláig Pungor Lajos volt. A kör először egy szobából álló helyiséget bérelt a Busházban, 1910-re azonban hitelek és tagjainak összefogása eredményeként megépült a székháza.

52 Komáromi Lapok, 1928. ápr.7.,6.

53 186/1929 mérnöki hivatal, Komáromi Fióklevéltár

54 7872/1930 pm. Komáromi Fióklevéltár

A pénzügyőri laktanya és adóhivatal épületét 1927-ben építették a Zichy utcában. A lakhatási engedélyt 1927. augusztus 5-én, az épülethasználati engedélyt 1928-ban adták ki⁵⁵. Az adóhivatali épületben jelenleg a Klapka György Múzeum főépülete működik, a laktanyarészben pedig önkormányzati bérlakások vannak.

A pénzügyőri hivatal és laktanya építése (középen fehér öltönyben Komáromi Kálmán építőmester), valamint 1948. évi felmérési rajza⁵⁶

A város szociális, közegészségügyi és népiéleti téren is fejlődést mutatott: a városháza alagsorában kapott helyet a **Tüdőbeteggondozó Intézet**, 1936-ban megnyitotta kapuit a Gyár utcában, a volt állami óvoda épületében a **szeretetház** melyben a szegénygondozás feladatát a Szociális Misszió Testület kedves nővérei végezték. 1938-ban, 5 évig tartó előkészítő munkálatok után, a szivattyú-telep környékén felépült a komáromi közbúgóhíd, amelynél a „föld, kőműves és vasbeton munkát Komáromi-Gerla cégnek, az ács munkát Brüll Ignácnak, asztalos, lakatos, mázoló munkát Fejei Gézának, a vízvezeték és csatorna munkát Sircz Jánosnak, a bádogos munkát Töreky Gyulának, szobafestést ifj. Jády Jánosnak, üvegezést Borbély Gusztávnak ...” adta ki a város képviselő-testülete. A többi munkát nem helybeliek nyerték el.⁵⁷

Túl a nagy építkezések lendületén, az alábbi problémák foglalkoztatták az embereket a Komárommegyei Hírlap oldalain: „Hogyan lehetne élettelen városkánk forgalmát kisé életteljesebbé, pezsgőbbé tenni, hogy kellene azt a minden város által áhított idegenforgalmat megteremteni? ... Hiszen természeti adottságaink nincsenek ... A mi idegenforgalmunk csak egy kis pezsgést jelentsen, egy kis lüktetést, elsősorban azt, hogy közvetlen környékünk, járásunk népe ne Győrbe, vagy Tatára utazzon, ha valamit venni, vagy eladni akar, hanem ide, hozzánk Komáromba. Jelentse másodsorban azt, hogy a városon keresztül haladó országutak autósai városunkba érkezve ne a gáz-, hanem a fékpedált nyomják le s ha nem is többre, de egy-két órára megálljanak nálunk.” Megoldásként az alábbi javaslatok születtek: „A környék lakossága akkor fog tömegesen városunkba jönni, ha ideutazását jó és olcsó közlekedési eszközök teszik lehetővé, ha a városba bejövettelkor közvetvámossal nem sarcoljuk meg őket s ha kereskedőink és iparosaink jó kiszolgálást

55 4989/1927 pm., valamint 874/1961 In: Komáromi Fiókleveltár

56 A felmérési rajz a Komáromi Fiókleveltár tulajdona

57 A komáromi közbúgóhíd versenytárgyalásának eredménye. In: Komárommegyei Hírlap 1937. nov. 6, 3.

biztosítanak nekik.[...] Kereskedőink kicsit erőltessék meg magukat akkor, mikor kirakataikat rendezik. Oly sok szármalmas, szegényes kirakatokat sehol sem látni, mint éppen itt Komáromban.[...] viszont ne feledkezzünk el arról, hogy kellően előkészítve olyan látnivalót is tudnánk az idegeneknek nyújtani, amelyért jó néhányan már szívesen jönnének el messze földről is. ... Brigetióra gondolunk, erre a 30-40000 lakosú hatalmas római városra, amely most még a szőnyi szántóföldek alatt alussza álmát. ... Jól tudjuk, hogy ez nem olyan egyszerű kérdés, hiszen igen sok pénz kellene hozzá, de ha városunk vezetősége célkitűzései közé venné ... úgy rövidebb-hosszabb idő alatt ez is teljességbe menne és megérthetnénk azt, hogy Brigetio területén felszínre jövő műkincsek a komáromi Hősök-terén felállítandó múzeumban mesélnének az idejövő idegeneknek a római kultúra pannoniai kiteljesedéséről.”⁵⁸

Talán ez utóbbi eszme jegyében határozta el Komárom városa még ebben az évben a római kőfaragványoknak a városháza épületében és díszkertjében történő elhelyezését.⁵⁹

Nem annyira az idegenforgalmi érdekek, mint inkább a napkúrát, fürdőzést és nem utolsósorban az úszást kedvelő helyi lakosok érdekében indult meg a komáromi strandfürdő építésének az igénye. Fiedler József lengyári igazgató és Királyi Miklós gyógyszerész kezdeményezésére 1935 májusában magán érdekcsoport vállalkozott arra, hogy a Komáromi Football Club kebelében létrehozandó úszószakosztálynak sportuszodát és strandfürdőt építsenek. Az Úri utca folytatásában, a KFC Sportpálya és a Levente Ott-hon közötti területen, Hajagos Ferenc mérnök tervei alapján Hajagos Pál építési vállalkozó építette a 20 x 50 m nagyságú uszodamedencét. Az uszodaavatóra június 7-én került sor, nagyarányú úszóverseny keretében.⁶⁰

58 Dr. Pyber: Néhány szó városunk idegenforgalmáról. In: Komárommegyei Hírlap, 1935. november 2, 9.

59 Számadó Emese: 40 éves a komáromi Klapka György Múzeum. Komárom 2005, 5.

60 Komárommegyei Hírlap 1935. május 4, 11, 18. július 6, 13., A fotókat Pethes Antal bocsátotta rendelkezé-

2. Oktatási intézmények

Az iskola építési táblája

Komárom első iskolája 1763-ban alakult, s a szőnyi plébániához tartozó római katolikus elemi iskola volt. Az épület többször elpusztult. A mai iskola közvetlen őse az 1887-ben megépült római katolikus iskola, melyhez 1925-ben felépítették a Gr. Klebelsberg Kuno Római Katolikus Elemi Leányiskolát és a Szent Teréz apácázárdát. 1937-ben a városi zeneiskola is ideiglenes elhelyezést nyert épületében.

A régi épületet fiúiskolaként használták 1939-ig. Ekkor megépült az új fiúiskola, melyet a II. világháború alatt hadikórháznak, majd katonai beszállásolások céljára használtak. 1948-ban államosították és koedukálták az iskolát. Klapka György nevét 1952-ben vette fel. Az iskola az 1997/98-as tanévtől Szent Imre Római Katolikus Általános Iskola néven, egyházi kezelésben működik.

Komárom

Gróf Klebelsberg Kuno r. kath. iskola és ovoda

Komárom izraelita, evangélikus és református gyerekei eleinte a római katolikus népiskolát látogatták.

Komárom-Ujváros.

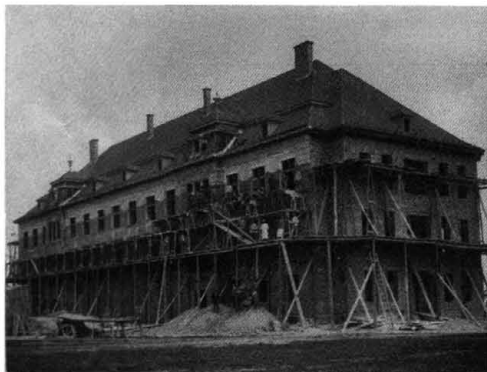
Dr. Antal Gábor ref. elemi iskola és tisztviselőtelep.

1890-ben az országos református konvent és a szőnyi izraeliták segélyéből felépült az új-szőnyi **református iskola**.

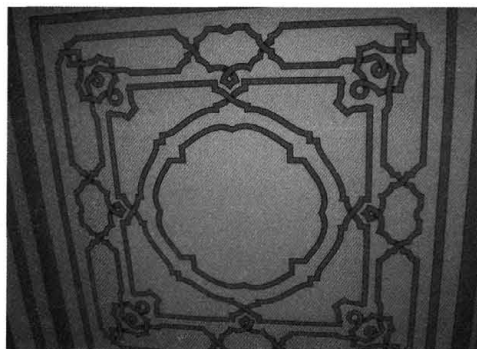
Ennek megszüntetése után, 1922-ben nyitották meg az Országúton a Dr. Antal Gáborról elnevezett új és modern református elemi népiskolát, melyet 1948-ban államosítottak. Az épületet 1964-ben bontották le.

Míg az elemi iskolai oktatás alapvető feltételei – ha a megnövekedett lakosság- és gyermekszámnak nem is tudtak hosszútávon megfelelni, de legalább – megvoltak, addig a **polgári iskolai oktatás** a város északi részében volt. 1919 januárja után a cseh megszállók egy ideig megengedték az újvárosi tanulóknak, hogy iskoláikat látogassák, ám karácsony körül a tanulók elől is lezárták a hidat, s a város iskola nélkül maradt. Ezért a város a II. félévre polgári iskola megnyitását kérte, s kapta a Vallás és Közoktatási Miniszter 1920. február 26-i 15.213-1920. sz. rendelete alapján: A komáromi Magyar Királyi Állami Polgári Fiú és Lányiskolai tanfolyam 1920. április 1-jén kezdte meg működését, 3 különböző, ideiglenesen átengedett helyiségben. 1921-ben a Gyár utca 12-ben utaltak ki helyiséget az iskola számára, majd az Erzsébet tér 8. szám alatt. Az 1922/23-as tanévtől megszűnt az iskola tanfolyam jellege és a tanítás a Méntelep I. emeletére költözött.⁶¹

A polgári iskola számára gróf Gyürky Viktorné telkén földbirtokreformmal szereztek 2840 négyszögöl területet. Walder Gyula műegytemi tanár tervei szerint, Marshall Béla építőmester irányításával 1926/27-ben épült fel a kétemeletes épület. A Magyar Királyi Állami Polgári Fiú- és Leányiskola hivatalosan 1928. június 28-án adatott át rendeltetésének.

A lépcsőház és a 2003-ban felújított tornatermi mennyezet részlete

⁶¹ Lebesch Vince: Iskolánk rövid története. I: A komáromi M. Kir. Áll. Polgári Fiú- és Leányiskola VII. évi értesítője az 1925-26. iskolaévről. A fotók a Petőfi Sándor Általános Iskola iskolatörténeti gyűjteményéből származnak. Ezúton mondunk köszönetet az iskolának a számunkra nyújtott segítségéért.

3. Egyházi intézmények

Az önálló várossá válás idején Komáromnak csak az 1891-ben épült, 300 férőhelyes, Szent Istvánról elnevezett római katolikus temploma volt. Az új-szőnyi református hívők először a szőnyi, 1896 után pedig a komáromi református egyházközséghez tartoztak. Mivel az izraelita vallású lakosok általában a város északi részéből áttelepültek voltak, ők a túlsó parti egyházközséghez tartoztak. E két utóbbi felekezethez tartozó hívők számára éppen ezért az elcsatolás komoly nehézséget jelentett vallásgyakorlásukban.

„Régi, forró vágya ment teljesedésbe Istennek segítségével a magyar komáromi református egyház buzgó híveinek november 4-én (1928), vasárnap, amikor az egyházkerület illusztris főpásztorának közreműködésével, a magyar kultuskormány kiváló képviselőjének, az egyesített Esztergom-Komárom vármegye vezető férfiainak, a város ünneplő közönségének jelenlétében, az egyház gyönyörű új templomát lélekemelő ünnepséggel felavatták.” A Dudás Kálmán műszaki tanácsos által tervezett neoromán stílusú templom első lelkésze Sári Imre volt.⁶²

Az ipar és kereskedelem fejlődésével az izraelita vallású polgárok is megjelentek Komárom területén. Elsősorban kereskedelemmel foglalkoztak.

A KOMÁROMI IZRAELITA TEMPLOM ÉPÍTÉSÉNEK VÁLTOZÁSI TERVE

A zsinagóga tervrajza és 1936. évi képe

⁶² Komáromi Lapok, 1928, november 6, 4.

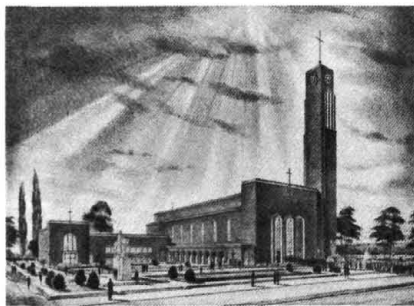
1926-ban épített imaházuk ma is áll a Bajcsy-Zsilinszky és Szent László utca sarkán, de a többszöri átépítés után már teljesen elvesztette zsinagóga jellegét.

Nem túl nagy számú hívővel ugyan, de 1913-ban a baptista gyülekezet is megtelepült a városban. Imaházuk 1929-ben épült.

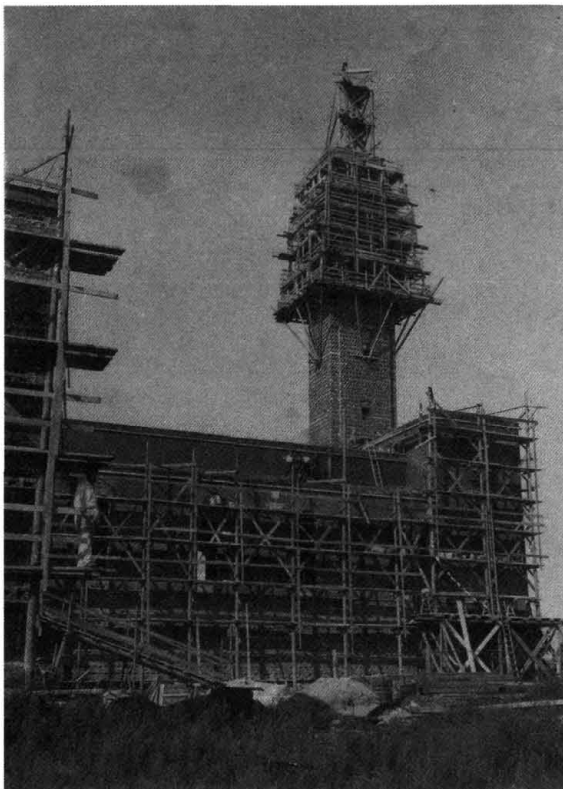
1930. augusztus 29-én a komáromi ev. egyházközség építési ügyében az alábbi jelentés érkezett Komárom Város polgármesteréhez: „Tisztelettel jelentjük, hogy a Komáromi ev. Egyházközség a 7118/1928. szám alatt engedélyezett imaterem és lelkészlak építését – mely ál 1 imaterem, 1 tanácskozó, 5 szoba, 2 konyha, 2 előszoba, 1 iroda, 1 cseledszoba, 1 fürdőszoba, 2 kamra és pince helyiségből – elkészítette. ... Az épület folyó évi augusztus hó 10-étől lakott állapotban van.” A lakhatási engedélyt 1930. október 14-én kapta meg.⁶³

„Nagy öröme volt szeptember 28-án (1930) Magyar Komárom evangélikus egyháznak, amelynek székházát és a benne elhelyezést nyert kápolnát akkor áldották meg, illetve szentelte fel Kiss István dunán-inneni püspök.”⁶⁴ Az imaház első lelkésze Fadgyas Aladár volt.

Az új római katolikus templom tervezése 1935-ben indult meg, Surányi Ferenc apát-plébános ideje alatt. Helyéül a Milch-féle fatelepen a Templom utca és a Zichy utca meghosszabbítása közötti 1594 négy-szögöl területet vásároltak meg. A templom építésére kiírt pályázatra 62 pályamű érkezett. A bíráló bizottság Körmendy Nándor budapesti építésmérnök tervét fogadta el. Az építés vezetésével Marschall Béla győri építőmestert bízta meg, aki egyben a kőfaragó munkákat is vállalta.

Körmendy Nándor győztes terve

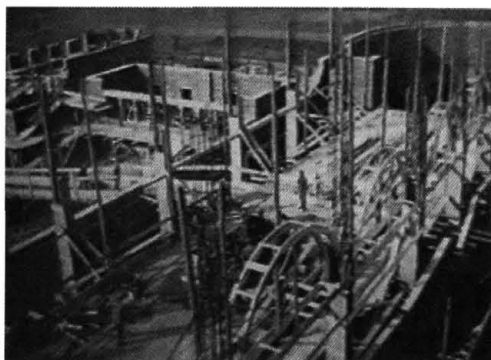
⁶³KomáromiFiókleveltár

⁶⁴ Komáromi Lapok, 1930. október 8.

Az ünnepélyes alapkőletételre 1935. október 16-án került sor magas egyházi és világi előljárók részvételével. Az épülő templom bádgos és tetőfedő, valamint vízvezeték-szerelési munkáira Sircz János jelentkezett. Ő készítette a toronytetőn lévő 12,8 m hosszú keresztet, a főbejárat fölé helyezett 6,4 m hosszú, és a sekrestyebejárat fölé emelt 4 m hosszú keresztet, valamint a főbejárat melletti két zászlófelvonó rudat.

Az alapkőletétel

Épül a templom

A díszkovács munkákat Schima Endre győri iparművész, a villamos munkákat Villányi Béla budapesti okleveles gépészmérnök, az asztalosmunkákat Petőcz János és Fejei Géza komáromi asztalosmesterek végezték. A főoltár képeit Kontuly Béla festőművész, a szobrokat Ohmann Bálint szobrászművész, a szószék négy evangélistát ábrázoló kerámiaképeit Kovács Margit keramikus iparművész készítette. A Jézus Szíve elnevezésű bauhaus stílusú hatalmas, 58 m hosszú és 16 m széles háromhajós templom felszentelésére 1937. szeptember 12-én került sor. Északról 22 m hosszú folyosóval kapcsolódik hozzá a kápolna. Eredeti tornya 42 m magas volt, ám műszaki okok miatt 1978-ban 9 m-t vissza kellett bontani belőle. Miután a szerkezetét vasbetonkoszorúval megerősítették, a tornyot újjáépítették.⁶⁵

⁶⁵ Petrás Antal az egyházközség néhai világi elnöke 1986. évi dolgozata. Kézirat a komáromi r. kat. plébánián. Ezúton mondunk köszönetet Pados József esperes-plébánosnak a részünkre nyújtott segítségért.

IV. A komáromi iparosok, kereskedők és vendéglősök története⁶⁶

1. Ipartestület

A Szabadságharc után, a magyar ügyeket intéző helytartótanács ideiglenes utasítása a szabad iparüzést helyezte előtérbe. Az 1860-as ipartörvény a teljes iparszabadságot valósította meg, a meglévő céheket megszüntette, de kötelezte őket, hogy **ipartársulatok** formájában továbbra is fennmaradjanak. Az iparjogosítványt váltó iparosoknak is kötelességévé tette, hogy belépjenek az ipartársulatokba. A megalakuló ipartársulatok célja az azonos helyiségben lévő egy szakmájú iparosok összefogása, rányitása, ellenőrzése volt. Az ipartársulat magán viselte mindazokat a jegyeket amelyek egy átmeneti szerveződésre jellemzőek. Nem volt kialakult jogkörük, pontos ügymenetük, ellenőrzési rendszerük stb. Ugyanakkor a céhek megszűntével átmenetileg össze tudta fogni az iparosságot, bizonyos védelmet nyújtott a szabad verseny, a liberális gazdaságpolitika idején, valamint átmentette a haladó hagyományait az új korszerűbb szerveződési formába, az **ipartestületekbe**, melyek létesítését az 1884. évi ipartörvény XVII. törvénycikke rendelte el. Az ipartestület nem csak a helyi iparosságot összefogó szervvé vált, hanem tényleges végrehajtási hatalommal rendelkezett. Központja az Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ), 1932-től Központja (IPOK) volt, 1946-ban történt feloszlatásáig. Jogkörüket és vagyonukat a kormány már 1945-től folyamatosan átadta a Kisiparosok Országos Szabadszervezetének (1949-től Kisiparosok Országos Szervezete, de mindkettő rövidítése a **KIOSZ**), mely centralizált szervezetként működött.

Az 1886-ban alakult „komáromi ipartestület a következő hivatalos felszólítást és meghívót intézte Komárom szab. Kir. Város jobbspártján lakó képesítéshez kötött iparüző iparosokhoz: Újszöny községnek Komáromhoz történt csatoltatása folytán van szerencsénk tudomására hozni, hogy az 1884. évi XVII. Cz. 124. §-a értelmében mindazon iparosok, kik az illető város területén képesítéshez kötött mesterséget űznek, az ipartestületnek tagjai és az alapszabályszerűleg megállapított tagsági díjak fizetésére kötelesek. [...] Ezeknek előrebo-csátása után van szerencsénk t. címet f. hó 26-án d.u. 3 órakor az ipartestület nádor-utcza 179. sz. saját háza tanácstermében tartandó értekezletére meghívni. Komárom, 1896. július hó 11-én. Poloni Lajos, ipartest. Elnök. Barathy János, ipartest. Jegyző.”⁶⁷

Az elcsatolás után a szervezet nélkül maradt 67 iparos hivatalosan 1920. augusztus 1-jén hozta létre a Komáromi Ipartestületet. Mivel székházuk nem volt, Szenczy Mihály házában gyűltek össze, majd 1926-tól Alapy Gáspár polgármester gondoskodott ideiglenes helyiségről az új tűzoltószertár emeleti részében. Székházukat az iparosok tagsági díjából építették és 1928. szeptember 24-én avatták fel az Országúton. Ez alkalommal az ipartestület díszközgyűlést tartott, melyen Szenczy Mihály elnökkölt és Petőcz János asztalos, alelnök beszélt a testület múltjáról. „A nagy tetszést fogadott előadás után Alapy Gáspár kormányfőtanácsos, polgármester tartotta meg tartalmas székházavató beszédét ... és vázolta az iparososztálynak fontos szerepét a nemzet közzgazdasági életébe. ... A katolikus egyház részéről Surányi Ferenc apátplébános, a

66 Teljes körű dokumentumok és források hiányában csupán átfogó képet tudunk e témáról nyújtani.

67 Komáromi Lapok (továbbiakban: K.L.), 1896. július 18.

református egyház nevében Sáry Imre, az ágostoni evangélikus egyház részéről Fadgyas János és a zsidó hitközség nevében Fodor Ferenc főrabbi mondtak beszédeket, megáldva a házat.” Ezután az iparos énekkar Sulacsik Lajos karnagy vezetésével a Szózatot adta elő. „Az új székház minden kényelemmel van felépítve és a szemlélőre a legjobb benyomást teszi. Emeleti helyiségében vannak a hivatalos helyiségei, míg a földszintjén vendéglő van és az ezzel kapcsolatos nagyterem. Az új középület nagy hiányt pótol a városban.”⁶⁸

Az Ipartestület ekkor 257 fő tagot számlált, 220 szegődött tanonccal. Az alapítás óta Szenczy Mihály molnármeister volt az elnöke, a cipész szakosztályé Márton Imre, a vendéglőské Ács Lajos, a húsiparosoké Kiss Pál. Az Ipartestület jegyzője dr. Bátky Vince ügyvéd volt. A testület keretében temetkezési egyesület is működött.⁶⁹

Az ipartestületben élénk programot jelentettek a különböző bálók. A szüreti bálokon pl. echos szekéren cigányvaja-

da és cigánygyerekek szerepben vonultak végig az utcán. A különböző felvonulásokra vittek az 1938. május 15-én felszentelt, fehér selyemből készült zászlójukat, melynek nyelére Kossuth-címer formájú rézplaketteket vertek a tagok nevével.

A Komáromi Ipartestületben az elkövetkezőkben igen nagy volt az elnökválság, amely a iparosok és kereskedők nehezedő sorsában keresendő: „A komáromi ipar és kereskedelem pangásának legfőbb okát ... abban kell keresnünk, hogy ... Komárom lakossága gyakran átjár a túlsó félre, azután Győrbe, Tatára és Budapestre vásárolni. A környékbeli falvak lakosait pedig egy kedvezőbb közlekedési lehetőséggel (autóbuszjárat) engedjük Komáromtól elszakítani. ... Rá kell végre eszmélni, hogy a helyi ipar és kereskedelem pártolása nem egyén, nem osztályérdek.”⁷⁰ 1933-ban Markó Ferenc elnök (építési vállalkozó, alelnökök Pothorszky János hentes-és mészárosmeister és Fejei Géza asztalosmeister) ellen indítottak három ízben is bizalmatlansági indítványt.⁷¹ 1935-ben Ács Lajos vendéglőst választották meg elnöknek,⁷² a két alelnök pedig Fejei Géza, valamint Lupták Béla cipőfelsőrész-készítő lett.⁷³ Ács Lajos és Fejei Géza 1936 márciusában lemondtak tisztségükről, az iparosok közötti elégedetlenségek miatt, melyeket „az szítja, hogy a város az utóbbi időkben minden ipari közmunkát nem iparosmesterekkel vállalatban, hanem iparossegédekkel, napszámosokkal ínségakció keretében végezteti el. Ebben az ügyben az Ipartestület eljáráság küldöttségileg is keresett orvoslást a városházán ... azonban nem ért el konkrét eredményt.”⁷⁴ Az ipartestületben a pénztáros ekkor Halász Ferenc lakatos, a háznagy Rezbár Pál fodrász, a Vigalmi bizottság elnöke Sztratyil Ferenc szobafestő volt.⁷⁵

68 Komáromi Lapok, 1928. szeptember 25., 2.

69 Szerk.: Dr. Dálnoki-Kovács Jenő: A magyar ipar almanachja. Budapest 1929, 193.

70 Kétszeres nehézségekkel küzd ... in: K.H. 1933. február 4, 2.

71 Az Ipartestület elnöke ellen beadott bizalmatlansági ... In: K.H. 1933. december 2, 2.

72 A komáromi Ipartestület elnöke: Ács Lajos. In: K.H. 1935. február 23, 1.

73 Teljes megértéssel választotta meg a Komáromi Ipartestület új tisztikarát. In: K.H. 1935. február 23, 1.

75 A vármegye iparosai .... In: K.H. 1936. február 22, 2.

Az 1936. március 22-én tartott rendkívüli közgyűlésen elnökké választották Fejei Gézát, alelnökké pedig Lupták Béla mellé Jádi János kőművesmestert.⁷⁶ Szeptember 27-én Petőcz János asztalosmestert számvizsgálóvá, Szalai János cipésmestert Székjegyzővé választották.⁷⁷

Az iparügyi miniszter 1937-ben Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék területén az ipartestületek működési területeit megváltoztatta.⁷⁸ Ennek értelmében a Komárom és Vidéke Ipartestület június 20-án alakult meg Komárom székhellyel Komárom, Ács, Nagyigmánd, Kisigmánd, Mocsa, Szőny és Bana hatásterülettel. Az elnöke Fejei Géza, alelnökei Jády János és Pokk Imre kovácsmester, az ácsi ipartestület elnöke lettek.⁷⁹ Ugyancsak az új ipartörvény szerint csak az szerezhette önálló iparüzésre jogosító iparigazolványt, aki a mestervizsgáló bizottságok előtt is igazolja, hogy rendelkezik a megfelelő képességekkel. Ennek értelmében a komáromi ipartestület kebelében az alábbi mestervizsgáló bizottságok alakultak: az asztalosiparban az elnök Petőcz János, az alelnök Sztróka József; a cipész iparban az elnök Marton Imre, az alelnök Sári Dezső; a hentes és mészáros iparban az elnök Hanzmann József, alelnök Pothorszky János; a férfi szabóiparban elnök Klug István, alelnök Gučzky István; a borbély iparban elnök Rezbár Pál, alelnök Szathmáry Gyula volt.⁸⁰

1937 novemberében a Komáromi Kereskedők Társulata rendkívüli tisztújító közgyűlést tartott az ipartestületi nagyteremben, mivel a vezetőség, köztük Borbély Lajos alelnök lemondott. A választás eredményeként az elnök Gyalóka Kálmán lett, az alelnökök Himberger István és Kellner László lettek.⁸¹

Az 1947-ben megalakult KIOSZ Komáromi Csoportja 1948-ban az alábbi személyeket javasolta a testület vezetésére: Dr. Sulacsik László iparbiztost, Markó Béla titkárt, Jády János alelnököt, Sagát Gyula pénztárost, továbbá Sztrókai József és Poós Sándor iparosokat. A Hitelvéleményező Bizottság tagjai Gaborek Gyula, Jády János, Gáspár László, póttagjai Hegyi József és Hegedüs Károly, a Vasanyag elosztó bizottság tagjai Haris László, Horváth József és Hajnal András iparosok voltak.⁸²

Komárom és Vidéke Ipartestület új zászlójának felszentelése 1947-ben

76 A vasárnapi rendkívüli közgyűlésen választja meg új elnökét ... In: K.H.1936. március 21, 1.

77 Az inségmunkának ... In: K.H. 1936. október 3, 3.

78 Az ipartestületek működési területeinek új beosztása. In: K.H. 1937. május 8, 2.

79 Megtörtént a Komárom és Vidéke Ipartestület megalakulása. In: K.H. 1937. június 26, 2.

81 Tisztújítás ... in: K.H. 1937. november 27,1.

82 KIOSZ Komáromi Csoportja 10/1948 számú levele. In: KGYM gyűjteménye

Az alábbiakban foglalkozásonként csoportosítva közöljük azon komáromi iparosok, kereskedők és vendéglősök névsorát, akik az 1900-as évek első felében működtek és akikről felhívásaink és kutatásaink során érdemi adatokhoz, dokumentumokhoz és fényképekhez jutottunk.⁸³

2. IPAROSOK

Ácsok-és tetőfedők

Bazsánt Henrik (1864, Új-Szőny – 1935, Komárom) ácsmester által alapított ipart fiai, István és László 1928-tól közösen folytatták az Úri u. 4. szám alatt. Bazsánt László 1938-ban önálló ipart váltott

Bazsánt Henrik és fiai, István és László 1925 körül

BECK KÁROLY
épületfa-kereskedő,
képesített ácsmester
KOMÁROM. :: Telefon 24.

Beck Károly

Beck Károly (1886, Komárom -) először épületfa-kereskedéssel foglalkozott, majd 1907-ben az ácsiparban nyert képesítést. Komáromban fejlesztette szaktudását és 1912 óta már mint építési vállalkozó és fakeskedő működött az Országút 8. szám alatt. Részt vett a polgári iskola, a rendőrség, a pénzügyőrség és a városháza szakmunkáiban.⁸⁴

⁸³ Az iparosok, kereskedők és vendéglősök telephelyeit, lakhelyeit a korabeli források (újságok, dokumentumok stb.) adatai szerint közöljük. A könnyebb eligazodás érdekében az alábbiakban felsoroljuk az egyes mai utcák régi elnevezéseit: Mártírok útja: Országút, Horthy Miklós út; Klapka György út: Győri út, Országút, Hitler út; Igmándi út: Komáromi út, Nagyigmándi út, Mussolini út; Sport utca: Úri utca; Táncsics Mihály utca: Kun Miklós utca; Bajcsy-Zsilinszky utca: Iskola utca, Szent Imre utca; Gyár utca: Alsó és Felső utca; Szent László utca: Pityóter, Vásártér; Kelemen László utca: Zichy utca, Vécsey E. utca, Kossuth Lajos utca, József Attila utca; Győri utca; Jókai tér: Piac tér, Péczeli tér; Kültelek: Arany János utca; Erzsébet tér: Kistér. Az alapvető adatokat a Komáromi Fiókleveltárban őrzött dokumentumok és Iparlajstrom segítségével egészítettük ki, amiért köszönetet mondunk Kürthy Annának, a levéltár munkatársának. A gyűjtőmunkában nagy segítségünkre volt Kristófné Nagy Mária, múzeumunk munkatársa. Egyéb szakmai adatokat „A magyar ipar almanachja”(1929), valamint az „Ipari újjáépítésünk” (1948) című könyvekből merítettük. Az adatgyűjtésben és a kiállítás-rendezésben Horsa Istvánné önkéntes néprajzos, a szakmunkásképző iskola egykori tanára volt a segítségünkre, aki honismereti szakköre keretében tanítványaival együtt felgyűjtötte és megírta a komáromi festők szakmai munkásságát, az „Emlékek és műhelytitkok” című kéziratában. Az anyaggyűjtésben segítségünkre volt Bilkó István, valamint Fehérvári Lajosné, a Múzeumbárát Kör tagjai.

⁸⁴ Szerk.: Dr. Dálnoki-Kovács Jenő: A magyar ipar almanachja. Budapest 1929 (a továbbiakban : A magyar ipar almanachja) 193.

Lipka József (1905 Szőny – 1944, Komárom) Ray János ácsmesternél szerezte meg 1924-ben az ácsegédi képesítést. Részt vett többek között a polgári iskola tetőzetének megépítésében (emlékét gerendába vésett neve őrzi), valamint Vida Gyula tetőfedővel együtt készítették a római katolikus fiúiskola tetőzetét, továbbá számos magánház ácsmunkáit végezte. Felesége Bazsánt Henrik ácsmester lánya, Katalin lett. 1942-ben az újra egyesült Komáromi Tűzoltóságnál helyezkedett el és családjával Észak-Komáromba költözött. 1944 telén oltás közben megfázott, tüdőgyulladást kapott és meghalt.

Lipka József ács a bal szélén, ifj. Komáromi Kálmán és Komáromi Ferenc építőmesterek a jobb szélén

Fejei Géza

M. Kir. Kereskedelem és Közlekedési minisztérium által engedélyezett

halotyszállítási gépjármű és temetkezési vállalata

Komárom,
Győry-u. 3 és Kossuth-tér 4
Telefon: 144.

Zárjával mindenrendű temetést, exhumálást, halotyszállítást bel- és külföldre a legpontosabban. Halotyszállításoknál a kártársaknak is mindenkor a legnagyobb készséggel állok rendelkezésre. Raktáron tartok temetkezésekhez szükséges kellékeket.

Asztalosok

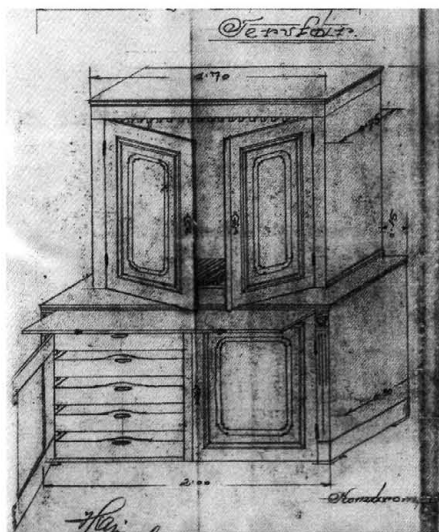
Fejei Géza épület-és bútorasztalos mester az ipart 1907-ban Mórton tanulta. Az ország több városában folytatott gyakorlatot, 4 évig továbbképző tanfolyamot végzett. Üzemét az Igmándi úton 1916-ban alapította. 1920 óta temetkezési vállalkozó is volt. 1926-ban Győry u. 4. szám alá költözött. 3 segéddel és 1 tanonccal dolgozott, munkáját villanyberendezés segítette.

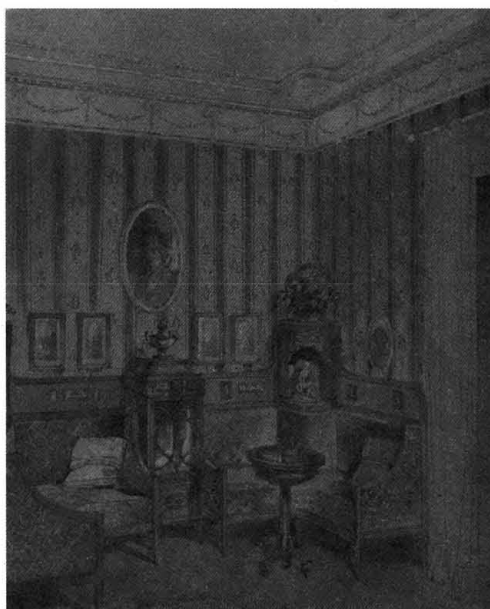
Részt vett az adóhivatal és a pénzügyőri laktanya szakmunkáiban. Megalakulásától vezetőségi tagja, 1935-től alelnöke, majd 1936-tól elnöke volt az ipartestületnek. 1947-ben az IPOK, 1948-ban a tanonc-és ifjómunkások szövetsége tüntette ki. Ipara 1952-ben megszűnt, belépett az Épületkarbantartó Szövetkezetbe.⁸⁵

Papp Gábor (1886, Új-Szöny -1958, Komárom) édesapja Papp Sándor 1884-ben alapított asztalos műhelyében tanulta ki a mesterséget. 1908-ban felszabadult és tudását külföldön tökéletesítette: először Berlinben dolgozott az I C Pfaff Bútorgyárban asztalos segédként. Tehetségét látva hamarosan a cég tervező irodájába került. Innen Párizsba ment, ahol bútor-restaurálást végzett, stílbútor készítést tanult. Az első világháború előtt jött haza és 1915-től édesapja Igmándi út 12. szám alatti műhelyét fejlesztette tovább. Részt vett a polgári iskola szakmunkáiban, ő készítette a református templom szószékét, a keresztlő medencét és később, a háború után hála-ajándékként, hogy megmenekültek a bombatalálattól, a csillárt is, ő készítette a városháza dísztermébe a bútorokat, melyek jelenleg az észak-komáromi városházán találhatóak. 1930-ban a mérnöki hivatalba készített gyűjteményi, tervtári, irattári, írószertári szekrényeket, kezelőasztalt és várakozópadot. A cég 56 tanoncot szabadított fel, 10 segédet és 2 tanoncot foglalkoztat.

Egy időben foglalkozott a komáromi tulipános ládákkal és egyéb tulipános bútorokkal: először felújította őket, majd újakat is készített. A bútorokat kissé kényelmesebbé tette és idővel sajátos pingálós stílust alakított ki. Készítményei a Budapesti Nemzetközi Vásáron nagy sikert arattak. 1945-ben műhelye találatot kapott és elpusztult. Újra építette műhelyét, szerzett 1-2 gépet is, de 1950-ben államosították.⁸⁶

Papp Gábor által készített tervtári szekrény terve, valamint berlini bútorterve

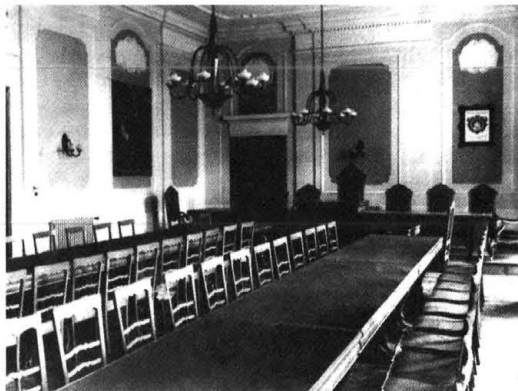
85 Szerk.: Tonelli Sándor: Ipari újjáépítésünk. Budapest, 1948. III/31.

86 A magyar ipar almanachja, 194, valamint Fridrichné Papp Jutka szíves közlése. A berlini bútorterv a Klapka György Múzeum, a tervtári szekrény terve a Komáromi Fiókleveltár tulajdona

Papp Gábor által tervezett és készített tulipános bútor és a városháza eredeti bútora

Petőcz János és Társa asztalos üzeme a Klapka György út 30. szám alatt volt. Petőcz János 1889-ben szabadult Észak-Komáromban. Ezt követően Budapesten, Győrben, Tatán, Bécsben és Komáromban folytatott gyakorlatot. 1902-ben Komáromban önállósította magát. Köz- és katonai épületek épületasztalos-munkáit végezte. Az ipartestület volt elnöke, városi képviselő-testületnek volt a tagja. 1933-ban az Országos Kézművestestület, 1947-ben az IPOK oklevéllel tüntette ki. Társa 1902 óta fivére, Petőcz Károly, aki szintén Észak-Komáromban tanult és 1898-ban szabadult. Budapesten és Bécsben volt segéd, 1912-ben tett mestervizsgát.⁸⁷

Bádigosok

Telefon 58.	Sircz János Komárom.	Telefon 58.
<p>! Vízvezeték- és csatornázási vállalkozó.</p> <p>! Épület- és díszmű bádigos.</p>	<p>!! Épület- és géplakatos üzem. Autogen hegesztés. Vas- és fémesztergályozás. Hengerrovátkolás.</p>	<p>!! Cement és műkőáru telep. Kútgyűrűk, betoncsövek, cement- és mozaik lapok.</p>

Sircz János⁸⁸ (1894, Tata – 1950, Komárom) bádigos, vízvezeték-szerelő és lakatos volt, bár ez utóbbi szakmát nem sokáig gyakorolta. Tatán tanulta a mesterséget, önálló műhelyt 1921-ben alapított Komáromban.

1922-ben megnősült, 2 fia és 2 lánya született. Első lakása és műhelye a Klapka György úton a Petőcz-féle házban, háztartási edényeket áruló üzlete pedig a Péczely téren a Kellner-házban volt. 1924-ben a tér északkeleti oldalán lakóházat és udvarában L-alakú emeletes műhelyt építtetett. Üzletét is ideköltöztette. Először épület- és díszműbádigos munkákkal, vízvezetéki és központi fűtési berendezések szerelésével foglalkozott.

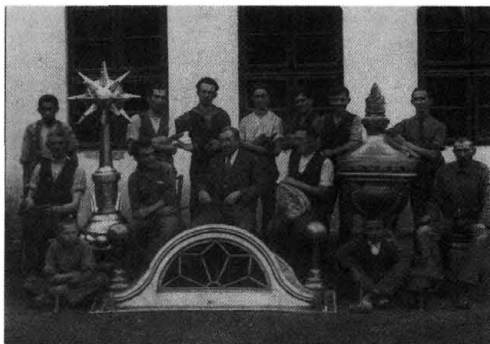
⁸⁷ Ipari újjáépítésünk, III/94.

⁸⁸ Hercege Lászlóné Sircz Edit (+)közlése 2005. február 2-án

A Sircz-ház 1938-ban

A református egyház bádogos munkái

A cég 1934-ben az Asztalos Béla utca 23. sz. alatti, 1200 négyszögöl nagyságú ingatlanán beton-és műkö-
áru üzemet létesített,⁸⁹ „*ahol vas-és
lemezáru üzemében készült modellje-
ivel a legkiválóbb kivitelben készült
beton-és kútgyűrűket, díszesebb
virágvázákat és díszkerítéseket, sír-
kerteket és sírmlékköveket, cement
és mozaiklapokat.*”⁹⁰

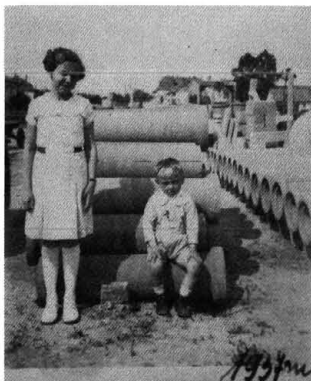
Átlag 8 munkást foglalkoztatott 12
lóerős villanymotorral felszerelt
műhelyében. Részt vett a polgári
iskola, a rendőrkapitányság, a város-
háza, a református templom építésé-
ben.⁹¹ 1949-ben a betonteletet, 1950-
ben műhelyét államosították (a lakó-
ház megmaradt). Sircz János 56 éve-
sen, üzlete elvesztésének évében
hunyt el. Sírja a komáromi temetőben
található.

Sircz János és családja az üzlet bejárá-
tánál

89 Komáromi Fiókleveltár, 17.761/1940 számú pm. határozata

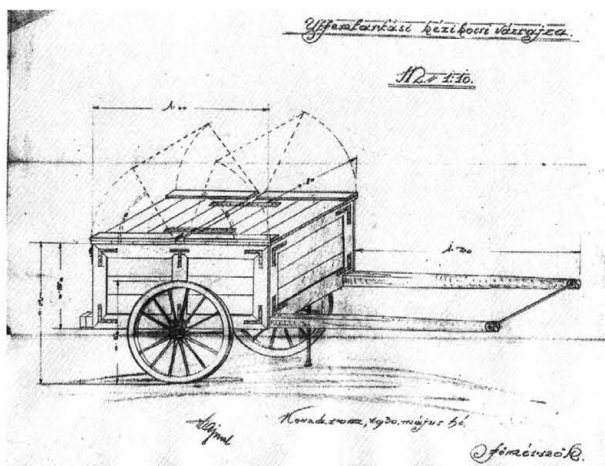
90 Új üzem létesült Komáromban. In: Komárommegyei Hírlap, 1934. május 26, 3. Továbbá Sircz Edit (†), Sircz
Magda és Sircz János szíves közlései és képei.

91 A magyar ipar almanachja, 194.

Bognárok

Kisszőny 665 számú telephelyére **Both Károly** bognármester 1927-ben kért iparengedélyt. 1930-ban műhelyét átköltöztette a Piac térre, a kovácsműhely mellé. Ugyanebben az évben Komárom város szemétgyűjtő kézikocsik készítésére írt ki pályázatot: „Ajánlatot csak *Both Károly* tett, míg *Finta Gyula* és *Karsai Zsigmond* ajánlatot nem tettek. Miután *Both Károly* ajánlata előnyös és megfelelő, méltóztatték a kocsik elkészítésével *Both Károly* bognár iparost megbízni.”⁹² Ipára 1943-ban megszűnt.

Hugyecz József (1910, Csém – 1983, Komárom) csémi bognárdinasztiából származik. Szakmáját édesapjától tanulta, 1941-ben tett mestervizsgát.

⁹² Komárom szab. Kir. Megyei város mérnöki hivatala 310/1930 in: Komáromi Fiókleveztár

1935-ben megnősült és Komáromba költözött a Városmajor út 4-be. Először műhelyt bérelt az Igmándi úton, majd 1955-ben Igmándi út 52. alatt épített egyet és itt dolgozott haláláig. Műhelyét nem államosították, ellenben sokat dolgozott a TSZ-nek. A környék legjobb bognáraként tartották számon, ezért Hruscsov bábolnai látogatásakor őt bízták meg egy speciális kocsi készítésével.

KERULETI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA GYŐR

4944/1961 sz. sz. Törzshelyi sz. sz. 3166.

Mesterlevél.

FARKAS JÓZSEF (bognár) m.

aki 1916. é.ében **Koss** városban (Kisasszonyban)

született, (anyja neve: _____)

anyja neve: _____ r.k.m. voltánál

KÖZSÉGI lakos, a **Győr** városban

Bognár mestertől vizsgát birtokolt 1943. é.é.

János aki 5- a szakképzési vizsgát alapja ezennel

Bognár mestertől nyitván, műhelyt az egyet

Hivatalos kifizetési forgatása ezennel a **Bognár**

(szakképzési vizsgát)

FARKAS JÓZSEF bognár mester "a" mester

megjelenést igazolva kapcsolatosan ezennel, nyitván és hirdetésben

jogon használhatja.

Győr, 1943. é.é. **János** aki 5- a

(Signature)

Azok, akiket a mesteri vizsgát

szakképzési vizsgát 3166. sz. sz. sz.

Azok, akik

A kerületi kereskedelmi és iparkamara

neve: _____

Cipészek

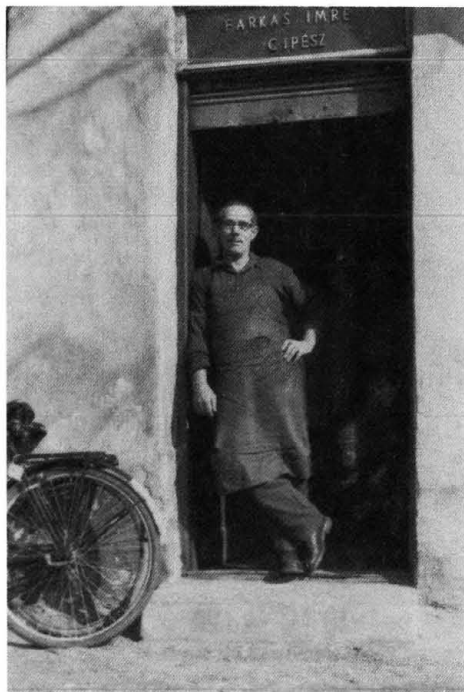
Farkas Imre (1898, Komárom – 1974, Komárom) cipésmester a Kisszőny 51. (később: Igmándi út 1, ma: 55.) szám alatti házukban dolgozott. Sára Dezső cipésmester tanulója volt. A házat 1926-ban vásárolták Kellner József kereskedőtől. Iparát 1971-ben adta vissza. Három fia is cipész lett.

Farkas Lajos (1914, Komárom – 1962, Komárom) cipésmester édesapjánál tanulta a szakmát. Önálló üzlete a lengyár mellett, a Barcza u. 25. szám alatt volt (Igmándi úton). Halála után özvegyi jogon felesége vitte tovább az üzletet 1972-ig, amikor nyugdíjazását kérte.

Farkas Imre (1922, Komárom) is édesapjánál tanult. 1947-1948-ig a Méntelepen, 1949-1950-ig a lengyárban dolgozott. Ez utóbbi helyen futballcipőket és labdákat varrt. 1954-ben önálló kisiparos lett, ekkor műhelyt nyitott, ahol nyugdíjba vonulásáig dolgozott. A Jókai liget délnyugati sarkán a Luka-féle, 1931-ben épített trafikot vásárolta meg.

Farkas Gyula (1926, Komárom) szintén édesapjánál tanulta ki a cipésmesterséget. 1952-ben lett önálló, a Klapka György úton nyitott üzletet, a Komlósi-féle házban, ahol 1986-ban történt nyugdíjba vonulásáig dolgozott.

A Farkas-családnak Lupták Béla cipőfelsőrész-készítővel volt szakmai kapcsolatban.

Farkas Imre segédlevele és műhelye 1973-ban

A Farkas-család

Farkas Lajos műhelye előtt 1956-ban

Hiszek Géza cipész 1913-ban nyitott műhelyt a Klapka György út 8. szám alatt. Az ipar halála után, 1943-tól felesége, Mayer Mária özvegyi jogon vitte tovább. Üzletvezetője Géza nevű fia volt, aki 1927-ben szabadult és 1938-ban tett mestervizsgát. Hadifogságból hazatérve folytatta a munkát. Iparáról 1952-ben lemondott.

Sárai Dezső (1912, Komárom – 1976, Komárom) cipésmester 1893 óta dolgozott a szakmában. Első műhelye 1909-től az Igmándi út 2. szám alatti Lépcsős-kocsmában volt.

Utána 1970-ig saját házában dolgozott a Kun Miklós utcában, melyet 1929-ben Hajda Jenő későbbi városi főmérnök építtet a Bilitz közben. Szakmai kapcsolatban volt Lupták Béla cipőfelsőrész-készítővel.⁹³

Cukrászok

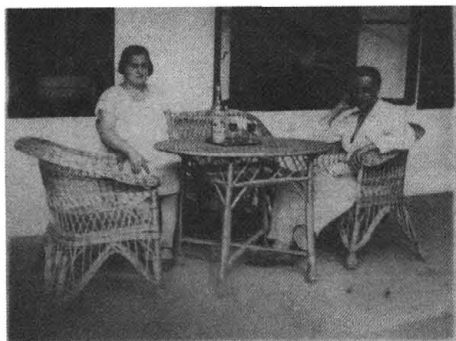
Lipóth Lajos (1893, Ó-Szőny – 1972, Komárom) 1907 és 1909 között tanulta a cukrászmesterséget Blázsovits János komáromi cukrászmesternél.

Ezután megfordult Miskolcon, Budapesten és Pozsonyban is. 1925-ben nyitotta meg Igmándi út 14. szám alatti cukrászdáját, majd 1936-ban a Klapka György út 16. számú házában második üzletet nyitott.⁹⁴

Elsőrendű cukrászsüteményt, fagyaltot, cukorkát és csokoládét szolgáltatott ki vevőinek. Ipára 1952-ben szűnt meg.

Középső képen: Lipóth Lajos és felesége a cukrászda kerthelyiségében

⁹³ A magyar ipar almanachja, 194.

⁹⁴ A magyar ipar almanachja, 194., valamint Lipóth Lajos unokája, Viola Ágoston fényképei és dokumentumai alapján.

Építőmesterek

Gerla Félix (1874, Pávia, Olaszország - ?) építési vállalkozó 1891-ben telepedett le Komáromban. Milánóban műegyetemet végzett, majd működését 1897-ben édesapja mellett kezdte meg. 1899-ben önálló lett Budapesten. Számos bel- és külföldi híd építése fűződik a nevéhez.⁹⁵

Hajagos Andor okleveles építőmester 1920-ban alapította építési vállalatát Soukal Józseffel közösen. 1924-ben bekövetkezett halála után felesége, özv. **Hajagos Andorné** vitte tovább férje a céget.

A vállalat Komáromban 1927-től működtetett fiókcéget. Többek között az evangélikus imaház, a városháza építésében vettek részt. 1929-ban Hajagosné, Soukal, Hajagos Pál, Csuka Béla és Ferenc voltak a cégtársak, 43 segédet és 10 tanoncot foglalkoztattak.⁹⁶

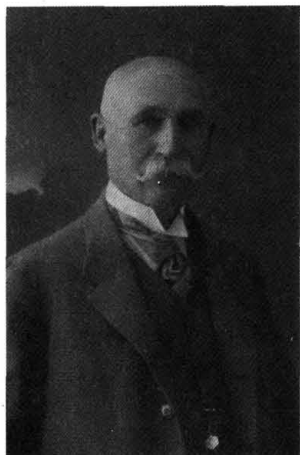
Hajagosék az Igmándi út-Zichy utca sarkán építették fel családi házukat, déli homlokzatán a cég nevével. Az épületben ma az Öregek Napközi Otthona működik.

⁹⁵ A magyar ipar almanachja, 196; Szerk.: Osváth Andor: Komárom és Esztergom k.e.e. vármegyék múltja és jelene (a továbbiakban: Kom-Esztergom megye). Budapest 1938, 739.

⁹⁶ A magyar ipar almanachja, 194.

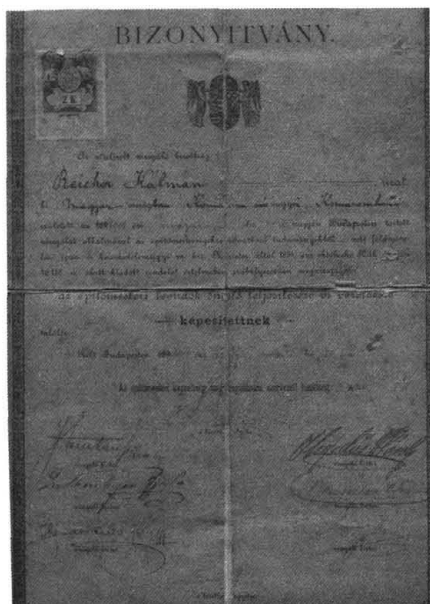
Id. Komáromi Kálmán (1865, Komárom – 1949, Komárom) eredeti nevén Reicher Kálmán ácsmester 1901-ben szerezte építőmesteri képesítését.

Id. Komáromi Kálmán

Észak-Komáromban, a Rozmaring utcában nyitotta meg műhelyét, majd 1920-ban a család átköltözött Dél-Komáromba, ahol a Klapka György út 14. szám alatt építettek házat, amelynek udvarában ácsműhelyt, illetve tervező irodát rendezett be. A Temető utca sarkán testvéreivel, Komáromi Viktorral és Miklóssal kőfaragóműhelyt működtetett. 1949-ben mindkettőt államosították. Fiai, Kálmán (1910, Komárom – 1949, Komárom) és Ferenc (1914, Komárom – ? Komárom) édesapjuk tervező irodájában dolgoztak. A családi vállalkozás magánházak és középületek (pl. r. kat leányiskola ács-és kőfaragó munkái) építésénél közreműködött, de saját családi házaik tervezését és építését is ők végezték.⁹⁷ 1933-ban felmerült az igmándi és az ácsi vámház bővítésének az igénye: „az ácsi vámházhoz egy előtérből és tornácból álló toldalékot építünk, az igmándi vámház nyitott tornácát pedig üvegfalakkal zárt helyiséggé alakítjuk. [...] mindkét épület

munkáival megbízzuk Komáromi Kálmán helybeli építőmester és Petőcz János helybeli asztalosmester legolcsóbb ajánlattevőket. Az építési munkákat a két legolcsóbb ajánlattevőre bízuk s ezáltal a helybeli iparnak kisebb munkaalkalmat teremtünk.”⁹⁸

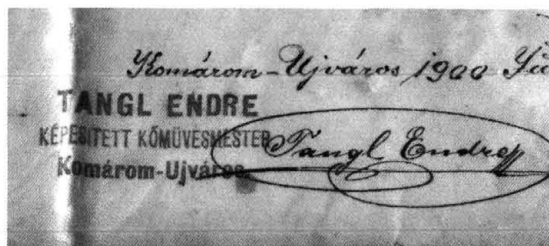
Halló! Ha jól és szolidan akar építeni, úgy forduljon hozzám. Elvállalok kőműves, ács, csatornázási, vagy összes építési munkákat akár anyaggal, akár anélkül mérsékelt árak mellett. Tervekkel, költségvetéssel azonnal szolgálok.

Komáromi Kálmán építőmester
Komárom, Klapka György-ut 14.

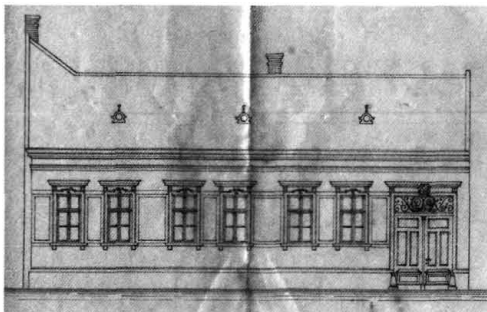
KOMÁROMI KÁLMÁN
építőmester
építési vállalkozó
Komárom, Hitler-út 14.
Telefon 505.

⁹⁷ Id. Komáromi Kálmán unokája, Windeisen Zoltán szíves közlése és dokumentumai.

⁹⁸ 5448/1933 sz. határozat. Komárom, 1933. október 24. Komáromi Fiókleveztár

Tangl Endre (1865, Zalaegerszeg – 1935, Komárom) építőmester 1896-ban telepedett le Komárom új városrészében és építkezési irodát nyitott. 1929-ban az ipartestület előjárója, a tanoncvizsgabizottság elnöke, városi képviselő, építőbizottsági tag, építési ellenőr volt. Telephelyül a Győri u. 5. szám alatti lakóházát használta. Részt vett a kenyérgyár, a lencsövény, a leányiskola és zárda, a hengermalom toldaléképülete, valamint a községi árvaház építésében. Számos más városban is vállalat tervezőmunkát. 10-12 segédet foglalkoztat, 14 tanoncot szabadított fel. Több építési pályázaton első díjat nyert.⁹⁹

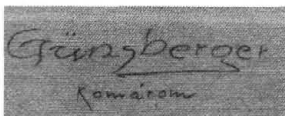

Luka Sándor MÁV felügyelő Úri utcai házának terve 1900-ból¹⁰⁰ és a ház

Fényképészek¹⁰¹

Dél-Komáromban 1919-ig nem működött fényképész kisiparos.

Günsberger József a város első fényképésze volt, az 1920-as években telepedett le a városban. Az Igmándi út 12. szám alatt, a Papp-ház udvarán építette fel az akkor használatos, kb. 5 x 7 m nagyságú üvegfalú műtermét, amelyhez előszoba, sötétkamra és dolgozóhelyiség tartozott.

Egy tanoncot és egy segédet foglalkoztatott. A műteremben nagy műtermi géppel dolgozott, a külső felvételeket 13 x 18-as kamerával készítette. Arcképeket és csoportképeket is vállalt. A zsidótörvények miatt 1944-ig működhetett.

⁹⁹ K.H. 1935. november 16, 3., valamint A magyar ipar almanachja, 195.

¹⁰⁰ Argai Éva tulajdona

¹⁰¹ Mácza-Pusztai-Fürészné: Fotográfusok Komáromban, Tatán, Tatabányán.

Csiffáry István Günsbergernél tanulta a fényképész szakmát. 1937-ben szabadult fel. Egy évig Balatonlellén és Karcagon dolgozott segédként. 1946-ban tett mestervizsgát, először Vermesi Sarolta Igmándi út 26. szám alatti fényképészetét vezette, majd 1949-ben önálló műtermet nyitott a Klapka György úton.

Kertész Andor 1927-ben váltotta ki fényképész iparát az Igmándi út 14. szám alatti Szenczy-házban lévő műtermére. Egy év múlva bekövetkezett halála után az ipart özvegyi jogon felesége folytatta. Üzletvezetőként először az 1901-ben Veszprémben született Becske Sándort, majd 1933-tól Weisz Saroltát alkalmazta.

1935

Lőwy József fényképész 1931-ben váltotta ki iparát. Először Günsbergernél segédkezett, majd az Országút 23-ban (a későbbi Klapka György út 8. szám alatt) a Hiszek-ház egyik lakrészében rendezte be műhelyét. Főként portrékat és csoportképeket készített. A zsidótörvények miatt 1944-ig dolgozhatott.

Novák Béla fényképész már 1931 és 1932 között fényképeszeti cikkek és fényképezőgépek, majd 1934-től szemüvegek és műszaki cikkek árusításával foglalkozott az Uri u. 2. szám alatt.

Ugyanitt 1938-ban fényképész műtermet nyitott. 1940-ben átköltözött a bal parti városrészbe, ahol a Nádor utca 13. számú házban második üzletet létesített. Dél-Komáromban 1948-ig folytatta tevékenységét Végh Dezsőné segédletével.

1935

Vermesi Sári (nevét 1934-ben Weiszről magyarosíttatta, szül.: 1912, Komárom - ? Budapest) 1933-tól üzletvezetőként vitte Kertész Andor műtermét, majd 1934-ben átvette. A zsidótörvények értelmében 1944-ben neki is abba kellett hagynia a fényképezést. 1946-ban Csiffáry István mestervizsgát tett fényképész segédet üzletvezetőként alkalmazva újra megnyitotta üzletét, ő azonban Budapestre költözött. 1949-ben beszüntette iparát.

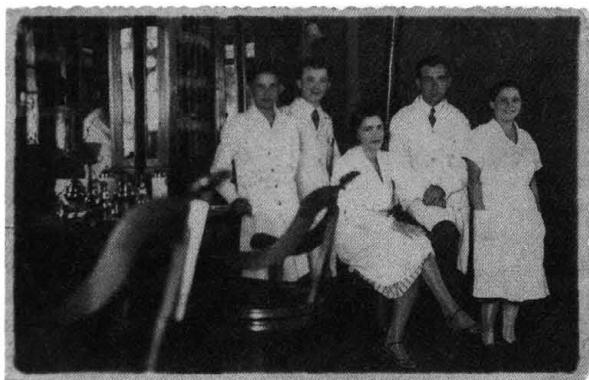
Végh Dezsőné az Erzsébet tér 3. számú házban 1926 és 1928 között működtette fényképészműtermét. Ezt követően 1931 és 1935 között az Úri utca 2. szám alatt működött, majd 1938-tól Novák Béla fényképészetében dolgozott segédként.

Fodrászok

Rezbar Pál (1875, Bajsa - ?) fodrász segédként Szabadkán, Szegeden, Budapesten és Esztergomban fejlesztette szaktudását, majd 1898-ban önálló mester lett Muzslán. 1901-ben nyitotta műhelyét Komáromban, az Erzsébet téren. Városi képviselő és a tanoncvizsga bizottság tagja volt.¹⁰² Ipára 1953-ban a KTSZ-be lépéskor megszűnt.

Karsai Pál (1904, Lábatlan – 1987, Komárom) fodrász nagybátyjánál tanulta a mesterséget. 1918-ban váltotta ki az ipart, 1927-től önállóan dolgozott, 1 segéd és 1 tanuló foglalkoztatásával. Először az Országút 18-ban a Ray-féle házban bérelt üzletet, majd 1931-ben lakóházat és fodrászüzletet építtetett az Igmándi út 46. szám alatt. 1931-ben megnősült, felesége Thun Hildegard (1909, Litschau – 1994 Komárom) osztrák származású fodrásznő lett akivel együtt vitték az üzletet. 1951-ben államosították a fodrászatot. Karsai Pál nem vonult be a szövetkezetbe, hanem egy ideig Szőnyben bérelt üzlethelyiséget, majd 1962-ben, miután a modern üzletsor építése miatt már 1959-ben kisajátított házukból ki kellett költözniük, a Kun Béla utcában vett házat és nyitott üzletet, ahol 1980-ig dolgozott.¹⁰³

Középen: Karsai Pálné és Karsai Pál segédek körül, 1932

¹⁰² A magyar ipar almanachja, 195.; Kom-Eszti. Megye, 860.

¹⁰³ Karsai Hilda szíves közlése.

Fuvarosok

Szlukovinyi Istvánnak (1898, Komárom – 1978, Komárom) Kisszőnyben voltak földjei, emellett azonban építőanyag-fuvarozással is foglalkozott. Szülei Mocsáról költöztek Komáromba és a mai Térfy Gyula utca elején vásároltak házat. Fiúk 1919-ben részt vett Észak-Komárom visszafoglalási kísérletében. Ezt követően besorozták és Horthy testőrségében huszárként teljesített szolgálatot Pesten. Itt ismerkedett meg feleségével, Lakatos Gizellával. Leszerelése után hazajöttek és a mai Igmándi út 70. alatt építettek házat. A nagy komáromi középítkezésekhez építőanyagot szállított, bizonyos anyagfelelősséget Észak-Komáromból, ezt tanúsítja 1927-ben kelt hídátelési engedélye, amely napi átkelésre jogosította őt. A 2. világháborúban tartalékosként vett részt Erdély visszafoglalásában. Fogságba esett, de 1945 szeptemberében hazaengedték. 1945-ben a Herkályi dűlőben, 1947-ben az Alsó hosszú dűlőben kapott földeket, amelyekkel 1959-ben belépett a Szövetkezetbe. Egy darabig még fuvarozott, majd raktárosként ment nyugdíjba, 68 éves korában.¹⁰⁴

Kalapkészítők/Nőidivat szabók

Trunner Margit (Dolmány Andrásné, 1908, Komárom – 2002, Győr) 14 éves korától a Selyemgyárban dolgozott, majd 1924. július 12-től 1925. július 12-ig Erneyi Józsa észak-komáromi női kalapos kisiparosnál inaskodott, ahol 1925-ben tanoncvizsgát tett. Ezután ugyanitt inasként dolgozott, majd 1940-ben mestervizsgát tett Győrben. 1944-ben Komárom város Iparhatósága női divatkalap készítő iparra adott számára engedélyt.¹⁰⁵ Az önálló ipar gyakorlását 1949-ben a Bajcsy-Zsilinszky utca 28. szám alatt kezdte meg. Első üzlete az Igmándi út 14. szám alatti üzletsoron volt. Kalapokat, később menyasszonyi fátylat és esküvői kiegészítőket, kellékeket is készített. A megyei patyolat vállalat komáromi lerakata is nála működött.

¹⁰⁴ Kárpáti Ferenc szíves közlése és dokumentumai

¹⁰⁵ Bárdos Dezső (Győr) tulajdonában lévő dokumentumok alapján

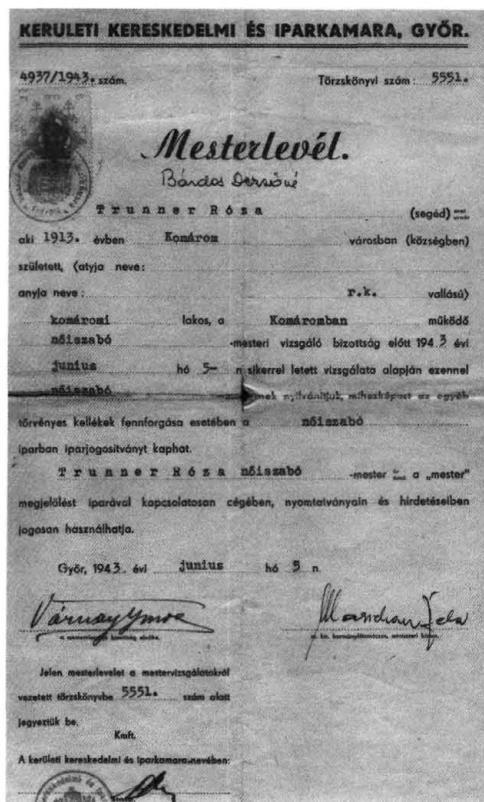

Az 1960-as években át kellett költöztetnie műhelyét a Hiszek-házba, a Vág utca 1. szám alá. Az addigi áruválasztékot díszpárnák, és más szobatextiliák készítésével bővítette. Innen pár év múlva, hosszas kérvényezés után visszaköltözhetett az Ibolya cukrászda melletti volt hús- és mészárszék bolthelyiségébe. Ez az Igmándi út 6. szám alatt volt, itt dolgozott 1982-ig.

Trunner Rózsi (Bárdos Dezsőné, 1913, Komárom – 1987, Győr) az elemi iskoláit elvégezve Vasvári Ilona komáromi szabómesternél inaskodott, majd 1932-1934-ig szakmába vágó gyakorlatot folytatott, amikor kitűnő eredménnyel női szabó segéddé nyilvánítták.

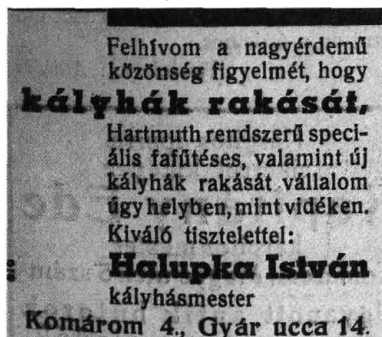

Trunner Rózsi saját tervezésű és készítésű ruhában

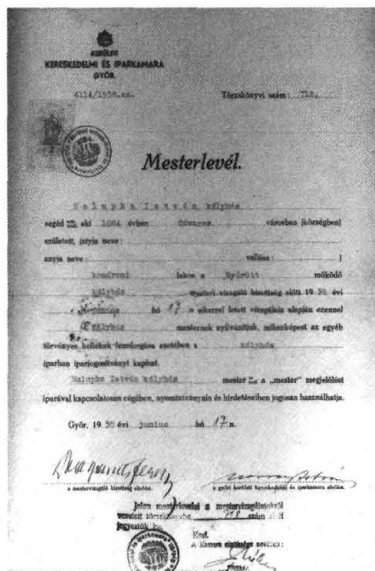
Továbbra is korábbi mesterénél dolgozott. 1943-ban Győrben szerzett mesterlevelet. A német megszállás végén Ausztriába került, ahol menekülttáborban tartózkodott. Szabadulása után Komáromban 1946. októberében az Országút 13. szám alatt női divatszabóságot működtetett korszerű gépekkel, segédekkel és tanulókkal. A nagyszámú megrendelés miatt a rokonság nőtagjainak is be kellett segíteniük a munkába. Házasságkötése után Zsámbékra költözött, ahol 1949-ben iparigazolványt kapott. Az ott létrehozott női divatszalonját az államosítás megkezdéséig vitte tovább. Miután férje szikvízüzemét és mezőgazdasági birtokukat is államosították, Budapestre költöztek, ahol az EKISZ Egyenruházati Ipari Kiszövetkezethél helyezkedett el és nyugdíjazásáig dolgozott. 1982-ben Győrbe költöztek.¹⁰⁶

Kályhások

1939

Halupka István (1884, Tóváros – 1964, Komárom) cserépkályha-készítő mester 1919-ben Észak-Komáromból költözött a Gyár u. 41. szám alatti házba. Mesterlevelét 1938-ban szerezte. Idősebbik fiának, Istvánnak (1922, Komárom) Tatán volt kályhás műhelye. Egy ideig kisebbik fiával, Józseffel (1924, Komárom – 1985, Komárom) nála dolgoztak, majd József 1961-ben maga is kiváltotta az ipart és önálló műhelyt nyitott Komáromban. Fia, ifj. Halupka József ma is a szakmában dolgozik.¹⁰⁷

Halupka István mesterlevele és Id. Halupka József 1960-ban a BNV-n

¹⁰⁶ Bárdos Dezső (Győr) tulajdonában lévő dokumentumok alapján

¹⁰⁷ Ifj. Halupka József kályhás dokumentumai

Kovácsok

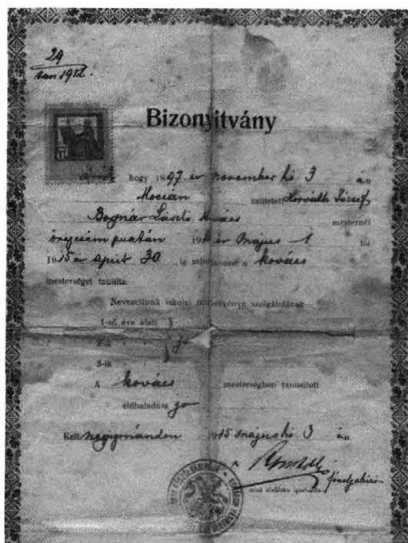
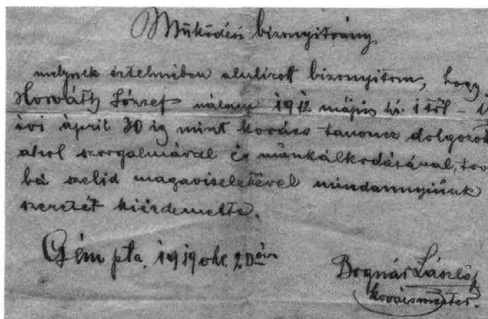
Hajnal András lópatkoló-és kocsikovács-mester régi kovács-család leszármazottja, aki Komáromban, édesapja mellett tanulta a szakmát. 1923-ban szabadult fel, gyakorlatot is a családi műhelyben folytatott. 1939-ben mestervizsgát tett, majd önállósította magát. Motoros fűtatóval felszerelt Országúti műhelyében lópatkolással és kocsikovács-munkákkal foglalkozott. 1960-ban belépett a Vasipari KTSZ-be.

Testvére, **Hajnal Ferenc** 1910-ben váltotta ki az ipart, Kísszõnyben, a Barczatelepen dolgozott.¹⁰⁸

Hajnal Ferenc és Hajnal András

Horváth József¹⁰⁹ (1897, Mocsá-Csémpusztá – 1956, Komárom) kovácsmester műhelye közvetlenül a Sircz-ház nyugati oldalán volt. A mesterséget Bognár László kovácsnál tanulta, akinél 1912 és 1915 között Csémpusztán volt tanonc. Először gyárakban dolgozott, majd önálló iparos lett. Műhelyében dolgozott három fia is. 1936/37-ben elvégezte a Magyar Királyi Önkéntes Polgári Patkolókovács-képző tanfolyamot is a I. Osztályú Lovassági Laktanyában. Egyik oktatója Palotás Gáspár főpatkolómester volt.

Horváth József (középen) a műhelye előtt

108 Ipari újjáépítésünk, III/42.

109 Horvát István szíves tájékoztatása, akinek ezúton is köszönetet mondunk.

A Komáromi Szociáldemokrata Párt alapító tagja, 1923 óta elnöke volt. Erre és munkás-mozgalmi múltjára való tekintettel 1945-ben megválasztották Komárom város polgármesterének. 1948-ig maradt meg ebben a funkcióban. Ez idő alatt két fia vitte a műhelyt. Nyugdíjazása után már nem tért vissza a szakmába.

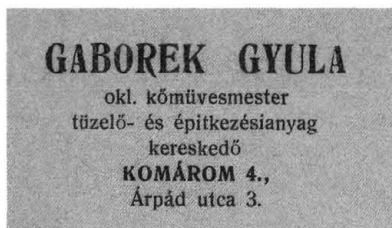
Kőművesek

Boldoghy Béla kőművesmester 1924-től vezette Boldoghy Gyula észak-komáromi vállalkozásának Igmándi út 10. szám alatti fióküzletét. Boldoghy Gyula 1931-ben halt meg.

Gaborek Gyula¹¹⁰ (1892, Új-Szöny – 1967, Komárom) kőműves mester. Kisebb kőműves munkák végzésére 1922 és 1923 között a Gyár utca 19. szám alatt, majd 1926-tól az Országút/Újtelepen nyert engedélyt. Mesterlevelét és ezzel kőművesiparra való engedélyét 1929-ben szerezte. Az 1920-as években 2-5 segédet és 3 tanoncot foglalkoztatott.¹¹¹ 1919-ben megnősült, Sándor Juliannát vette feleségül Észak-Komáromból. Két lányuk született. Elsősorban családi házakat épített, pl. Árpád u. 3. szám alatti lakóházukat ő tervezte és építette. Ő építette a mai Szamos u. 2. szám alatti házat, a Lebisch-féle házat (Szamos u. 5.), valamint a Kelemen L. u. 19. számú házat. Dolgozott a városnak is: az Igmándi „vámház felépítésével megbízzuk Gaborek Gyula és Jády János ajánlattevőket, kik 5429 P. 35 f. végösszegű ajánlatot nyújtottak be.”¹¹²

Gaborek Gyula az általa tervezett Szamos utca 4. számú ház előtt

¹¹⁰ Pintér Zsuzsanna szíves közlése, 2005.

¹¹¹ A magyar ipar almanachja, 196.

¹¹² 5417/1930 sz. határozat. 1930. szeptember 5. Komáromi Fióklevéltár

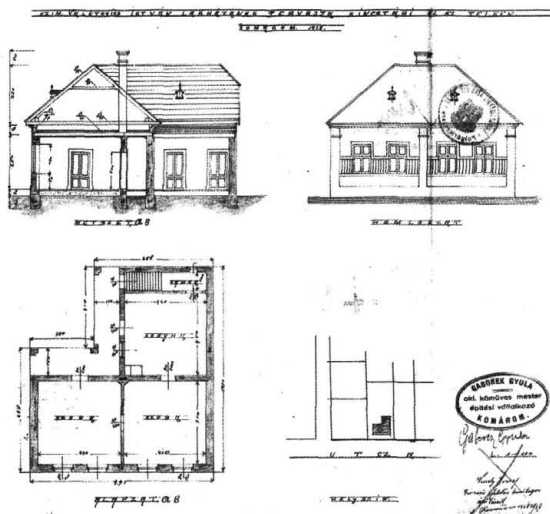
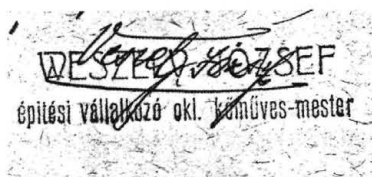
Gaborek Lajos, Gaborek Gyula testvére, szintén kőművesmester lett. Kisebb kőművesmunkákra 1925-ben kapott engedélyt Koppánmonostori telephellyel. 1928-ban mesterlevelet szerzett és a Széna telep 6. szám alatt megkezdte a kőművesipart. Az 1920-as években 2 tanoncot és 2 segédet alkalmazott. Részt vett a Gyürky-féle uradalom szakmunkáiban.¹¹³

[illegible]

Tamasek Kálmán (?- 1949, Komárom) kőművesmester Gaborekék húgát, Máriát vette feleségül. Országút 71. (későbbi Klapka György út 43.) számú házban 1906 óta folytatta önállóan iparát. Tevékenysége a környező településeken is megfigyelhető-5 segédet és 3 tanoncot foglalkoztatott. ¹¹⁴ Komáromban többek között a szőnyi vámház építése fűződik a nevéhez:

50

Veszely József (1877, Komárom - ?) kőművesmester, építési vállalkozó Budapesten, Bécsben és Németországban fejlesztette szaktudását. 1906 óta önálló mester, aki számos tanoncot szabadított fel. 2 segéddel és 2 tanonccal dolgozott. Részt vett a monostori tanítólak és számos magánház építésében, többek között Szenczy Mihály házbővítését is ő tervezte és végezte. Városi képviselő, s az ipartestület ellenőre volt.¹¹⁶

Valetovics István lakóházának tervrajza Kincstári 41. számú telken 1928-ból. A házat Veszely tervezte, de technikai okokból Gaborek Gyula építette fel.

Lakatosok/géplakatosok

Haris László (- , Komárom) lakatosmester 1937-ben szabadult Komáromban. Segédi gyakorlatot édesapja mellett folytatott. Esti fémipari tanfolyamot végzett. 1938-ban mestervizsgát tett és önállósította magát édesapjától örökölt műhelyében, a Klapka György úton. Villanyfűróval, autogénhegesztővel és golyóprésszel felszerelt műhelyében épület- és géplakatosmunkákat végzett. A honvédség szerződötetett lakatos volt. A hadifogságból hazatérve a méntelep lakatosmunkáit csinálta, majd 1946-ban a komáromi csatornaművek lakatosmunkáin dolgozott. Az ipartestület előljárósági tagja és a tanoncvizsga bizottság elnöke volt.¹¹⁷

Haris László műhelye előtt, 1940

Pethes Antal (1923, Komárom) lakatosmester Haris Lászlónál tanult. Segédlevelét 1941-ben kapta. Még ebben az évben jelentkezett katonának, mert fegyvermester szeretett volna lenni. Esztergomba, majd a Monostori erődbe a fegyvermesteri műhelybe vezényelték. 1942-ben

¹¹⁶ A magyar ipar almanachja, 197; Kom-Eszt. Megye, 922.

¹¹⁷ Ipari újjáépítésünk, III/44.

kikerült a frontra, ahonnan 1946-ban tért haza. 1949-ben mestervizsgát tett. 1956-ig a Tímföld-gyárban, ezt követően 1983. évi nyugdíjazásáig a Komáromi Vasipari Szövetkezetben dolgozott.¹¹⁸

Pethes Antal Haris László műhelyének udvarán, 1940

Pusztai Sándor (1910, Komárom – 1979, Komárom) Gyurcsányi Károly komáromi iparos géplakatos műhelyében tanult. 1927-ben segédlevelet kapott.¹¹⁹ 1950-ig az Erwerth-féle vasgyárban dolgozott, ahol művezetőségig vitte. Ezután a 2. sz. Mélyépítő Vállalatnál, majd 1957 és 1970 között a Komáromi Vasipari Szövetkezetnél dolgozott. Ekkor nyugdíjba vonult, de még hat éven át aktívan dolgozott.

¹¹⁸ Pethes Antal elmondása és dokumentumai, képei

¹¹⁹ Bencsi Ferencné Pusztai Mária közlése.

Mészáros - és hentesmesterek

Bazsánt Ferenc hentes- és mészáros mester. Komáromban tanulta az ipart, 1935-ban szabadult. Gyakorlatot Komáromban folytatott és 1947-ben önállósította magát a Térfy Gyula u. 13. alatt. Jól felszerelt műhelyében villanydarálóval dolgozott. Friss, jól kezelt nyers húsokat és kolbászárut szolgáltat ki.¹²⁰ Ipara 1951-ben megszűnt.

Bazsánt Ferenc (középen) fejhús főzése közben, családja körében

Bazsánt Károly (1895, Új-Szöny – 1947, Komárom) hentes-és mészáros mester apja, Bazsánt Henrik ácsmester volt. 1920-ban megnősült. Először felesége, Szekeres Ágnes szüleinek Kisszőny 563. számú (mai Térfy Gyula utcai) házában laktak, majd ugyanitt családi házat építettek. Hátul volt a raktára, a segédek legénylakása, istálló 2-3 lóval, csézával, stráfkocsival, szánnal, valamint itt volt az állatvágója és a feldolgozó műhelye is. 1922 óta volt önálló. Áruját először a piacon értékesítette, majd az Igmándi út 19. szám alatt üzlethelyiséget bérelt Kosch Arnoldtól.

Bazsánt Károly köszörüli a csontozókéseket, lánya, Margit a hentesbolt bejáratánál

A házrész, melyben az üzlet mellett egy három szobás lakás és műhely is volt (itt készítette a különböző felvágottakat), 1927-ben megvette a Tűzoltó köz 2. szám alatti bejárat-tal. Az udvarban füstölő és üstház is volt, ahol töpörtyűt, valamint lúgkövel szappant is készítettek. A Klapka György út és Szent László utca sarkán álló ház udvarán közel 70 m2 nagyságú jégvermet építtetett, a hús tárolására.

¹²⁰ Szerk: Tonelli Sándor: Ipari újjáépítésünk. Budapest, 1946. III/9.

Fióközletet létesített, amikor megvásárolta Pothorszky István Országút/Újtelepi üzletét. Ennél a boltnál a bécsi busz is megállt, így rendszeresen volt osztrák vásárlója is. A vágóállatokat a környékbeli falvakból vásárolta fel, üzletkötői segítségével. A disznókat stráfkocsival szállította, a marhákat lábon hajtották. Két segéddel, egy inassal, egy kifutógyerekekkel és alkalmi besegítőkkal dolgozott. A kifutófiú dolga közé tartozott a "könyves kunt softok" látogatása, vagyis a rendelések felvétele, majd az áru házhozszállítása. Az ipartestület és a szakvizsgáztató bizottság tagja volt.¹²¹ Halála után felesége vitte tovább az üzletet, annak államosításáig.¹²²

1934

Ifj. Gábor József (1918, Szőny – 1998, Komárom) Sebestyén Kálmán hentesmesternél tanult. Segédlevelét 1936-ban szerezte. 1939-ig katona volt Bábolnán. Ezután Széles László észak-komáromi hentes Jókai utcai üzletében volt üzletvezető. 1945 után először az építőiparban, majd a hídépítőknél dolgozott, végül az Igmándi TSZ Vágóhídjától ment nyugdíjba. Nyugdíjasként élénk társadalmi életet folytatott, többek között alapító tagja volt a Komáromi Városszépítő egyesületnek.

Kiss Pál¹²³ (Kisigmánd, 1886 – Komárom, 1934) hentes-és mészáros mester üzlete és lakóháza az Országút út 11. szám alatt volt, a házhoz tartozó kert pedig a mai Arany János utcáig húzódtott.

A házat és az üzletet 1949-ben államosították. Az Ipartestület alelnöke, városi képviselő, s a r. kat egyházközség képviselőtestületének a tagja volt. Mindkét fia hentes-és mészáros mester lett. Idősebbik fia, ifj. Kiss Pál apja üzletét vitte tovább.

Molnárok

Pék Sándor 1924-ben az Országút 14. szám alatt benzinmotoros darálómalom felállítására kapott engedélyt. 1928-ban üzlete számára a ház főhomlokzatán ajtót vágatott.¹²⁴

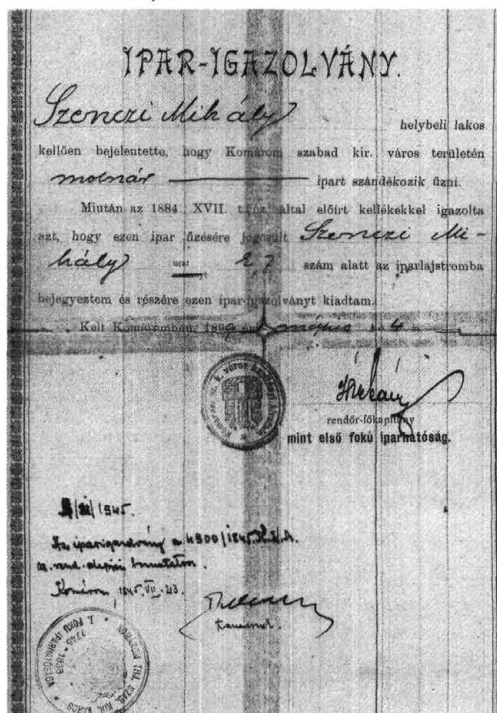
121 A magyar ipar almanachja, 197., valamint Kecskés Lászlóné Bazsánt Margit szíves közlése.

122 Kecskés Lászlóné Bazsánt Margit szíves közlése és képei

123 Fehérvári Lajosné szül. Kiss Olga szíves közlése

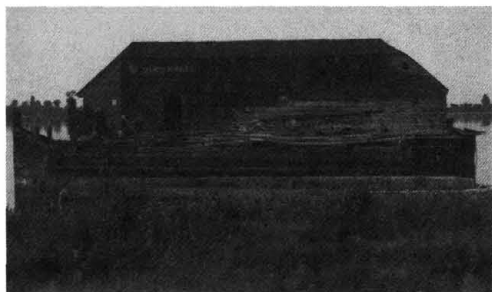
124 1082/ált.1924 és 2744/1928 in: Komáromi Fiókleveztár

Szenczy Mihály¹²⁵ (1878, Ete – 1959, Komárom). Rév-Komáromban Varga István (1830, Ács – 1903, Rév-Komárom) vízimolnárnál tanulta a molnármesterséget, majd örökségéből malomrészt vásárolt mestere hajómalmából. 1898-ban feleségül vette Varga István lányát, Karolint (1879, Rév-Komárom – 1959, Dél-Komárom). 1899-ben iparigazolványt kapott Komárom szabad királyi város rendőrkapitányától. A háború után Dél-Komáromban folytatta az ipart saját hajómalmában 1929-ig, amikor a zajló Dunán való vontatás közben a vontatókötél elszakadt. Ekkor leszerelte és eladta a malmot. Ez volt az utolsó komáromi hajómalom.

1929-ben a komáromi Igmándi út 14. számú telkén Komárom Város Tanácsától malomüzem felállításához kért és kapott iparhatósági telepengedélyt. 1931-ben szoba, konyha, kamra és raktárhelyiségből álló gazdasági épületet, 1937-ben ugyanott a faserkezetű raktárépületet építtetett Veszely József helybeli kőművesmesterrel.

A malomban az 1940-es évek végén Rádi Gyula molnár és Bódis Sándor, Szenczy Mihály unokája dolgozott. Ezekben az években a malom nappali üzemben dolgozott és teljesítőképessége napi 25 q gabona volt. 1951-ben iparigazolványát bevonták és a malmot államosították. A gépeket és egyéb berendezéseket leszerelték és a Komárommegyei Malomipari Egyesülés komáromi tagmalma számára elszállították.

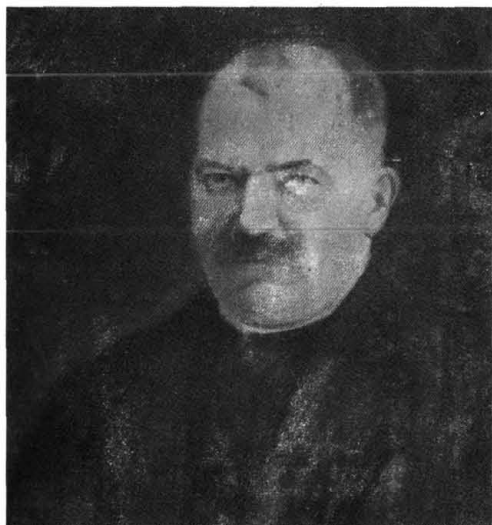

A hajómalom

A malom építése

125 Barassóné Bódis Julianna és Lippayné Barassó Julianna, valamint Kacz Endre szíves közlése és családi dokumentumai-fényképei alapján.

Szenczy Mihály portréja (olajfestmény Barassóné Bódis Julianna, Szenczy Mihály unokája tulajdonában); a Szenczy-ház és az Ipartestület elismerő oklevele

A Signum Laudis kitüntetés birtokosa volt. Alapító tagja és elnöke a Komáromi Ipartestületnek, templomépítő főgondnoka a Komáromi Református Egyházközségnek. Ez utóbbi tevékenységét a komáromi református templomban emléktábla jelzi.

Nyomdászok, könyvkötők

Czike Pál 1927-ben alapította papír- és írószer-kereskedését a Bajcsy-Zsilinszky út 23. alatt. 1933-ban társalapon létesítette korszerű berendezésekkel ellátott nyomdáját, ahol a szakmai ismereteket elsajátította és 1944-ben mestervizsgát tett. Ekkor egyénileg önállósította magát. 15 évig újságot is állított elő, de a háború után elsősorban névjegyek, plakátok, meghívók és egyéb nyomtatványok készítésével foglalkozott. Üzletét és nyomdáját 1951-ben államosították.

GYŐZŐDJÉK MEG!
A legújabb, lemosható, papír futószőnyegről, mely tartós és olcsó árban, többféle mintával kapható:
Hacker Dezső könyv és papírkereskedőnél
Komárom, Igmándi-út.

Hirdetések, 1933-1939

Apró ajándék erősíti a barátságot!
Séta közben
tudományos, szépirodalmi, ifjúsági, nyelv- és szak-
könyveket, inakönyvet és zsebtárcákat
választhat
praktikus ajándék tárgyakkal díszített kártyáinkból
szerteink
karácsonyra
HACKER DEZSŐ könyvkereskedésén.

Nagy választék!
Olcsó árak!

Hacker Dezső nyomdász az Igmándi út 12. szám alatt 1927-ben nyitotta meg könyvnyomdából és papírkereskedésből álló üzletét. 1935-ben átköltözött az Igmándi út 23. szám alá. 1929-től kiadója volt a Pathó Gyula tanító által szerkesztett Komárommegyei

Hírlapnak. Iparengedélye a zsidótörvények miatt 1944-ben megszűnt, üzlete azonban tovább működött Czike Pál vezetésével.

A bal oldali első ház utolsó üzlete a Hacker-féle kereskedés

Mihola Gyuszi
legújabb magyar nőtái kaphatók:
HACKER DEZSŐ
könyv- és papírkereskedésében
K o m á r o m, Igmándi-út 24.

Tárcája üres, ha nincs benne
névjegy.
Készíttessen:
HACKER DEZSŐ
könyvnyomdájában.

S z ü l ő k
figyelmébe!

**Az összes
iskolák
részére
használt
és új**

Tankönyvek,

iskolaszerek,
imakönyvek,
táskák,
felszerelések
előjegyezhetők
és

kaphatók:

Hacker Dezső

könyv- és papírkereskedésében
K O M Á R O M,
Nagyigmándi-út 24. Telefon 61.

Hiszek Nándor könyv-
kötő műhelye, könyv-és
papírkereskedő üzlete a
Horthy Miklós u. 15. szám
és a Vág utca sarkán állt.
1925-ben szabadult fel
Komáromban. Tudását
helyben és Budapesten fej-
lesztette és 1931-ben önál-
lósította magát. A háború
után kölcsön-berendezé-
sekkel indította újra vállal-
kozását. Papír-vágóval, le-
mezollóval és kisebb
gépekkel felszerelt műhe-
lyében főleg hivatali mun-
kákat végzett.

Órások

Windisch Károly órás-és ékszerésmester (1885, Győr - ?) Észak-Komáromban tanult, 1894-ben lett segéd. Zalában és Komáromban fejlesztette tudását, majd 1897-ben Észak-Komáromban önállósította magát, iparigazolványt 1908-ban kapott. Áttelepítés során került Dél-Komáromba, ahol a Klapka György út 22. szám alatt nyitott üzletet. Órák javításával és látszerészipari munkákkal foglalkozik.¹²⁶

Varga Ferenc órás, ékszerész 1932-ben kapott ipar-engedélyt a Klapka György út 3. szám alatti üzletére. 1935-től szemüveg-és műszaki cikkek árusításával is foglalkozott. Műhelyét 1959-ben áthelyezte a Jókai térre.

Hirdetések 1933-ból és 1935-ből

Pékek/sütőmesterek

Legát János sütőmester 1895-ben a Gyár utca 32/a szám alatt nyitotta meg műhelyét, mely 1952-ig működött.

Natkay László sütőmester Komáromban tanulta az ipart. 1928-ben szabadult fel. Szakmai gyakorlatot helyben és Esztergom megyében folytatott. 1931-ben Komáromban önállósította magát az Úri utca 21. szám alatt, egy év múlva azonban a Horthy Miklós utca 39. szám alá helyezte, ahol részben gépi erőre berendezett két magyarkemencés műhelyében közellátási és steersütést végzett. 1938-ban Budapesten sikerrel vett részt a pék-ipari kiállításon. Ipára 1952-ben megszűnt.¹²⁷

¹²⁶ Ipari újjáépítésünk, III/140.

¹²⁷ Ipari újjáépítésünk, III/85.

Papp Ernő (1905, Komárom -?) 1926-ban szabadult fel és egy év gyakorlat után 1927-ben lett önálló sütőmester, ekkor alapította üzemét az Igmándi út 12. szám alatt, mely „teljesen modernül van felszerelve és jóminőségű készítményei közkedveltek az egész városban.”¹²⁸ Háromkemencés műhelyében közellátási és steer sütést végzett.

1935

Rüdiger Vilmos sütőmester eredetileg felső építőipari iskolát végzett 1913-ban. Az első világháború után kitanulta a sütőipari szakmát, 1920-ban szabadult fel. „Müller és Rüdiger” néven társas viszonyban önállósította magát Müller Mór sütőmesterrel, majd 1922-ban mestervizsgát tett és ettől kezdve egyedül folytatta iparát az Igmándi út 17. szám alatt. Háromkemencés műhelyében hatósági és steersütést végzett feleségével, Kiss Máriával együtt. Az ipartestületi számvizsgáló bizottság és a szakosztály elnöke volt.¹²⁹ A sütődét 1951-ben államosították.

Szerencse József sütőmester (Térffy Gyula u. 12.) Tóvároson tanulta az ipart. 1917-ben szabadult fel. Budapesten, Tatán, Komáromban volt segéd, majd 1926-ban Kisszönyben önállósította magát. Kétkemencés műhelyében hatósági és bérsütést végzett.¹³⁰ Ipara 1952-ben szűnt meg.

Szabómesterek

Berka István férfi szabómester (1889, Körmöcbánya – 1948, Győr) 1922-ben költözött Komáromba. Először az Úri utca 21. számú házban, 1931 és 1934 között a Vasúti barakk 23. szám alatt, majd 1936-ig a Beöthy utca-Táncsics Mihály utca sarkán lévő műhelyében folytatta tevékenységét. 1938-ban Kassára, majd Győrbe költözött.

Ifj. Berka István női-és férfi szabó (1922 Salgótarján) 1941-ben szabadult Németh István győri szabómester műhelyében. Mesterlevélét 1944-ben szerezte. Iparát 1947-ben váltotta ki a Kültelek (Arany János utca) 3. szám alatt. 1950-től a Papp-udvarban (Igmándi út 12.), majd a Táncsics Mihály utcában bérelt műhelyt. 1953-ban belépett a KTSZ-be és annak elnöke volt 1956-ig, akkor újra kiváltotta a kisipart. Először a József Attila utca 21-ben volt a műhelye. 1973-ban átköltöztek a József Attila utca 16. szám alá, ahol 1983-ban nyugdíjba vonult, de még közel 10 évet dolgozott. Munkájáért számos elismerést és kitüntetést kapott.

128 A magyar ipar almanachja, 198; Kom-Esz. Megye, 839.

129 Ipari újjáépítésünk, III/106.

130 Ipari újjáépítésünk, III/122.

Csanády László férfi szabó 1929-ben nyitotta meg műhelyét. Ipára 1950-ben szűnt meg.

1933

Csímma Dénes (1871, Deáki – 1946, Komárom) férfi-és egyenruhaszabó Léván inaskodott. A mesterlevél megszerzése után, 1908-ban került a huszárlaktanyába egyenruhaszabónak. Kezdetben a laktanyával szemben, az Országúton lakott szolgálati lakásban, majd 1928-ban a Vécsey utca 5. szám alatti saját házába költözött, ahol élete végéig dolgozott. A házat Gaborek Gyula kőművesmester tervezte és építette, a vízvezeték-szerelési munkákat Sircz János végezte. Az építkezéshez Észak-Komáromból szállították az anyagot. Utcára néző műhelyében civilek számára is készített ruhákat.¹³¹

Klug István (1887, Komárom -?) Komáromban tanulta a szabóságot, majd segédként az ország nagyobb városaiban fejlesztette szaktudását. 1909-ben Komáromban önállósította magát, Úri- és egyenruha szabóságát az Úri utca 9. szám alatt rendezte be¹³², háromlakásos bérházában. 1916-ban új házat építtetett a Kun Miklós utcában (mozival szemben), a családot és a műhelyét is ideköltöztette. A helyben vásárolt szövetből varrták a ruhákat. Egy-szerre 6-7 segéddel dolgozott és bedolgozói is voltak. Az Úri utcai házat a háborúban bombatalálat érte, ekkor eladták, új tulajdonosai lebontották. 1947-ben a Jedlik Ányos utcában (mai Mentha Patika helyén) épített házában rendezte be új műhelyét, ahol haláláig dolgozott. Az ipartestületben a szabó szakosztály elnöke volt 1938-ban.¹³³

Klug István

Segédek a műhelyben

131 Pénzes Lászlóné Csímma Julianna szíves közlése

132 A magyar ipar almanachja, 198; Kom-Eszt. Megye, 785.

133 Kőhalmi István szíves közlése

Nagy István férfiszabó (1906, Dunamocs – 1974, Komárom) Észak-Komáromban inaskodott, majd a Nádor utcában nyitott műhelyt. 1941-ben kötött házasságot Csímma Juliannával, de üzletét és műhelyét csak a világháború után helyezte át apósa házába. Szlovák segédje segítségével az üzlet és a műhely teljes berendezését sikerül áthoznia. 1953-ban bement a szövetkezetbe, innen ment nyugdíjba 1966-ban. Ezután még tovább dolgozott otthon, a hátsó udvaron lévő kis házban.¹³⁴

Nagy István 1942-ben

Sagát Gyula férfi-és egyenruhaszabó 1925-ben szabadult fel Komáromban. Szombathelyen, Esztergomban, Budapesten folytatott gyakorlatot. 1941-ben önállósította magát és jól felszerelt műhelyt nyitott a Bajcsy-Zsilinszky utca 18. szám alatt. A helyi KIOSZ alapító tagja.¹³⁵

Takács Jánosné szül. Borsos Mária szabómester női divatterme a Bajcsy-Zsilinszky út 31 szám alatt volt. Az ipart Észak-Komáromban tanulta, 1938-ban szabadult fel és Komáromban folytatott gyakorlatot. 1939-ben mestervizsgát tett, 1946-ban önállósította magát. A legújabb angol és francia divat szerint készített szalonmunkát és konfekciót. Három tanulóval és egy segéddel dolgozott.¹³⁶

Szikvízgyártók

Ács Lajos 1937-ben váltotta ki a szikvízkészítő ipart, mellyel elsősorban saját szállodája és étterme vendégeit szolgálta ki. Először a Szent Imre u. 8, 1942-ben a 12. szám alá, 1946-ban pedig megint a Szent Imre u. 8. szám alá helyezte. Ipára 1953-ban megszűnt.

Reiner Imre (1915, Budapest – 1982, Komárom) középiskoláit Győrben végezte. 1936-ban átvette édesapja, Reiner János (1870, Boldogasszony -?) 1920-ban a Gyár utca 11. szám alatt alapított szikvízüzemét, melyet özvegyi jogon akkor már édesanyja vezetett. Üzemét 1938-ban a Gyár utca 29-be, 1944-ben a Klapka György útra helyezte át. 1942-ben társult Müller Ferenc szikvízgyártóval.

1944-ben id. Ács Lajossal a „szikvízgyártó iparendeléyeik gazdaságosabb és eredményesebb hasznosítása érdekében közös töltőállomást” létesítettek.

Az ipart az Ács-féle Szent Imre u. 12. szám alatti üzemben folytatták. Reiner Imre ezzel egyidejűleg megszűntette Klapka György úti üzemét. Az államosítás után a Lipóth-féle garázsban autószerelőként dolgozott, majd először a „MÁV háztól házig” fuvarozó cégnél, utána az Építőipari KTSZ-nél volt hivatásos sofőr, innen ment nyugdíjba is. Fiatal korában aktív sportember, a KFC pártoló tagja volt.¹³⁷

¹³⁴ Péntes Lászlóné Csímma Julianna szíves közlése

¹³⁵ Ipari újjáépítésünk, III/106.

¹³⁶ Ipari újjáépítésünk, III/127.

¹³⁷ Reiner Ilona közlése és dokumentumai alapján

Tachauer Sámuel 1890-ben alapította szikvízgyárát Szőnyben, majd 1920-ban Komáromban, az Országút 61. szám alatti saját házában állította fel 4 töltőgéppel felszerelt modern üzemét, ahol üdítőt is előállított „Komáromi üdítővíz” néven. Halála után fiai, a **Tarján Testvérek** (József és Mihály) a szikvízgyár mellett ugyanott 1930-tól sör-, 1931-től cukor- és sónagykereskedést is nyitottak. 1935-től új telephelyükön a Kossuth Lajos utca 20. szám alatt jég árusítását kezdték, 1936-tól pedig a Dreher-, a Hagenmacher és a Részvénytörök főraktárát is működtették. Innen látták el a helyi és a környékbeli kereskedők szükségleteit.¹³⁸ Iparukat az 1944-ben 1933

Tarján Sándor (1888, Szőny - ? Komárom) 1945-ben kapott szikvízkészítő ipar-engedélyt a Szent Imre utca 12. szám alá. Az engedélyt azzal a megokolással adták ki, hogy Hauk János csak saját vendéglői (Corso, resti) fogyasztásra gyártott szikvizet, Reiner Imre szikvízgyártónak pedig 5 évre elvonták az engedélyét.¹³⁹

Szobafestők¹⁴⁰

Csik György (1892, Észak-Komárom – 1958, Dél-Komárom) Észak-Komáromban tanult Braunsteinnél. Önálló iparosként 1916-ban ott is váltott ipart. Az első világháború után átköltözött Dél-Komáromba, az Országút 81. szám alá. Részt vett többek között a római katolikus templom, a zárda, a posta szakmunkáiban. Állandó kapcsolatban volt Fejei Géza és Huszár Károly temetkezési vállalkozókkal, akik részére márványozott koporsókat festett. Petőcz János és Juszt Ágoston asztalosok számára pedig a flóderozásokat (faerezés) végezte. Címfestéssel is foglalkozott. Az ipartestület elöljárósági tagja volt.

Ifj. Csik György (1925, Komárom – 2006, Komárom) édesapjánál tanulta a szakmát. Vizsgamunkája egy Gyár utcai szoba kifestése volt. A vizsgabizottságban Sztratyk Ferenc festő és Pap Győző rendőrkapitány voltak. Ő végezte többek között a Zörg-villa (Koppánymonostor) kifestését. 1949-ben a Budapesti Gyárápító Vállalatnál, majd a Timföldgyárnál és a KOMÉP-nál helyezkedett el. Végül a Komáromi Építőipari Szövetkezetből ment nyugdíjba mint részlegvezető és szakoktató.

Günsberger József fényképész 1926-ban váltotta ki a szobafestő, cég-és címfestő ipart az Erzsébet tér 9. szám alá. Bazsánt Károly hentes-és mészáros mester cégtábláját is ő festette. Iparának gyakorlását 1937-ben megszüntette.

¹³⁸ A magyar ipar almanachja, 199; Kom-Eszk. Megye, 907.

¹³⁹ Polg.Hiv.3326/1945 Komáromi Fiókleveztár

¹⁴⁰ A szobafestőkről szóló rész elsősorban Horsa Istvánné: Emlékek és műhelytitkok (a komáromi iparoséletről 1925-1975 között) kéziratának felhasználásával készült.

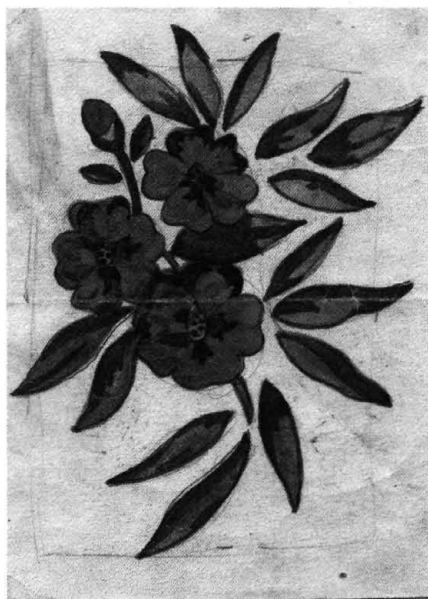
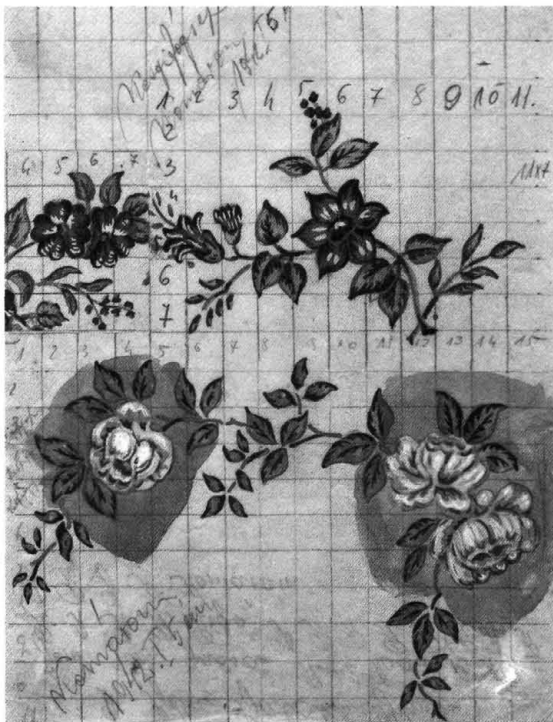
Günsberger Sándor 1935-ben váltotta ki szobafestő ipart az Erzsébet tér 3. számú telephellyel. Iparát 1953-ban államosították.

Jády János (1913, Komárom – 2002, Komárom) szobafestő Günsberger József, majd Sztratył Ferenc festőnél tanulta a szakmát, utóbbinak veje lett. Vizsgamunkája a Városháza dísztermének kifestése volt: vaj-és fehér színben, stukkódíszekkel együtt. A vizsgabiztosok Hajagos és Tangl Endre voltak. 1935-ben önálló iparos lett, majd bevitték katonának és Kolozsvárra került. 1948-ban tért haza. 1954-től a Sircz-telepen létrehozott KTSZ-ben dolgozott, melynek 1957-től elnöke is volt.

Keszi Jenő (1921, Somogyarács) 1923-ban került Komáromba, amikor édesapját idehelyezték. 1935-ben végzett a polgári iskolában, ezután Angyal Kálmán rajztanár tanácsára festőnek tanult. Kecskés István szobafestőnél inaskodott, 1937-ben szabadult fel. Vizsgamunkája az ipartestületi székház kistanácstermének a kifestése volt. Ezután Günsberger Józsefnél dolgozott. Itt részt vett az elemgyár szakmunkáiban is. 1940-től testvéreivel, Józseffel és Sándorral közös vállalkozásba kezdtek. 1947-ben kapta meg mesterlevelet.

A Budapesti Szakipari Vállalatnál helyezkedett el és részt vett a Frigyes lactanya felújítási munkáiban, majd a Timföldgyári lakótelep szakmunkáiban. 1952-ben a Komáromi Építő Szövetkezethez került és innen ment nyugdíjba.

Keszi Jenő sablonterve

Keszi József sablonterve, 1942

Molnár János (1927, Észak-Komárom) Észak-Komáromban tanulta a szakmát. Vizsgamunkája a Rozália téren lévő kocsmá kifestése volt. A világháború után Békéscsabára telepítették családjával, ahonnan 1949-ben jöttek fel Dél- Komáromba. A Timföldgyárban, majd a Szakipari Vállalatnál dolgozott festőként, majd 1960-tól önálló iparos volt 1985-ben történt nyugdíjba vonulásáig. Többek között részt vett a református templom renoválásában.

Szabó Dezső (1914, Komárom) szobafestő ipari iskolát végzett, közben Günsberger festőmesternél tanulta a szakmát. 1934-1946-ig hivatásos katona volt, majd 1954-ben kiváltotta a kispárt.

Sztratyf Ferenc (1886, Komárom - ... Komárom) atyja által 1883-ban alapított szobafestő üzemet folytatta önállóan 1911 óta az Újtelepen. Részt vett a bíróság, a zárda és a polgári iskola (tornaterem) szakmunkáiban. Az ipartestület elöljárósági tagja, a szakvizsgabizottság elnöke volt.

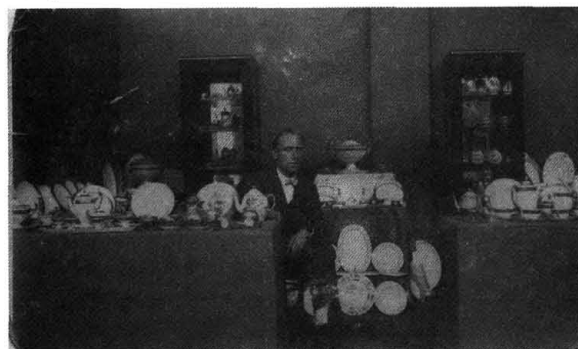

3. KERESKEDŐK

Id. Borbély Gusztáv (1890, Csenger – 1963, Komárom) eredeti szakmáját tekintve asztalos volt, Budapesten dolgozott. 1911-ben katonaként került Komáromba. 1914-1918-ig a fronton volt, 1919-ben a Komárom Városi Direktórium elnöke lett, amiért két és félévi börtönbüntetést kapott. Időközben megszerezte az üvegező és keretező szakvizsgát. 1921-ben lett önálló, majd családjának segítségével 1925-ben megvásárolta Gerla Félixné Komáromújszónyi 1922-1924. hrsz.-ú ingatlanát, a későbbi Klapka György út 4. szám alatt, melyre Tangl Endre építész által tervezett emeletes házat építtetett.

Tangl Endre terve és az elkészült ház

Az épület földszintjén üveg-és porcelánboltot rendezett be, az emeleten kialakított lakásban családjával lakott, a ház hátsó frontján pedig pinceraktár és porcelánfestő műhelye volt. A budapesti kiállításokon több kitüntetést nyert. A kereskedők egyesületének háznagya, az ipartestület vigalmi bizottságának elnöke volt. Alkalmazottja nem volt.

Borbély Gusztáv üzletében

Fia, ifj. Borbély Gusztáv (1919, Komárom-1956?) dolgozott az üzletben, illetve a műhelyben is, szakmáját tekintve üveges volt. Az üzletet 1951-ben államosították. Először a Tata-bánya és Környéke Kiskereskedelmi Vállalat háztartási bolt, majd 1966-tól a Tata és Környéke Élelmiszer Kiskereskedelmi Vállalat élelmiszerbolt üzemeltetése céljából bérelte a földszinti részt. 1968-ban bontották le.¹⁴¹

¹⁴¹ In: Kom-Eszet megye, 700.; valamint Gögh Imréné Borbély Edit tulajdonában lévő családi iratok.

Értesítés.

Értesítjük a tisztelt vevőinket, hogy édesapánk komáromi üzletét január hó 1-étől átvettük és azt

Fischer Gyula Fiai

cég alatt az eddigi legszolidabb alapon fogjuk tovább vezetni.

Kérjük a n. é. közönség szíves további támogatását és vagyunk

teljes tisztelettel

Fischer Dezső
és
Fischer László.

1933

Minden elfogadható áron
kiárusítjuk

az összes női-, férfi és gyermek cipőinket.

Karácsonyra a legszebb és a leghasznosabb ajándék.

Fischer Gyula Fiai Komárom, Klapka Gy.-u. 2.

Mielőtt tavaszi bevásárlásaikat eszközölnék, tekintsek meg dúsan felszerelt áruházunkat.

◆ **P 14.20-tól** ◆

már a legdivatosabb tavaszi kabátot vehetik

Fischer Gyula Fiai

divatáruházában Komárom, Klapka György-ut 2.

1935

Hungária drótfonatok, fűskészdrót, baromfikerítés gyári rak-tára és legolcsóbb beszerzési forrása.

Szuperfoszfát-, kálisó-, péti só műtrágyák gyári lerakata.

Kühne-féle mezőgazdasági gépek bizományi raktára.

Benzin és olajállomás, adómentes ásványolajtelep.

Fegyver-, lőszer- és lőpor árusítás.

GYALÓKAY vaskereskedés Komárom.

Disznóölési idénycikkek:

la. zománczott zsírbődnők, ónozott „Express” husdriőgépek, husbárdok, szurókések, lenő-acélok, hurka- és kolbászölők, hurkafa, vörösréz- és zománc-zott üstök, zom. öntővas zsr-sütőlábosok, vaslemez üstka-tlanok, stb.

legjobb kivitelben és legolcsóbban

a Gyalókay
vaskereskedésben
kaphatók.

Külön bejáratu

butorozott szoba, fürdőszoba használatfál azonnal kiadó. Cim: Gyalókay vaskereskedésben.

Gyalókay Kálmán (1896, Csermő - .... Komárom) vaskereskedő a Hangya központ vasosztályán tanulta a szakmát, majd a Komáromi Hangya vezetője volt, annak megszűnéséig. Ország-út (Klapka György út) 13. szám alatti vaskereskedését 1924-ben nyitotta. 1942-től ásványolajok és melléktermékeinek, kerék-párok, autók, motorkerékpárok, mosógépek, háztartási cikkek, gazdasági és konyhakerti vetőmagnak az árusítására is ipar-engedélyt kapott. A Komáromi Kereskedők Társulatának alapí-tója és elnöke, a városi képviselőtestület tagja volt.¹⁴²

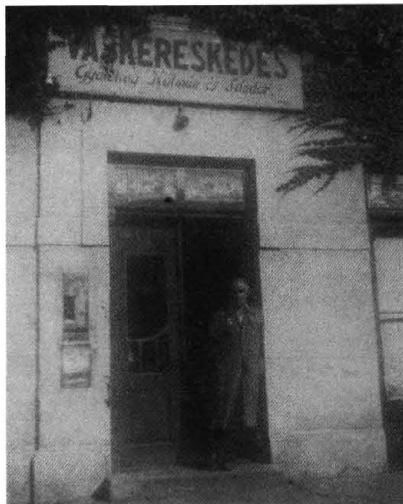
Hirdetések 1933–1935

142 Kom-Eszt megye, 853., valamint Dr. Hámoriné Gyalókay Edit fényképei

Országút és Győri út sarkán lévő vaskereskedés

Gyalókey Sándor az Igmándi úti vaskereskedés ajtajában, 1951-ben

Modern magyar gyártmányu
kerékpárok gyermekkocsik

vasbutorok és sportkocsik, gyári
áron kaphatók a

Gyalókey

vaskereskedésben,
Komárom.

Kerékpárgumik és alkatrészek tökéletesen felszerelt raktára. A Steyer-Waffenrad kerékpárok kizárólagos képviselője.

„KAF”-jégszekrények
elismerten a
legjobbak. Kedvező fizetési feltételek mellett kaphatók a

Gyalókey

vaskereskedésben, Komárom.

AUTOSYPHON Szomjas? Melege van? Pó.-ért Ön is kaphat (P 15.- helyet) egy

LEMENT
AZ ARÁNNAL

Készítse szódavízét, adóitálalt, habzóbrát otthon, hygienikusan, saját-üvegében! Egy tucat patron-csere is csak P. 144.

Sívesen rendelését előjegyeztesse, mert csak rövid ideig kapható az autosyphon fény propaganda árban. Részletbeli feltételek megtudhatók és a készülék beszerezhető.

Gyalókey Kálmánnál
Komárom.

Kérje mindenütt a Komárommegyei Hírlapot.

PIETÉSI JÓD PORKOLÓVÉDELMI SZER
KÉSZÜLT A HÍRLAP
KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES
KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES

ARZEN VÉDŐSZEREK

SZÖLŐHELY ELLEN ALKALOMLY ELLEN
ARESIN ARZOLA DARSIN

AZ UTÓBBI KÉT SZERET A HÍRLAP KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES

GYAKORLATI ÉRTÉKES KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES KÖZÖSSÉGE ÉRTÉKES

AMŐNİL
NOSPRASEN VAGY TUTOKIL

Eredeti gyári áron kaphatók a

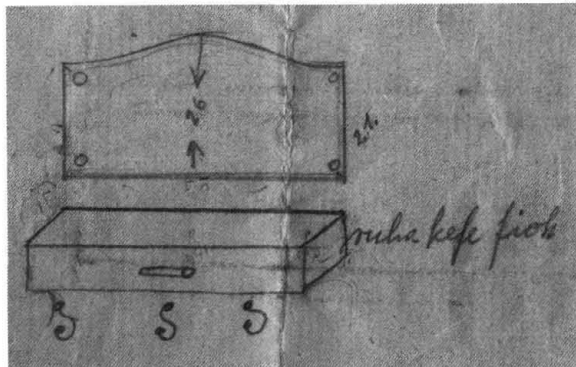
Gyalókey

vaskereskedésben,
Komárom, Klapka Gy.-út 13.

Kiss Pálné szül. Csukás Franciska (1888, Gönyű –1955, Komárom) 1939-1952-ig foglalkozott bútorkereskedéssel. Üzlete férje hentesboltja nyugati oldalán állt, az Országút 9. szám alatt.

Kiss Pálné saját kezű bútorraja

Kellner József (1866, Ács – 1944, ?) 1895-ben lett önálló fűszer-és vegyeskereskedő Komáromban az Igmándi úton. 1920-ban sörnagykereskedést nyitott, melyet 1923-tól 1926-ig fia vezetett.

A **Kellner-ház** a Piac-tér-Igmándi út sarkán állt és a rendőrségig tartott. A hatalmas L-alakú épület üzlethelyiségeinek és a család lakásának adott otthont. Fia, **Kellner László** (1898, Komárom – ?) 1927-ben vette át apja fűszerüzletét. **Kellner Magdolna** és **Olga** kézimunkaboltot, -és virágboltot vittek 1944-ig.

Kosch Arnold fűszerkereskedése a Nagyigmándi út 31. alatt volt.

A **Klapka György út** Igmándi út sarka: bal oldalt a **Gerla-ház**, mellette a **Klapka György** úton az emeletes **Borbély-ház**, szemben a sarkon a **Kosch-féle ház**, mellette az emeletes **Királyi Gyógyszertár**

Hirdetések: 1933-1935

Kramer Ernő (1897, Komárom -?) kereskedői szakképzettségét Mezőlakon szerezte. Csillárt, villamos vasalót, kávé- és teafőzőt, rádiókat, gramofont és gramofonlemezeket árusító villamossági-, műszaki - és fémáru kereskedését 1933-ban nyitotta a Nagyigmándi út 34. szám alatt, cipőüzletét pedig 1936-ban alapította.¹⁴³

Csillárok, állólámpák,
villamosvasalók, tea és kávé főzők.
Philips-, Standard-, Eka stb. rádiók. Gramofonok, Kerékpárok. Tennis ütők, Tennis labdák
Szakszerű huozás és javítás. Az összes villamossági és rádiócékkek legolcsóbb beszerzési forrása
Kramer Ernő
villamossági, műszaki és fémáru kereskedésében
KOMÁROM, Nagyigmándi-ut 34. Telefon 86.

Nagy rádió vásár.
Gyönyörű modern csillárok, állólámpák, villamos vasalók, tea és kávé főzők.
Philips-, Standard-, Eka stb. rádiók. Gramofon és Gramofonlemezek, valamint az összes villamossági cikkek a legkedvezőbb fizetési feltételek mellett kaphatók
Kramer Ernő
villamossági, műszaki és fémáru kereskedésében
KOMÁROM, Nagyigmándi-ut 34. Telefon 86.

Hirdetések: 1933-1935

Kramer Sándor fűszer- és csemegekereskedése az Igmándi út 24-ben volt. 1935-től a budapesti Reisz áruház cikkeit is sikerült eladásra megszereznie.¹⁴⁴

Déli gyümölcs, csemege, fűszeráru
legolcsóbb forrása
Kramer Sándor
Komárom, Igmándi-ut 24.

Nagy, tél álló alma-vásár
Kramer Sándor fűszer- és csemegekereskedésében Komárom.

Reisz áruház Komáromban.
Ezton értesitem a t. vásárló közönséget, hogy sikerült a budapesti Reisz áruházak árucikkeit — budapesti áron — Komáromban, Igmándi-ut 24. sz. alatt eladásra megszerezni. Tekintse meg vételkényszer nélkül.
Teljes tisztelettel **Kramer Sándor.**

Hirdetések: 1933-1935

Leszállított áron
D Orsay—Kölni
dekája 24 fillér.
Gyári lerakat: Kapható és megrendelhető:
özv. Lukesch Dezsőné
illatszertárában, Komárom, Uri-utca 2. szám.

Özv. Lukesch Dezsőné 1925-ben nyitotta meg illatszer- és piperecikkek üzletét az Úri utca 2. szám alatt. Ugyanitt manikűrözéssel is foglalkozott. 1932 és 1934 között fényképezőgépeket és fényképészeti cikkeket is árult. 1948-ban még dolgozott.

1933

¹⁴³ K.H. 1935. február 16, 5.; Kom-Eszt megye, 794.

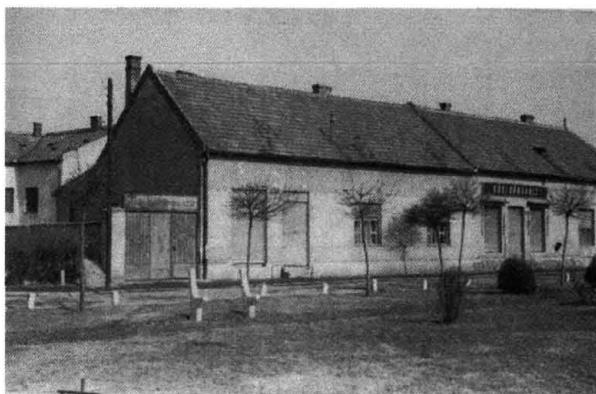
¹⁴⁴ Erről szóló reklámot ld. a K.H. 1935. július 13-i számában

Lupták Béla (1898, Bábólna – 1981, Komárom) cipőfelsőrész-készítő Steiner Jakab tatai bőrkereskedő-és felsőrész-készítőnél tanulta a szakmát. Katonai szolgálata után 1921-ben a Ray-féle házban bérelt üzletet, miközben Füzitőn lakott. 1925-ben felépíttette a házát a Péczely tér sarkán, ahol megnyitotta üzletét. Megnősült, három fia és egy lánya született.

1935

A Péczely téri ház: bal fele a Sircz-féle bolt, jobb fele a Lupták-üzlet

Alkalmazottai voltak: Száraz Zoltán, Fekete László, Boros Sándor és Kis Irma. Emellett Geres Sándor az ácsi fióküzletét vezette. A Péczely téri házukat 1950-51-ben államosították, a lakórész nagyobb részét bútorozottan Dr. Szőke Bálint ügyvédnek utalták ki, a kisebbik részben pedig a család élt tovább. Az üzletben RÖVIKÖT Bolt nyílt, majd az Állami Biztosító Városi Fiókja. Az államosítás után belépett a tatai felsőrész-készítő szövetkezetbe, innen ment nyugdíjba.¹⁴⁵

Lupták Béla (középen) alkalmazottaival az üzlet előtt

A házat a Jókai tér kialakításakor bontották le, a család ekkor az Arany János utcában vásárolt házat, ahol nyugdíjasként is tovább dolgozott mint. 1937-ben befektetésként az Országúton a régi ún. Betérő kocsmá romos pincéje fölé emeletes házat építtet, melyet bérlőknek adott ki. A ház előtt éjjel-nappal üzemelő benzinkutat nyitott, ahova a budapesti Vacuum gyártól kapta az üzemanyagot. Emellett taxit is üzemeltetett az állomástól.

Az Igmándi út 24-ben **Nagy Istvánné** rádió-, csillár-és villamossági szaküzlete működött még 1933-ban¹⁴⁶. „Jó kávét, teát, rumot olcsó áron” hirdetett.

¹⁴⁵ Lupták Károly szíves közlése

¹⁴⁶ K.H. 1933. december 29., 4.

Nedeczky Elemér 1934-ben nyitotta meg Nagyigmándi út 22. szám alatti drogériáját. Ugyanitt látszeréssként is működött. Az üzletet 1940-ben bekövetkezett haláláig vezette.

**Drogéria eddig
Komáromban nem volt!**
Megnyílt az első
szakembertől vezetett
DROGERIA
Kapható vegyszer, gyógyfű, kötszer,
szépitő és illatszer. Gyermek, diétikus,
növény- és állatvédelmi tápszer.
Diszkrét és foto cikkek. Sajátkészítményű
kiváló arcápoló szerek, Száj víz.
NEDECZKY ELEMÉR
Komárom, Nagyigmándi-út 22.
Az ön részére is nálam a legolcsóbb
bevásárlási forrás.

1935

Puschmann Vilmosné 1932-ben nyitotta meg a Barakkokban (mai Táncsics Mihály utca - Sport utca közötti terület) vegyeskereskedését és egyszerű tejkimérését. A vegyeskereskedés gyakorlására 1938-ban második üzletet nyitott, melyet 1941-ben megszüntetett. Ipára 1952-ben szűnt meg.

RADÓ LAJOS
BŐRKERESKEDŐ
CIPŐFELSŐRÉSZ GYÁRTÁSA
SZIJGYÁRTÓ KELLÉKEK GYÁRI RAKTÁRA
KOMÁROM
M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZ. 49.041.

Radó Lajos bőrkereskedése a Beöthy Zsolt utca 14. szám alatt volt 1928 és 1931 között.

SCHUTZENGE FERENC
FAKERESKEDŐ ÉS ÉPÍTÉSI
VÁLLALKOZÓ
VILLAMOS FŰRÉSZTELEPE
FEDŐCSERÉP, PALA ÉS MINDENMŰ
ÉPÍTÉSI ANYAGOK RAKTÁRA
KOMÁROM-UJVÁROS
IGMÁNDI-UT 29.
TELEFON 32.

Schutzengel Ferenc 1924 és 1944 között foglalkozott fakereskedéssel. Lakóházát maga építette. A ház ma a Lakásszövetkezet székhelye az Igmándi út 47. szám alatt.

Fia, Schutzengel Gábor 1945 és 1949 között folytatta apja üzletét.

Sárkány Ignác vegyeskereskedése már 1900-ban működött az Igmándi úton

Nem érdemes befőzni!
a filléres
GLOBUS
KONZERVEK
kitűnőek!

$\frac{1}{4}$ -es Paradicsom püré	29 fill.
$\frac{1}{3}$ -os Cseresznye befőtt	42 fill.
$\frac{1}{2}$ -es Barack íz	68 fill.
<small>kőcson ígelyben</small>	
$\frac{1}{2}$ -es Barack jam	84 fill.
<small>kőcson üvegben</small>	
$\frac{1}{2}$ -es Eper jam	98 fill.
$\frac{1}{2}$ -es Meggy jam	98 fill.

Spielmannál vehet,
Igmándi-ut 19. Telefon 88.

1935

A sarki ház a Spielmann-féle
fűszerbolt

Spielmann Imre fűszerüzlete az Igmándi út 19. szám alatt volt. Helyén 1937-ben a győri Felsődunántúli Hangya Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet nyitotta meg 11-es számú fióközletét,¹⁴⁷ Szolinger Antal (1904, Budapest - ?) üzletvezetésével. Az üzlet 1946-ban megszűnt.

¹⁴⁷ Szövetkezeti boltot nyit ... in: K.H. 1937. április 10, 2.

Szabad Pál 1934-ben nyitotta meg vegyes-kereskedését és egy-szerű tejkimérését a Klapka György út 14. szám alatt. A helyiségeket Komáromi Kálmán házának utcafrontján bérelte. Üzletét 1950-ben államosították.

Verbó Károlyné 1923-ban nyitotta meg vegyeskereskedését a Győri utca 10. szám alatt, majd 1928-ban az adóhivatal épületével szemben, a Zichy utca 17-be költöztette üzletét és ugyanott kocsmát is nyitott.

Verbó-kocsmá a Zichy utcában

**Állandó olcsó élelmicikk
vásár:**
filléres árak.
Mindenkinek érdeke, hogy meg-
győződjék hol vásárolhat
legolcsóbban.
Tegyen egy próbavásárlást
Waldhausernál
a Gyár-utcában.

Ha olcsón
és jól akar venni, úgy
Waldhauserhoz
Gyár-utcába kell menni. Új
96 filléres
osztály. Meglepő olcsó árak.

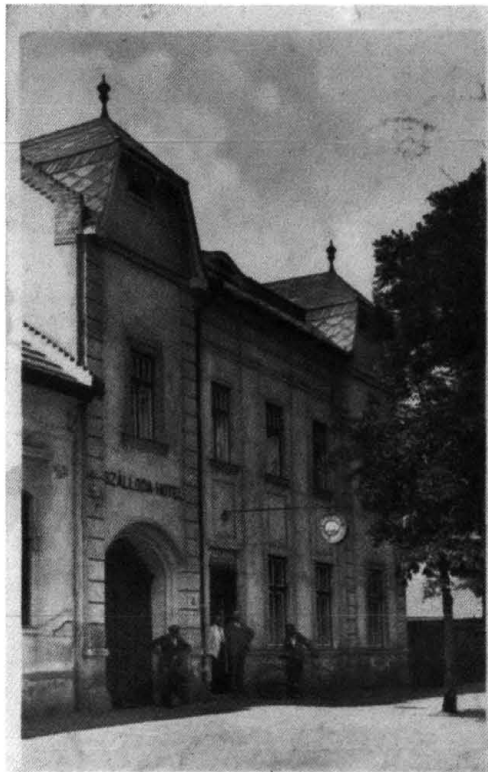
Most vegyen
[redacted] **nálam**
és így lesz állított, olcsó árakat
élvez
WEINER
készruha, szövet, kalap és sapka
raktára Komárom, Igmándi-ut.

Sikerült
a gráci Pichler József és fia kalapgyárossal megállapod-
tam - s így módomban van tiszta gyapjú és nyálkás
valódi Pichler márkás kalapokkal szolgálni megiege-
olcsó árban.
Ajánlom,
hogy nézze meg a szövetraktáramot, ahol dúz választék-
ban talál lavaszra raglón, fejtő és dőlőny szöveteit
minden minőségben.
Készruhákat
az eddig is tölem megszokott olcsó árban árusítom
minden igényt kielégítően.
Weiner Mór készruha, szövet, kalap és sapka raktára,
Komárom, Igmándi-ut 26/a. sz.

4. VENDÉGLŐSÖK

Ács Lajos (1883, Süttör - .... Komárom) vendéglős és szállodás eredeti szakmáját tekintve kőművesmester volt. Tényleges katonai szolgálat után a méneskarnál maradt továbbszolgáló altisztként. 1910-től a komáromi Méntelepen szolgált. Nyugdíjba vonulása után, 1922-ben „Fehér Bárány” néven nyitott vendéglőt és 17 szobából álló szállodát az Iskola u. 8. szám alatt. Városi képviselő, valamint az ipartestület elnöke is volt.

Both Károly kocsmáros Varga Ferencnél, majd Kellner Magdánál Kiszőnyben működött. 1940-ben önállósította magát az Igmándi út 8. szám alatt. A barátságos söntésből és vendégszobából álló helyiségében 25 vendég befogadására volt hely. A háború alatt berendezésének 90 százaléka elpusztult. Kocsmáját 1946-ban nyitotta újra, józamatú balatoni borokat szolgált ki. Feleségével, Mészáros Rozáliával együtt dolgozott. A vendégeknek tekepálya is a rendelkezésére állt.¹⁴⁸

Derzs Béla kocsmáros (Bajcsy-Zsilinszky út 24.) a második világháború után települt át Komáromba, ahol 1946-ban nyitotta meg kocsmáját apósa hentesüzlete helyén. A söntésből, vendégszobából és kerthelyiségből álló kocsmába befogadóképessége 60 fő volt. Egy csapossal dolgozott, vendégeinek balatonfelvidéki termelői borokat szolgált ki.

Hauk János (1877, Bátaszék - ?) vendéglős és kávé Szolnokon tanulta ki a vendéglős és kávé szakmát. 1908 óta tulajdonosa és üzemeltetője a komáromi vasúti vendéglőnek.¹⁴⁹

A Szent Imre és Nagyigmándi út sarkán, a volt gyógyszerár átalakításával 1933-ban nyitotta meg a „Corso” vendéglőt és kávéházat, ahol egy elsőrendű „Jazz” zenekar hangversenyezett esténként.

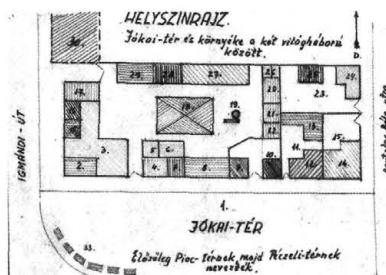
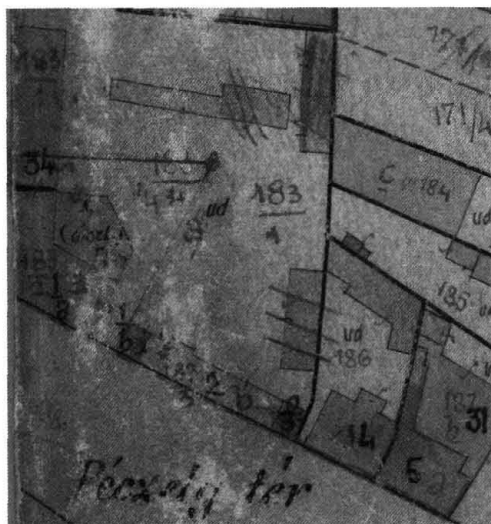
¹⁴⁸ Ipari újjáépítésünk, III/16.

¹⁴⁹ Kom-Eszt. Megye, 752.

„Csonka kis városunk fejlődésének történetében jelentős dátum lesz [1933] február hó 1-je, amikor egy a kor követelményeinek megfelelő nagyobb szabású éttermet és modernül berendezett új kávéházat adhatunk át a forgalomnak. Helyi viszonylatban is, de különösen idegenforgalom szempontjából egy rég óta nélkülözött hiányt pótol a vállalkozás.”¹⁵⁰

Kellner József 1899-ben nyitotta meg kocsmáját Komáromban az Igmándi úton és 1944-ig vezette azt. A Kellner-ház rendőrség felőli részén volt a beszálló kocsmá, melyhez az udvarban kocsiszín és istálló tartozott. A családot 1944-ben koncentrációs táborba hurcolták. Egyedül Kellner László tért haza, aki 1945-ben Péczeli tér 1. szám alatt kapott kocsmát nyitására engedélyt és 1949-ig működtette azt.

- 2: Kellner László fűszerüzlete
- 3: Kellner-család lakása
- 15/a: Kellner Magda virágboltja
- 16: Kellner Olga kézimunkaüzlete
- 17: Kellner József kocsmája
- 18: fedett kocsiszín a kocsmához
- 19: kút és itató
- 20-22: istállók

Kellner Magdolna Kisszőnyben üzemeltetett kocsmát 1933-1944-ig.

¹⁵⁰ K.H. 1933. január 28, 4.

¹⁵¹ Horváth István helyszínrajza, akinek ezúton is köszönetet mondunk segítségéért.

Kertész János (1890, Galgóc – 1945, Komárom) pénzügyőrként teljesített szolgálatot. Az első világháborúban megsebesült és lerokkantosították. Nősülésekor, 1920-ban átvette apósáék Gyár utcai kocsmáját, a Reiner-féle szikvízgyár szomszédságában. A vendéglőben előfizetéses jelleggel elsősorban vasutasok és nőtlen tisztek étkeztek, de itt tartotta összefüggéseit a vasutasok Vaddisznó Asztaltársasága is. A vendégek szórakozását biliárdasztal is szolgálta. A vendéglő udvarában hatalmas jégpincéjük volt. A jeget telente a monostori Kis-Duna ágról hordták a jégvágók. A jég a szikvízhez, valamint az ugyancsak itt lévő, Reiner Jánossal közösen üzemeltetett bor- és sörlerakathoz kellett. Betegsége miatt 1943-tól felesége, Kocsis Johanna (1890, Budapest -?) vitte a kocsmát, melyet 1949-ben államosítottak.¹⁵²

A **Kiss László**, **Kiss Pál** hentes- és mészárosmester kisebbik fia (1907, Komárom – 1942, Don-kanyar) eredetileg hentes- és mészáros mester volt. Nősülése után, 1939-ben átvették a Gyár utca 51. számú házban lévő kocsmát üzemeltetését és oda is költöztek.

1454
1940. évi IV. 1. cikk alapján az abban foglalt feltételek alatt

KORLATLAN ITALMÉRÉSI ENGEDÉLY

A K O M Á R O M i. pénzügyigazgatóság
Kiss László komáromi lakosnak

az 1921. évi IV. 1. cikk alapján az abban foglalt feltételek alatt

időre ezentúl engedélyt ad arra, hogy komáromi
haz 51 önkormányzat szám, ajándék
alatt lévő szikvízgyárhoz üzemeltetésben

személyesen ajánlattevő-átvett
adott, azaz a munkamegosztás elvével
azaz a többi kocsma kimeríthessen

A kímérésre szánt italokhoz a következő helyiségben, u. m.
komáromi helyiségben és az üzemből tartandók.

Kelt komárom n. 1940. évi aprilis hó 23 n.

M. kir. pénzügyigazgatóság.

1111. mell. szám.

24. sz. általános rendelet, Budapest, 1937. - 1937.

Melléklet az 30.300/1947. K. M. számú rendelethez.

ÉTELÁRAK

Az étel megnevezése	ÁR: Forint – fillérben.
I. Leves.	
1. Bab (fejter nélkül) vagy borsó vagy paradicsom leves	— 44
2. Csontleves póttel	50
II. Márta.	
3. Hagi mártás	— 60
III. Fűszerek és kóré.	
4. Babfűszerek	— 46
5. Borsópöré	— 60
6. Keltkocka fűszerek	— 70
7. Savanyú káposzta fűszerek	— 80
8. Paprikás burgonya	— 90
9. Piritott burgonya (hagymával és zsírral készítve)	— 46
10. Sós burgonya	— 26
IV. Saláta.	
11. Burgonya-, paprika-, uborkasaláta, cékla, ecetes uborka és paprika	— 46
V. Marhahús.	
12. Gulács	2.00
13. Tokány, pörkölt, kóréval	2.90
14. Főtt marhahús ecetes lemmével	2.50
15. Főtt marhahús krémmártással	2.90
VI. Barja és szalámi.	
16. Pörkölt kóréval	2.90
17. Székelygulyás	2.90
18. Sült, kóréval nélkül	2.90
VII. Vegyes húsfélék.	
19. Újházi tyúklevés	2.90
20. Savanyú- vagy szalontüdő (marha) kóréval nélkül	1.50
21. Sácsi virsli vagy debreceni vagy kolbász tormával vagy mustárral (10 dkg)	1.60
22. Sácsi virsli vagy debreceni vagy kolbász főben burgonyával (10 dkg)	2.10
23. Dacsa, fodor kóréval (3 dkg)	1.40

Ezen árakhoz ... % kiszáradási díj, szesz díj, forgalmi-, lényeg- és vigalmi adó, valamint kiállítás díja a számlabélyeg díjával hozzájárulnak.

A kocsmát vendégszobából, söntésből, tekepályából állt. Jóminőségű szeszes italok kiszolgálása mellett hetente egyszer zenével is szórakoztatták a vendégeket. A háború alatt az épület súlyosan megrongálódott, a berendezés nagy része megsemmisült, a tekepálya tönkrement. Halála után felesége vitte a kocsmát, melyet 1950-ben államosítottak.¹⁵³

¹⁵² Sisak Józsefné szül. Kertész Erzsébet közlése és dokumentumai alapján

¹⁵³ Ipari újjáépítésünk, III/61, valamint Fehérvári Lajosné közlése

A Kiss-kocsmával szemben volt a „**hatkéményes**” nevű nyilvánosház, merőlegesen a Gyár utcára (valószínűleg ez volt a mai Eszperantó utca első épülete). Nevét onnan kapta, hogy hat kisasszony „dolgozott” benne és mindegyiknek külön szobája volt, külön kályhával és ily módon összesen 6 kéménnyel.

Komárom és Vidéki Ipartestület Klapka György út 31. szám alatti **Székházában** lévő vendéglőt 1928-1930-ig Auth Lipót, 1932-ig ifj. Ray Imre, majd 1933-1944-ig Csonka Antal vezette.

Komáromi Katolikus Kör Szent Imre utca 9. szám alatti épületében kocsmát üzemeltetett. Az intézményt 1937-től Tóth Ferenc üzemeltető, majd 1945-től az 1921-ben született András Ferencné szül. Mrázik Margit vezette.

Komáromi Strandfürdőnél 1935 és 1937 között Horváth Ferenc vendéglős üzemeltetett büfét.

Vitéz Mészáros Pál korcsmáros 1925 és 1929 között a Monostori várerőd kápolnáját vezette. 1931-ben a Kun Miklós utcában nyitotta meg „**AranyKupa**” nevű vendéglőjét. Fia, **Mészáros Pál** Pesten, a Keleti pályaudvar éttermében sajátította el a vendéglátó szakmát. 1931-ben szabadult fel Komáromban és ezután mindkét helyen folytatott gyakorlatot. Komáromban a Corsóban volt főpincér, majd katonai szolgálata után a restiben működött. 1940-ben mestervizsgát tett és 1945-ben önállósította magát, átvéve édesapja vendéglátó üzemét, mely söntésből, vendégszobából, valamint 50 fős kerthelyiségből állt. Balatonfelvidéki és szekszárdi borokat, hideg ételeket szolgáltat fel, a vendégek szórakoztatásáról cigányzenekar gondoskodott.¹⁵⁴

Milch Bertalanné 1893-tól vezette, 1907 óta önállóan, Igmándi út 2. alatti ún. lépcsős kocsmáját. 1 segédet foglalkoztatott.

A lépcsős kocsmá 1956-ban

¹⁵⁴ Ipari újjáépítésünk, III/80.

Pápay Pálné kocsmáros 1922-ben kapott iparendélyt Gyár utca 68. szám alatti kocsmája üzemeltetésére. Halála után 1933-tól férje özvegyi jogon vitte tovább a kocsmát. Fia, **Pápay József** az Ács-étteremben tanult, majd Sopronban, a Pannonia Szállodában volt pincér. 1948-ban vette át édesapjától a Gyár utca 86. (!) szám alatti kocsmát, mely már vagy 100 éve a család tulajdonában volt. A mai is álló Diófa kocsmá, közkedvelt neve a Kecske-kantin volt. Ezt a nevet a kocsmá cégéreként kiállított Bak-sör reklámjáról, egy sört ivó szakállas kecskéről kapta. A vendéglátóüzem söntésből, vendégszobából, táncteremből és kerthelyiségből, valamint kuglizóból állt. Jóízű hideg ételeket, balatonvidéki termelői borokat és egyéb szeszes italokat szolgáltat ki vendégeinek.¹⁵⁵

Polo Gyula a Pannonhalmi bencés apátság borpincéjében dolgozott, majd 1944-ben Mártírok útja 25. szám alatti kocsmájára kapott iparendélyt. A söntésből és vendégszobából álló helyiség 30 fő befogadására alkalmas. Vendégei számára badacsonyi borokat szolgáltat ki. A munkát feleségével és fiával látta el.¹⁵⁶

Ifj. Ray Imre (1898, Komárom - ?) 1929-ben lett önálló vendéglős Komáromban.

Az Országút Igmándi út felőli részén lévő kis tér délnyugati sarkában, a 18. szám alatt, három helyiségből álló, 80 személy befogadására alkalmas, fővárosi nivójú vendéglőjét kitűnő magyar konyha és hazai borok jellemezték, naponta cigányzene szórazottatta a vendégeket.¹⁵⁷ A ház többi részét üzletek és műhelyek számára bérbe adta.

A Ray-kocsmá és az Igmándi út nyugati oldalán a magtár

¹⁵⁵ Ipari újjáépítésünk, III/93.

¹⁵⁶ Ipari újjáépítésünk, III/99.

¹⁵⁷ Kom-Eszt. Megye, 857.

Réhling Sándor vendéglősmester a vendéglátó-és szakácmesterséget Szombathelyen tanulta, 1909-ben szabadult. Budapesten, a Nemzeti Kaszinóban, A fővárosi Pavillonban, a Nyugati pályaudvaron, az étkezőkocsikban és több fürdőhelyen praktizált. 1938-ban mestervizsgát tett, 1940-ben Komáromban önállósította magát a Bajcsy-Zsilinszky út 16. szám alatt. Söntésből és vendégszobából álló. 30 fő befogadására alkalmas kocsmáját feleségével, Vassai Máriával együtt vezette.¹⁵⁸

Verbó Károlyné korcsmáros 1928-ban kapott iparendélyt a Zichy utca 17. szám alatti kocsmájának üzemeltetésére, melyet 1929-től fiával, Verbó Istvánnal közösen vittek.

---

158 Ipari Újjáépítésünk, III/103.

5. Az államosítások

Magyarországon az államosítások hét év alatt, 1945-52 között szinte teljesen átalakították a nemzetgazdaság szerkezetét. A tervgazdaság intézményrendszerének kiépítése során 1945 végén állami kezelésbe vették a szénbányákat, a következő évben a bankokat és a fontosabb nehézipari üzemeket. 1948 márciusában a 100 főnél többet foglalkoztató üzemek következtek. Az 1948 márciusában elfogadott törvény lehetővé tette a 100 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató üzemek államosítását, ha azt az államgazdaság érdeke "megkívánta". Az államosítások ekkor már a legkisebb termelőegységek létét veszélyeztették.

Más terv fogalmazódott meg a magánkisipar és megint más a magán-kiskereskedelem felszámolására. A kisipart lépésről lépésre, a vállalkozások nagysága szerint számolták fel. (A 100 főnél többet foglalkoztató üzemek után 1949 decemberében a 10 főnél többet alkalmazó cégek következtek.) Az állami nagykereskedelem letéteményeseit, a *nemzeti vállalatokat*, szakmai központokban fogták össze. A kiskereskedelmi hálózat alaptípusaiként pedig *bizományosi hálózatot*, *népboltokat*, valamint *falusi szövetkezeti boltokat* alapítottak. Az állami kereskedelem szervezetének megteremtésével párhuzamosan alakították meg a *kisipari termelőszövetkezeteket*. A Helyi Ipar Minisztériumának utasítására pedig megkezdtek a falusi vegyesipari szövetkezetek hálózatának kiépítését. A tanácsok később erre hivatkozva sorra számolták föl a falusi iparosok vállalkozásait.

Végül 1949 decemberében született meg a rendelet a tíznél több munkást foglalkoztató iparosok, valamint a nagykereskedők cégeinek államosításáról. Csak néhány hagyományos kisipari szakmában dolgozó iparosnak engedélyezték a további működést: cipészeknek, ruhajavítással foglalkozó szabóknak, kárpositosoknak, asztalosoknak.

Az államosítási hullám 1952-re érte el csúcspontját. Ekkor már nyilvánvalóvá lett, hogy a lakosság ellátását az újonnan alapított nemzeti vállalatok nem tudják biztosítani. A magánszektor elleni harcban kifulladt az állam lendülete.

Az 1950-es években drasztikusan csökkent az önálló kisegzisztenciák - kisiparosok és kiskereskedők - létszáma. Lehetőségeikből és képzettségükből következően voltak, akik segédmunkásként, szakmunkásként, de voltak olyanok is, akik alkalmazottként vagy értelmiségiként folytatták pályájukat. Otthon továbbra is sokat beszéltek a korábbi világról, az apa, a nagypapa, a dédapa életéről. Az egykori kispolgári mentalitás tovább hagyományozódott a családokon belül, s az új generációkban új ambíciókat szült. Amikor lehetőség nyílt az újrakezdésre - mint ahogy például 1953-ban is, amikor újraszabályozta az iparengedélyek kiadását, bár a kisiparosok tevékenységét továbbra is a "lakosság szükségleteinek kielégítésére" kívánták korlátozni - sokan szinte azonnal kiváltották iparjogosítványukat. Többen viszont csak a rendszerváltozás után térhettek vissza a már elfeledtnek vélt családi hagyományokhoz.¹⁵⁹

---

159 Majtényi György-Szatucsek Zoltán: A kiskereskedelem és a kisipar államosítása

